Grote Atlas van de Verenigde Oost-Indische Compagnie
Comprehensive Atlas of the Dutch United East India Company

– .....II Afrika en de VOC: kaarten, plattegronden en topografische tekeningen, 1590-1806

– .....II Africa and the VOC: maps, plans and topographical drawings, 1590-1806

– .....Zuid-Afrika, de Kaapkolonie / South Africa, the Cape Colony

202 . . . J.C.F.A., [1675-1700] :
[Kaart van de Saldanhabaai tot de Vleesbaai].
[Chart of Saldanha Bay to Vlees Bay].

202 . . . [Pieter Potter, ca./c. 1660] :
[Kaart van de St. Helenabaai tot de Valsbaai].
[Chart of St. Helena Bay to False Bay].

203 . . . [Anoniem/Anonymous, ca./c. 1790] :
[Kaart van het westelijke deel van de Kaapkolonie].
[Map of the western part of the Cape Colony].

204 . . . J:G: Frederici, 1788 :
Caart van de Westelijke Kust / van Africa, onder het Gouvernement / De Caap de Goede Hoop [...].
Map of the West Coast / of Africa, under the Government of / The Cape of Good Hope [...].

205. . . . [Pierre Belidor, 1743] :
De Tafel baaij.
Table Bay.

205. . . . [Isaac van Es], 1729 :
[Kaart van de Tafelbaai].
[Chart of Table Bay].

206-207 L.M. Thibault, Friderici, & Jones, [1803-1806] :
Generale Plan / van de Tavel=Baay en van de Kust tot aan de / Saldanha en St. Helena Baayen.
General Map / of Table Bay and the Coast to / Saldanha Bay and St. Helena Bay.

206-207 [François Duminy], 1786 :
Plan van de Tafel Baay aan de Caap de Goed Hoop [...].
Chart of Table Bay at the Cape of Good Hope [...].

208 . . . Barbier, 1787 :
Plan van de Tafel Baay aan de Caap / de Goede-Hoop [...].
Chart of Table Bay at the Cape of / Good Hope [...].

209 . . . Barbier, 1786 :
Plan van de Tafel-Baay aan de Caap de / Goede-Hoop [...].
Chart of Table Bay at the Cape of / Good Hope [...].

209 . . . [Caspar van Weede, 1654] :
Robben Eijlant.
Robben Island.

210. . . . [Caspar van Weede, 1656] :
273. / Robben Eijlant.
273. / Robben Island.

210. . . . [Isaac van Es, 1731] :
Robbe Eijland.
Robben Island.

211. . . . Leijsten & Barbier, 1785 :
Caart van 't Robben Eijland.
Map of Robben Island.

210-211 [Johannes Schumacher], R:J: Gordon, 1777 :
Gesigt van het Robben Eiland [...].
View of Robben Island [...].

212-213 [Anoniem/Anonymous, ca./c. 1803] :
[Plattegrond van de gebouwen op het Robbeneiland].
[Plan of the buildings on Robben Island].

212. . . . R:J: Gordon, [1778] :
Caart van de / tafel baaij / aan de Caap de goede / Hoop. / met het / robben eilandt.
Chart of / Table Bay / at the Cape of Good / Hope. with Robben Island.

214-217 [Johannes Schumacher], R:J: Gordon, 1778 :
Gesigt van de Caap de Goede Hoop, en den omtrek. [...].
View of the Cape of Good Hope, and its environs. [...].

Deel 3.7 / Part 3.7

216. . . . [Johannes Schumacher, ca./c. 1777] :
[Gezicht op Robbeneiland].
[View of Robben Island].

217. . . . [Teunis Ayssen, 1653] :
Het dassen Eijlandt [...].
Dassen Island [...].

218. . . . [Anoniem/Anonymous, ca./c. 1654] :
Dassen Eylant.
Dassen Island.

218. . . . [Caspar van Weede, ca./c. 1656] :
Dassen Eijlant.
Dassen Island.

219. . . . [Isaac van Es of / or Jacob Möller, 1731] :
Dassen Eyland.
Dassen Island.

220-221 J:C: Friderici, 1788 :
Kaart van de Situatie langs de westelijke kust van Africa / strekkende van den zuidelijken oever van den Tafel Baaij tot Benoorden de Saldanha Baaij.
Map of the Situation along the west coast of Africa / extending from the southern shore of Table Bay to the North of Saldanha Bay.

222 . . . [Pieter Potter, 1659] :
Opdoeningh van de Caap. S.O. aente sien – .8. mijl.
Profile of the Cape. as seen [to the] S.E. – .8. miles.

222 . . . [Pieter Potter, 1659] :
Vertooningh der kust vande saldanha / baij totde taeffel baij uijtter Zee Oostelijk / daervan sijnde.
View of the coast from Saldanhabaai / to Table Bay from the Sea / [the coast] being to the East of it.

222 . . . [Pieter Potter, 1659] :
De Opdoeningh vande Saldanha baij, aff weesende S.S.W. 2. mijl vande wal.
The View of Saldanha Bay, being S.S.W. 2 miles from the shore.

222 . . . [Pieter Potter, 1659] :
Vertooning vande Saldanhabaijs Z.hoeck / van het Dassen Eijlandt.
Depiction of the S. point of Saldanha Bay / from Dassen Island.
Vertooning van d:o hoeck W.Z.W. 10 a 11. / mijlen daervan in zee sijn.
Depiction of the same point W.S.W. being 10 to 11. / miles out at sea.
De taeffelbaij vertoont hem van de saldanha / baij aldus.
Table Bay appears thus from / Saldanha Bay.

223 . . . [Johannes Schumacher], R:J: Gordon, 1777 :
Gesigt, van hetgeen men op de zuidelijke Punt, van het Robben eiland ziet [...].
View, of what one sees from the southern Point, of Robben Island [...].

224 . . . [Anoniem/Anonymous, 1652-1653] :
[Kaart van de Saldanhabaai].
[Chart of Saldanha Bay].

224 . . . [Pieter Potter, 1659] :
[Kaart van de Saldanhabaai].
[Chart of Saldanhabaai].

225. . . . [Isaac van Es, 1729] :
Saldanha baaij.
Saldanha Bay.

225. . . . [Jan Helmis van den Berg, 1738] :
Angoa de Saldanha off Saldanha Baij.
Aguada de Saldanha or Saldanha Bay.

226 . . . [Robert Jacob Gordon, 1780-1785] :
Angoa de Saldanha of Saldanha Baay.
Agoada de Saldanha or Saldanha Bay.

226 . . . R:J: Gordon, 1784 :
Gesigt van de Saldanha, of tegenswoordig, Sardienje Baaij genaamt; genomen van de Witte Klip, / leggende 2200 Roeden Rijnlands, benoorden deselve.
View of Saldanha [Bay] or, as it is nowadays called, Sardienje Bay; taken from the Witte Klip, / situated 2200 Rhineland Rods, to the north of the same.

227 . . . J:C: Friderici, 1786 :
Plan van de / Saldanha Baaij.
Chart of / Saldanha Bay.

228 . . . Barbier, 1788 :
Plan van de / Saldanha Baaij.
Chart of / Saldanha Bay.

V Afrika / Africa

Atlas Maior
nationaal archief
Universiteit Utrecht Faculteit Geowetenschappen
KNAG

229 . . . C:G:, 1798 :
Plan van de / Saldahna / Baaij / 1786. / Waarop aangetoond werd / de Expeditie van den Admir:l / Jhonstone in 1781.
Chart of / Saldanha Bay / 1786. / On which is shown / the Expedition of Admiral / Johnstone in 1781.

230. . . . [Cornelis Jacob van de Graaff, ca./c. 1798] :
[Kaart van de Saldanhabaai].
[Chart of Saldanha Bay].

231. . . . P.L. Henry, 1796 :
Sadhana Bay, met de Positie van d'Englisch Escardre, ondre d'Admiraal Elphinston, en de Bataafsche gecommandeere dor Lucas den 16 Augustus 1796.
Saldanha Bay, with the Position of the British Squadron, under Admiral Elphinstone, and the Batavian [Dutch] commanded by Lucas on 16 August 1796.

231. . . . Joh:Chr: Friderici, [ca./c. 1796] :
Saldanha Baay den XVI August anno MDCCXCVI.
Saldanha Bay the 16th of August anno MDCCXCVI.

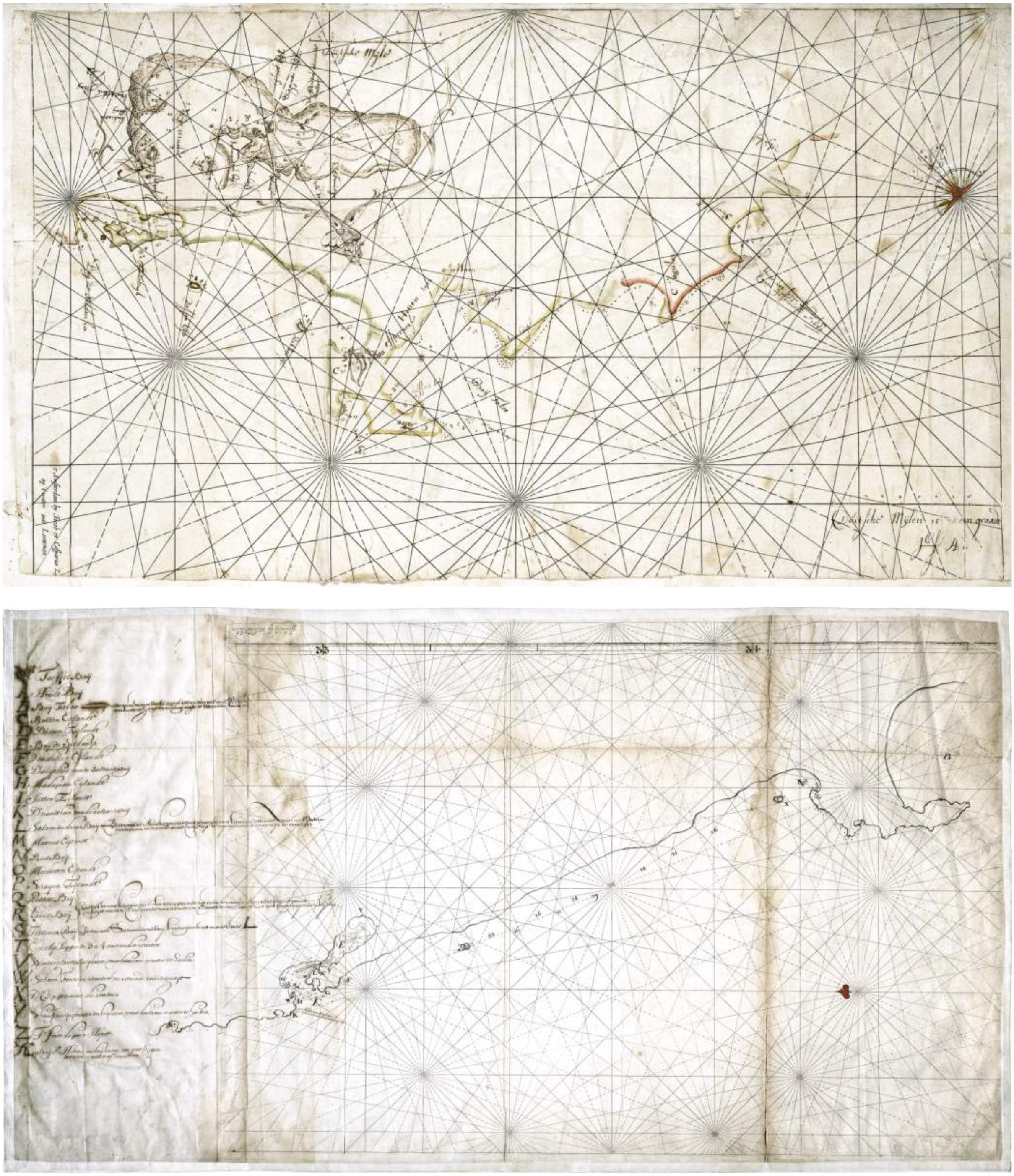

De westkust van Zuid-Afrika. Een goede kartering van de gevaarlijke kustwateren rond de zuidpunt van Afrika was voor de Compagnie van primair belang, gezien het feit dat vrijwel alle schepen op de route naar en van Oost-Indië de Kaap aandeden. Voor zover nu bekend hebben gedurende de compagniestijd als geheel meer dan vijftig Nederlandse schepen op de kusten van het tegenwoordige Zuid-Afrika schipbreuk geleden. Het inzeilen van de Tafelbaai naar de goede ankergrond vergde kennis van de ondiepten, riffen en andere obstakels, zoals onder meer aangegeven op de kaarten op de bladen 205-209. Uitwijkmogelijkheden bij storm waren aan de westkust de leizijden van het Robbeneiland en het Dasseneiland (blad 209-219) of de veel veiliger Saldanhabaai in het noorden (blad 224 en volgende). De eerste karteringen vonden dan ook vanuit de Tafelbaai naar het noorden plaats. Vanzelfsprekend hadden deze tochten tezelfdertijd als doel handelsmogelijkheden in de naburige gebieden te onderzoeken. Van de veel voorkomende inheemse dassen waren de huiden een interessant handelsartikel en voor lampolie was robbentraan zeer geschikt. De wateren in en rond de Saldanhabaai bleken zeer visrijk en voor het inzouten kon de dikke laag zout op de rotsen worden afgeschraapt. De in de omgeving van de Saldanhabaai wonende Cochoqua bezaten veel vee en bleken bereid tot ruilhandel. De geleidelijke noordwaartse expansie van het compagniesgebied werd hier in 1793 afgesloten met de inbezitneming van de westkust tot aan de Walvisbaai in het huidige Namibië (bladen 238-239). De exploraties langs de westkust over land worden beschreven op de bladen 243 en volgende.

The west coast of South Africa. A good map record of the dangerous waters around the southern point of Africa was of prime importance to the Company, in view of the fact that practically all ships on the route to and from the East Indies called at the Cape. As far as it is known, during the time of the Company as a whole more than fifty Dutch ships were wrecked on the coasts of the present South Africa. Sailing into Table Bay to the proper anchorage demanded knowledge of the shoals, reefs and other obstacles, as indicated on the charts on sheets 205-209. Alternative harbours on the west coast in case of storm were the lee sides of Robben Island and Dassen Island (sheets 209-219), or the much safer Saldanha Bay in the north (sheets 224 and following). Consequentially, the first mapping expeditions were sent out from Table Bay toward the north. It goes without saying that these journeys at the same time were intended to investigate the possibilities for trade in the neighbouring regions. The skins of the native badgers much found there were an interesting article of trade, and seal blubber was very suitable for lamp oil. The waters in and around Saldanha Bay turned out to be very rich in fish, and the thick layer of salt on the rocks could be scraped off for salting them. The Cochoqua who lived in the vicinity of Saldanha Bay had many cattle and were ready to engage in barter trade. The gradual northward expansion of the Company's area was concluded in 1793, when it took possession of the west coast up to Walvis Bay in the present Namibia (sheets 238-239). The explorations along the west coast by land are described on sheets 243 and following.

blad 202 boven / sheet 202 above:

Nationaal Archief, 4.VEL 165.

J.C.F.A., [1675-1700] :

[Kaart van de Saldanhabaai tot de Vleesbaai].

[Chart of Saldanha Bay to Vlees Bay].

Schaalstok van 8 Duijtsche Mijlen 15 voor een graadt = [ca. 1 : 823.000] ; [inzetkaart] 3 Duijtsche Mijle = [ca. 1 : 318.700].
Scale-bar of *8 Duijtsche Mijlen 15 voor een graadt* = [approximately 1 : 823,000] ; [inset map] *3 Duijtsche Mijle* = [approximately 1 : 318,700].

1 kaart + 1 inzetkaart : ms op papier, gekleurd, 30,5 x 54,5 cm.
1 map + 1 inset map : ms on paper, coloured, 30.5 x 54.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is linksboven.
Orientation: north is upper left.

Verklaringen: [linksonder] een aantekening :
Explanations: [lower left] a note :

Aen boort overgegeven 466 in de boot de eerste mael 600 spelijout [spiaulter = zink].

Deze kaart illustreert duidelijk het verschil in topografische kennis met betrekking tot de zuidkust en die van de westkust van Zuid-Afrika omstreeks 1680. Vanuit de Kaap was sinds 1652 de westkust tot aan de Saldanhabaai al vrij goed in kaart gebracht. Van de nog nauwelijks onderzochte zuidkust daarentegen worden hier slechts een paar landpunten en baaien aangeduid. Deze door sterke zeestromen en stormen gevaarlijke kusten werden door de compagniesschepen zoveel mogelijk gemeden. Dit gevaar wordt onderstreept door de aantekening op de kaart bij de westhoek van de Struisbaai 'hier ist schip Sotendael op vergaan in Novemb. ao 1673'. De fluit *Soetendaal* was met een lading rijst vanuit Batavia op weg naar de Kaap. Het wekt echter verbazing dat het Kaaps Schiereiland zo onjuist is weergegeven, zeker in vergelijking met de minstens vijftien jaar oudere kaart op blad 202 onder.

This map illustrates clearly the difference in topographical knowledge relating to the south coast and that of the west coast of South Africa in about 1680. The west coast up to Saldanha Bay had already been mapped quite well since 1652, but on the other hand only a few points and bays on the scarcely explored south coast are shown here. Company ships avoided these coasts as much as possible, because of their dangerous currents and storms. The danger is underlined by the note on the map at the western point of Struis Bay, 'here the ship Sotendael went down in November of the year 1673'. The flute *Soetendaal* was on its way to the Cape with a cargo of rice from Batavia. However, it is amazing that the Cape Peninsula is shown so incorrectly, certainly in comparison with the clearly fifteen or more years older map on sheet 202 below.

blad 202 onder / sheet 202 below:

Nationaal Archief, 4.VEL 164.

[Pieter Potter, toegeschreven, ca. 1660] :
[Pieter Potter, attributed, c. 1660] :

[Kaart van de St. Helenabaai tot de Valsbaai].

[Chart of St. Helena Bay to False Bay].

Schaal: niet aangegeven.
Scale: not indicated.

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 52,5 x 94 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 52.5 x 94 cm.

Oriëntatie: het noorden is links.
Orientation: north is left.

Verklaringen: [links] een legenda bij een VOC monogram, de letters A t/m Z en een kaartsymbool :
Explanations: [left] a key to a VOC monogram, the letters A to Z and a cartographic symbol :

[VOC monogram] Taeffel Baij.
A. Houdt Baij.
B. Baij Falsa. Onbequaem voor Boots ergens te landen als met Perijckel vermits de hooge branding tegen de stranden over al.
C. Robben Eijlandt.
D. Dassen Eijlandt.
E. Baij de Saldanha.
F. Vondeling Eijlandt.
G. D'Suijthoec vande saldanhabaij.
H. Madagasen Eijlandt.
I. Jutten Eijlandt.
K. D'Noordthoec vande saldanhabaij.
L. Salamanders Baij. Best voor de retourschepen die haer genoegen daer becomen hebbende voorts na 't Patria willen om met een Z:ooste coelte uijt te loopen ende met eenen reijs te vorderen.
M. Marcus Eijlandt.
N. Riet Baij.
O. Meeuwen Eijlandt.
P. Schaepen Eijlandt.
Q. Potters Baij. De beste voor scheepen om stil te leggen ende uijt en in te coomen vermits de suijvre grondt en sleght waeter. Verstaende voor die met een Noordt. West:e windt nae de taeffelbaij willen seijlen.
R. Lacus Baij. De beste voor scheepen om stil te leggen ende uijt en in te coomen vermits de suijvre grondt en sleght waeter. Verstaende voor die met een Noordt. West:e windt nae de taeffelbaij willen seijlen.
S. Teelincx Baij. Idem als Salmandersbaij Bovengenoteert met de letter L.
T. Een clip leggende 3 a 4 voet onder waeter.
V. Waeterplaets. Bequaem voor boots om waeter te haelen.
W. Schoon Fonteijn waeter verstaende inde regentijt.
X. D'Clip genaemt de walvis.
Y. Schoon fonteijn waeter en bequaem voor boots om waeter te haelen.
Z. T'Fort de goede Hope.
[kaartsymbool] Baij St. Helena onbequaem en vol Clippen sonder waeter of houdt.

In oktober 1659 kreeg de landmeter Pieter Potter opdracht naar de Saldanhabaai te gaan om bij de daar wonende Cochoqua schapen in te kopen en mee terug te nemen naar de Kaap. Mocht de ruilhandel niet lukken, dan moest hij een aantal van de schapen meenemen die door vrijburgers op het Schapeneiland (P) werden geweid. Tevens diende hij de St. Helenabaai op te nemen en in kaart te brengen. Eerder dat jaar had Potter al een kaart van de Saldanhabaai gemaakt, zie blad 224 onder, waarvan hij de gegevens op deze kaart verwerkte. Potters assistent Hendricq Lacus had hem vergezeld en beiden vernoemden een baai naar zichzelf (Q en R). De legenda is van de hand van Lacus met annotaties door Potter. De vermelding op deze kaart van de aanwezigheid van drinkwater is bepaald te optimistisch; het was juist vanwege het gebrek aan voldoende zoet water dat de Saldanhabaai nooit een alternatief voor de gevaarlijke Tafelbaai is geworden. Zie voor de Saldanhabaai blad 224 en volgende.

In October 1659 the surveyor Pieter Potter received instructions to go to Saldanha Bay in order to buy sheep from the Cochoqua living there and bring them back to the Cape. Should the barter not succeed, then he had to bring along a number of the sheep that the free burghers grazed on Schaapen Island (P). At the same time he was to survey St. Helena Bay and map it. Earlier that year Potter had already made a map of Saldanha Bay, see sheet 224 below, and he incorporated data from it on this map. Potter's assistant, Hendricq Lacus, had accompanied him, and both of them named a bay after themselves (Q and R). The legend was written by Lacus, and the annotations by Potter. The reference on this map to the presence of drinking water is definitely over-optimistic – it was precisely because of a lack of fresh water that Saldanha Bay never became an alternative to dangerous Table Bay. For Saldanha Bay, see sheet 224 and following.

blad / sheet 203:

Nationaal Archief, 4.JSF 9.

[Anoniem, ca. 1790] :
[Anonymous, c. 1790] :

[Kaart van het westelijke deel van de Kaapkolonie].

[Map of the western part of the Cape Colony].

Schaalstok van 9000 Rynl: Roeden of ses uuren =
[ca. 1 : 299.500].
Scale-bar of *9000 Rynl: Roeden of ses uuren* =
[approximately 1 : 299,500].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 70 x 59 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 70 x 59 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verso: Kaart, strekkende van Kaap de Goede Hoop noordwaarts tot voorbij de Saldanha-baay en oostwaarts tot aan de Zwarte-berg.

Voor deze overzichtskaart van de westkust van Zuid-Afrika diende de door Frederici in 1788 gemaakte deelkaart op blad 204 als voorbeeld. Mogelijk is deze kaart ook van zijn hand.

The section map on sheet 204 made by Frederici in 1788 served as a model for this general map of the west coast of South Africa. Possibly he also drew this map.

blad / sheet 204:

Nationaal Archief, 4.TOPO 15.15.

Opgenomen en Gecarteert door J:G: Frederici Lieutenant van de Artillerij in den Jaare 1788 :
Surveyed and Charted by J.G. Frederici Lieutenant of the Artillery in the Year 1788 :

Caart van de Westelijke Kust / van Africa, onder het Gouvernement / De Caap de Goede Hoop [...].

Map of the West Coast / of Africa, under the Government of / The Cape of Good Hope [...].

Schaalstok van 6000 Rhynl. Roeden = [ca. 1 : 275.000].
Scale-bar of *6000 Rhynl. Roeden* = [approximately 1 : 275,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 74 x 37,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 74 x 37.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verklaringen: [rechtsonder] vervolg van de titel :
Explanations: [lower right] continuation of the title :

Verkleint na de kaart deser Situatie, op ordre / van de Heere Gouverneur C:J: van de Graaff.

C.J. van de Graaff voegde diverse aantekeningen toe op deze kaart, zoals de met rode lijnen aangegeven landroutes. Eveneens rood omkaderd is 'Het zo genaamde Slagters Veld', waar in 1729 veeposten werden uitgegeven aan 46 vrije slachters die een leveringscontract met de Compagnie hadden afgesloten. Rond de Saldanhabaai en de St. Helenabaai lagen aan het eind van de achttiende eeuw al diverse nederzettingen van vrijburgers. Zie hiervoor de bladen 257-258.

C.J. van de Graaff added various notes to this map, such as the land routes shown with red lines. Also circled with red is 'The so-called Butchers' Field' (*Slagters Veld*), where in 1729 cattle stations were allotted to 46 free butchers who had concluded contracts to supply the Company. At the end of the eighteenth century there were already various settlements of free burghers around Saldanha and St. Helena Bays. For these, see sheets 257-258.

Tafelbaai (Table Bay). Nadat de Portugees Antonio de Saldanha in 1503 de tegenwoordige Tafelbaai voor verversing had aangedaan, kreeg deze aanvankelijk de naam Aguada da Saldanha; de Tafelberg werd Tavoa do Cabo (Tafel van de Kaap) genoemd. Het was Joris van Spilbergen die in 1601 de namen Tafelbaai en Tafelberg gaf, waarna Saldanha's naam werd verbonden aan de noordelijker gelegen baai. Toch werd de naam Saldanhabaai door de Engelsen nog in 1620 gebruikt voor de Tafelbaai, toen zij daar in dat jaar hun vlaggen plantten; zie de inleiding. Voor de VOC-schepen die de Tafelbaai aandeden, was het van het grootste belang dat de veilige vaarroutes en ankergronden, ondiepten, riffen, scheepswrakken, verloren ankers en andere obstakels die schade konden aanrichten, exact in kaart waren gebracht en dat de beschikbare kaarten steeds met de nieuwste gegevens werden bijgewerkt. Niettemin verloor de Compagnie hier in de loop der jaren zoveel schepen, vooral door de Kaapse winterstormen (april-september), dat in 1742 de Simonsbaai als winterhaven werd aangewezen (bladen 179 en volgende). De route voor inkomende schepen in de Tafelbaai liep ten westen van het Robbeneiland, die van de uitgaande langs de oostkant. Van de vele bewaard gebleven kaarten van de Tafelbaai zijn hier enkele opgenomen op de bladen 205-209 boven, waarna die van het Robbeneiland volgen op blad 209-212. Het Dassen-eiland, dat verder in het noorden nabij de Saldanahabaai ligt, wordt beschreven op de bladen 217-219.

Table Bay (Tafelbaai). After the Portuguese Antonio de Saldanha had visited the present Table Bay for supplies in 1503, the bay was initially given the name *Aguada da Saldanha*, and Table Mountain was named *Tavoa do Cabo* (Table of the Cape). It was Joris van Spilbergen who gave the names Table Bay (*Tafelbaai*) and Table Mountain (*Tafelberg*) in 1601, and after that Saldanha's name was linked with the more northerly bay. Even so, the English were still using the name Saldanha Bay for Table Bay in 1620, when they planted their flags there; see the Introduction. For the VOC ships that called at Table Bay it was of the greatest importance that the safe courses and anchorages, shoals, reefs, shipwrecks, lost anchors and other obstacles were mapped exactly, and that the available charts were always brought up to date with the latest data. Nevertheless over the years the Company lost so many ships here, in particular during the Cape's winter gales (April-September), that in 1742 Simon's Bay was designated as winter harbour (sheets 179 and following). The route for incoming ships in Table Bay ran to the west of Robben Island, and that for outbound vessels along the eastern side. Of the many extant maps and charts of Table Bay several have been included on sheets 205-209 above, after which follow those of Robben Island on sheets 209-212. Dassen Island, which is located further north near Saldanha Bay, is described on sheets 217-219.

blad 205 boven / sheet 205 above:

Nationaal Archief, 4.VEL 183.

[Pierre Belidor, toegeschreven, 1743] :
[Pierre Belidor, attributed, 1743] :

De Tafel baaij.

Table Bay.

Schaalstok van 200 Vadem = [ca. 1 : 2.300].
Scale-bar of *200 Vadem* = [approximately 1 : 2,300].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 37,5 x 54,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 37.5 x 54.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is onder.
Orientation: north is below.

Verklaringen: [onder] een aantekening :
Explanations: [below] a note :

Het Compas heeft 15 Graaden Noord Westering.

Saint Helena Baay
Saldanha Bay
Caart van de Westelijke Kust
van Africa onder het Gouvernement
De Caap de Goede Hoop
Verkleint na de Kaart deser Situatie op ordre
Van den Heere Gouverneur C.J. Van de Graaff,
opgenomen en Gecarteert door J.G. Frederici
Lieutenant van de Artillerij in den Jaare 1788.
Simons Baay
De - - - Baay
Fals

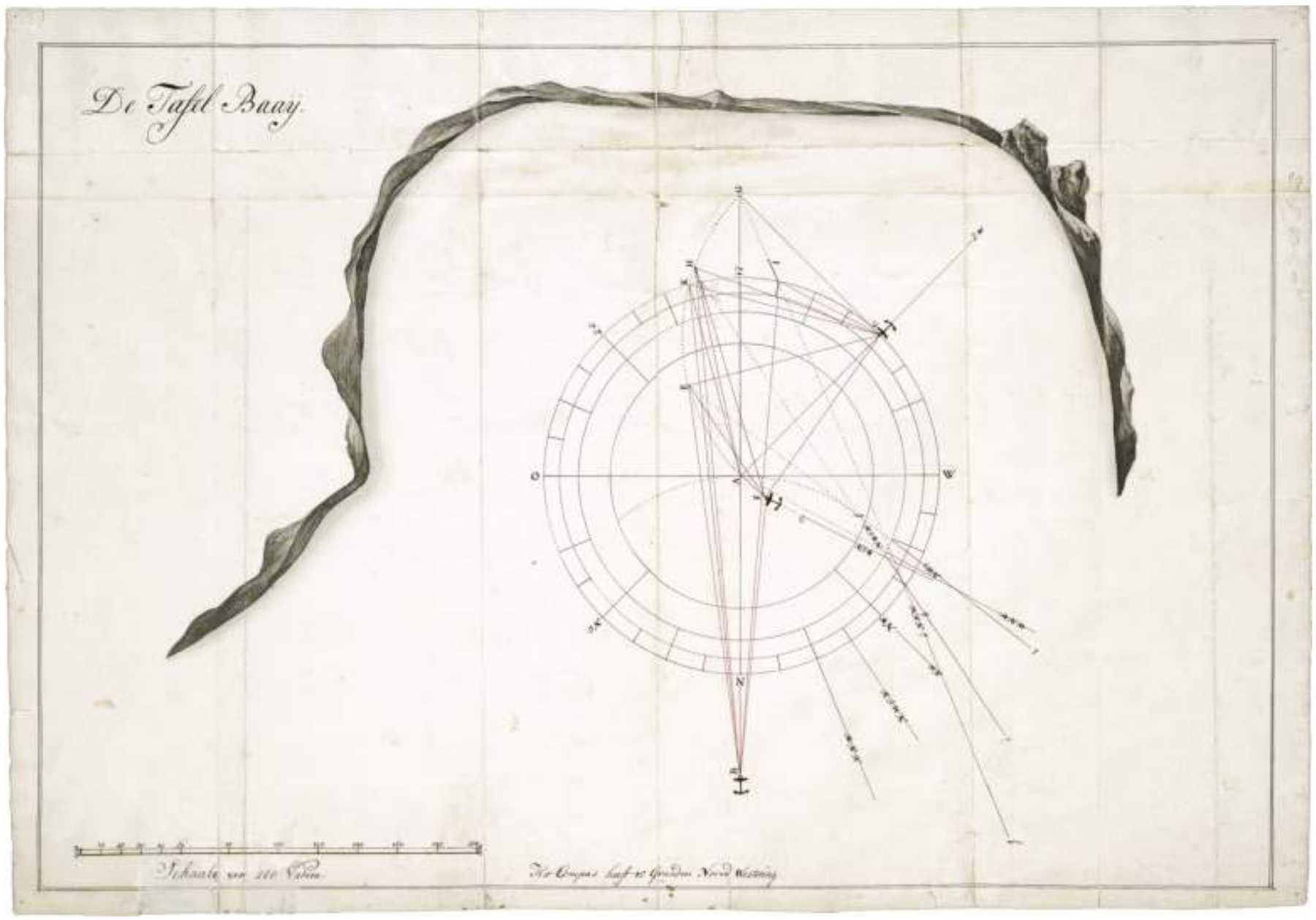

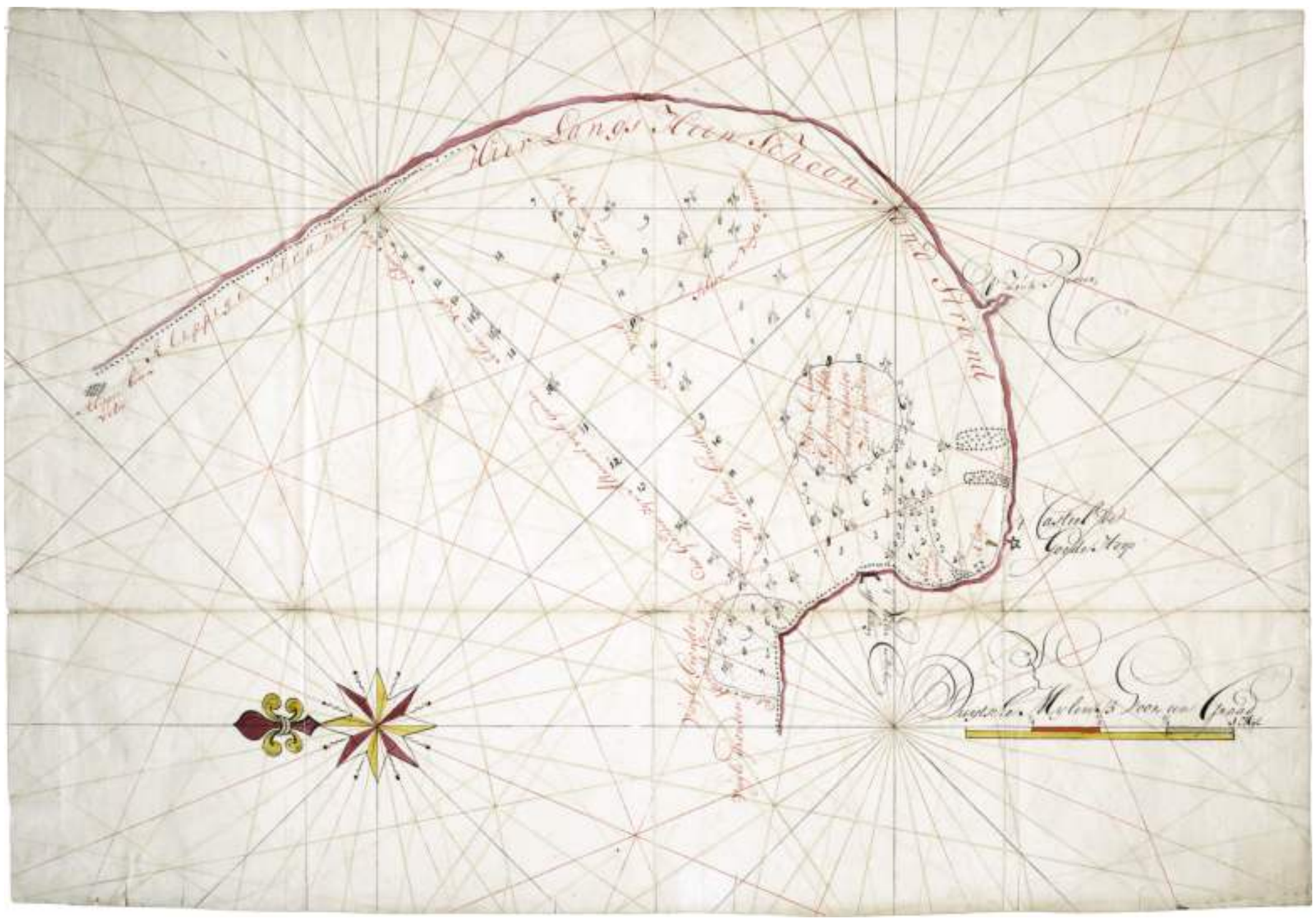

Tijdens zijn inspectie van de Kaap in 1743 liet gouverneur-generaal Gustaaf Willem van Imhoff deze kaart maken met een door hem voorgeschreven schema voor het vertuien van schepen in de Tafelbaai. Door het telkens uitwerpen van een anker en het inhalen van de ankerkabel kan een schip naar een andere plek worden gemanoeuvreerd. De militair ingenieur Pierre Belidor (Bellidoor) die Van Imhoff op de reis naar Batavia vergezelde, was waarschijnlijk de tekenaar van deze kaart.

During his inspection of the Cape in 1743 Governor-General Gustaaf Willem van Imhoff had this map made with a scheme he prescribed for shifting ships between two anchors in Table Bay. By using this method of repeatedly dropping an anchor and then winding in the anchor cable, a ship can be manoeuvered to another place. The military engineer Pierre Belidor, (Bellidoor) who accompanied Van Imhoff on his voyage to Batavia, was probably the artist who drew this map.

blad 205 onder / sheet 205 below:

Nationaal Archief, 4.VEL 181.

[Isaac van Es], herfst 1729 :
[Isaac van Es], autumn 1729 :

[Kaart van de Tafelbaai].

[Chart of Table Bay].

Schaalstok van 1 Duijtsche Mylen 15 voor een Graad = [ca. 1 : 51.700].
Scale-bar of *1 Duijtsche Mylen 15 voor een Graad* = [approximately 1 : 51,700].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 49,5 x 72 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 49.5 x 72 cm.

Oriëntatie: het noorden is links.
Orientation: north is left.

Deze kaart toont het resultaat van de peilingen in de Tafelbaai die equipagemeester Jacob Möller en oud-schipper Jan de Heere met de kaartenmaker Isaac van Es in 1729 hadden verricht. De opname van de Tafelbaai was nodig vanwege de plannen een *mouille* of havenhoofd aan te leggen vanaf de landpunt ten westen van het op deze kaart aangegeven 'Water Casteel off baterij', beter bekend als Batterij Chavonnes (zie voor de bedoelde locatie blad 209 boven, bij 'De oude Moille'). Doel was de schepen bescherming te bieden tegen de winterstormen, zodat het gehele jaar in de Tafelbaai kon worden geankerd en niet uitgeweken behoefde te worden naar de Simonsbaai. Aan deze *mouille* is jarenlang gewerkt, maar in 1751 moest het project alsnog worden opgegeven omdat steeds weer delen van het hoofd wegspoelden en het werk door zijn omvang en lange duur de beschikbare middelen van de Compagnie uiteindelijk te boven ging. Naar aanleiding hiervan werd de Simonsbaai toen als permanente winterhaven aangewezen. Vijf jaar later zou Möller opnieuw de Tafelbaai opnemen om te onderzoeken of het stuifzand uit de Kaapse Vlakte, die intussen goeddeels van zijn boom- en struikbegroeiing was ontdaan (de houtige wortels leverden uitstekend brandhout), de baai ondieper had gemaakt. Ter vergelijking was er een verder onbekende kaart uit 1683 meegegeven. De baai bleek echter eerder dieper te zijn geworden, zodat plannen om de zandduinen langs de kust met helmgras te beplanten niet werden uitgevoerd.

This map shows the results of the soundings in Table Bay that the Master Attendant Jacob Möller and former skipper Jan de Heere had made in 1729 with the map-maker Isaac van Es. The survey of Table Bay was necessary because of the plans to construct a *mouille* or breakwater from the point of land to the west of the 'Water Castle or battery' shown on this map, better known as the Chavonnes Battery (for the intended location, see sheet 209 above, at *De oude Moille*, The old Mole). The aim was to provide ships with protection from the winter gales, so that they could anchor in Table Bay for the whole year and not need to take refuge in Simon's Bay. Work continued on this breakwater for years, but in 1751 the project had to be abandoned after all, because parts of the jetty kept being washed away and the lengthy work ultimately proved far more costly than the Company could afford. As a result of this Simon's Bay was then nominated as the permanent winter harbour. Five years later Möller would survey Table Bay once more, in order to investigate whether the drifting sands from the Cape Flats, which in the meantime had been largely stripped of their trees and bushes, had made the bay shallower. For comparison they were given an otherwise unknown map from 1683. However, it turned out that the bay had instead become deeper, so that plans to plant the dunes along the coast with marram grass were not carried out.

bladen 206-207 boven / sheets 206-207 above:

Nationaal Archief, 4.JSF 25.

Dressé d'après le Méridien de L'abé de la Caille, par L.M. Thibault, Inspecteur General des Batiments Civils et Militaires du gouvernement Battav au Cap de Bonne Espérance, levé sous le Gouvern:t de m:r Van de Graaff, par Friderici, dessiné par Jones, 2e lt. dessinatuer attaché à l'état Major, [1803-1806] :
Opgemaakt volgens de Meridiaan van Abbé de Lacaille, door L.M. Thibault, Algemeen Inspecteur der Civiele en Militaire Gebouwen in Kaap de Goede Hoop, opgenomen tijdens het Gouvernement van de heer Van de Graaff, door Friderici, getekend door Jones, 2de lt. tekenaar verbonden aan de Generale Staf, [1803-1806] :
Laid out according to the Meridian of Abbé de Lacaille, by L.M. Thibault, General Inspector of Civilian and Military Buildings of the Batavian Government at the Cape of Good Hope, surveyed under the Government of Mr. Van de Graaff, by Friderici, drawn by Jones, 2nd Lt. draughtsman for the General Staff, [1803-1806] :

Generale Plan / van de Tavel=Baay en van de Kust tot aan de / Saldanha en St. Helena Baayen.

General Map / of Table Bay and the Coast to / Saldanha Bay and St. Helena Bay.

Schaalstok van 5 Hollandsche Mylen à 15 in een Graad = [ca. 1 : 179.000].
Scale-bar of *5 Hollandsche Mylen à 15 in een Graad* = [approximately 1 : 179,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 40 x 123 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 40 x 123 cm.

Oriëntatie: het noorden is linksboven.
Orientation: north is upper left.

Verklaringen: [linksonder] een aantekening :
Explanations: [lower left] a note :

Deeze Kust is zeer naauwkeurig opgenoomen tot aan de Simons Baay; dog de legging van Stellenbosch is valsch, en het gedeelte van Simons Baay tot aan de Punt van Afrika dient op nieuw te worden opgenoomen.

[boven] aantekeningen, waarschijnlijk van C.J. van de Graaff, zie de aantekeningen van J.W. Janssens onder.
[above] notes, probably by C.J. van de Graaff, see notes by J.W. Janssens below.

[onder] aantekeningen met een legenda door gouverneur J.W. Janssens :
[below] notes and key by Governor J.W. Janssens :

De directie van het land boven Saldanhabaay loop meer terug zoo als het in potlood is aangeweezen.
[legendateken] Noodbaay alleen goed voor kleijne scheepen.
[legendateken] Juttenbaay met slegt water landbaar.
[legendateken] Lijsterhoekberg veeplaats van gerrit Cotsier
[legendateken] Kreefte baay's berg.
NB. De Kleine Vondeling legd aan de vaste wal.
[legendateken] Stofbergsfonteyn aan portugeesch comptoir.
[legendateken] Een leeningsplaats van Jan Louw genaamd Schryershoek.
Portugeesch comptoir moet staan daar predikstoel staat en dan pottebakkerij.
Aan de pottebakkery is een vergunnings plaats om te vissen.
De punt van de pottebakkery steekt op de kaart te ver in zee, die van Schryvers hoek moet veel scherper en verder in zee loopen.
[legendateken] De plaats van Dirk Slabbe aan de oostwal moet nader aan de Zeeberg worden geteekend.
De bottelarij en Meeuwe Klip zijn aangehaalde plaatsen aan die van Dirk Slabbes.
Thequas Klip een leenings plaats van Willem Basson.
Witte Klip van Joh: Krynauw.

Op basis van een kaart van de hand van Johann Christian Friderici, vergelijk blad 204, werd in of kort na 1803 onder leiding van Louis Michel Thibault deze kaart getekend (of een oudere versie bijgewerkt, te oordelen naar de notities door Van de Graaff) door Josephus Jones. Het resultaat van de meridiaanmetingen die de bekende Abbé de Lacaille tijdens zijn werkbezoek in 1751-1753 in de Kaapkolonie verrichtte, werd in de kaart verwerkt, zie de inscriptie 'Méridien du Cap, fixé par L'abé de la Caille'. De mathematicus en astronoom Nicolas Louis de Lacaille publiceerde in 1763 de resultaten van zijn onderzoek in zijn *Journal historique du voyage fait au Cap de Bonne-Espérance*.

On the basis of a map made by Johann Christian Friderici, compare sheet 204, in or shortly after 1803 this map was drawn by Josephus Jones under the guidance of Louis Michel Thibault (or an older version was brought up to date, judging from the notes by Van de Graaff). The results of the meridian measurements made by the well known Abbé de Lacaille during his working visit to the Cape in 1751-1753 were incorporated in the map, see the inscription *Meridien du Cap, fixé par L'Abbé de la Caille* (Meridian of the Cape, fixed by l'Abbé de Lacaille). The mathematician and astronomer Nicolas Louis de Lacaille published the results of his research in his *Journal historique du voyage fait au Cap de Bonne-Espérance* (Historical journal of the voyage made to the Cape of Good Hope) in 1763.

bladen 206-207 onder / sheets 206-207 below:

Nationaal Archief, 4.TOPO 15.1.

[François Duminy], Op ordre van – Haar Edele Groot agbaarheeden de Heeren Bewind:Heb:s van de Ed. Oost-Indische Compagnie der Vereenigde Nederlanden opgenomen en gecarteerd onder de Directie van den Gouverneur van de Graaff in den Jaar 1786 :
[François Duminy], On the orders of – The Right Honourable Gentlemen Directors of the East India Company of the United Netherlands surveyed and charted under the Direction of Governor van de Graaff in the Year 1786 :

Plan van de Tafel Baay aan de Caap de Goed Hoop [...].

Chart of Table Bay at the Cape of Good Hope [...].

Schaalstok van 2000 Tois / 1000 Rhijnl Roeden = [ca. 1 : 10.000].
Scale-bar of *2000 Tois / 1000 Rhijnl Roeden* = [approximately 1 : 10,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 213 x 143 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 213 x 143 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verklaringen: [linksmidden] vervolg van de titel :
Explanations: [centre left] continuation of the title :

Waar op ingevolge Hoog gemelde Ordre gebrgt zijn, de Pijlingen en opservatien zo wegens / deeze Reede en Ankerbare gronden als ook weegens de Reede, bij het Robben Eijland door / den Capitijn ter zee en Equipagie Meester deses Gouvernements François Dumeni in dit / voornd. Jaar [op nieuwe op]gedaan: beneffens Eene Memorie door den Zelve daar toe Relatief geformeerd, / dienende tot onderrigtingen en nadere jnstructien wegens dezelve Reeden, voor de Zee vaard.

Dit van uitgebreide aantekeningen voorziene, originele lodingsplan van de Tafelbaai van de hand van François Duminy fungeerde als voorbeeld voor de kaarten op de bladen 208 en 209 boven. Het noordelijke deel van deze zeer grote kaart is gereproduceerd op blad 206 onder, het zuidelijke op blad 207 onder. Duminy noemt zich hier equipagemeester, maar deze in 1786 gedane voorlopige benoeming werd door Heren Zeventien niet gehonoreerd, onder meer omdat Duminy niet alleen Fransman was maar volgens zeggen ook katholiek. Duminy zou nadien als scheepskapitein in dienst van de Compagnie blijven en in 1793 worden benoemd tot havenmeester van Valsbaai; zie blad 184 onder.

This original sounding plan, made by François Duminy and supplied with extensive notes, served as a model for the charts on sheets 208 and 209 above. The northerly part of this very large map is reproduced on sheet 206 below, and the southerly one on sheet 207 below. Here Duminy calls himself *equipagemeester* (master attendant), but this provisional appointment made in 1786 was not honoured by the Gentlemen Seventeen, among other things because he was not only a Frenchman but was also said to be a Catholic. After that Duminy would remain in the Company's service as a ship's captain, and in 1793 would be appointed harbour master of False Bay; see sheet 184 below.

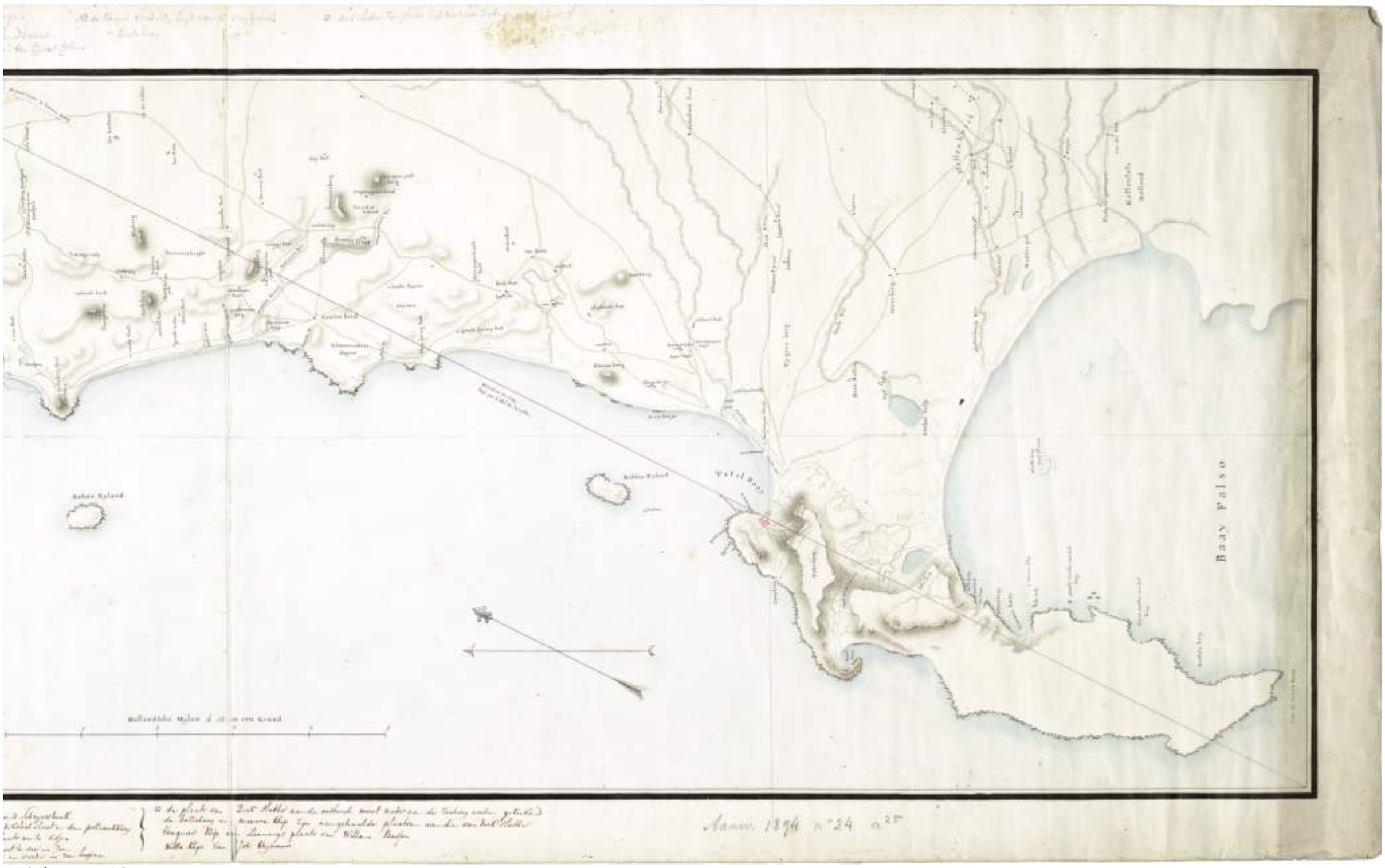

Bijschriften: pag. 205 / Captions: p. 205

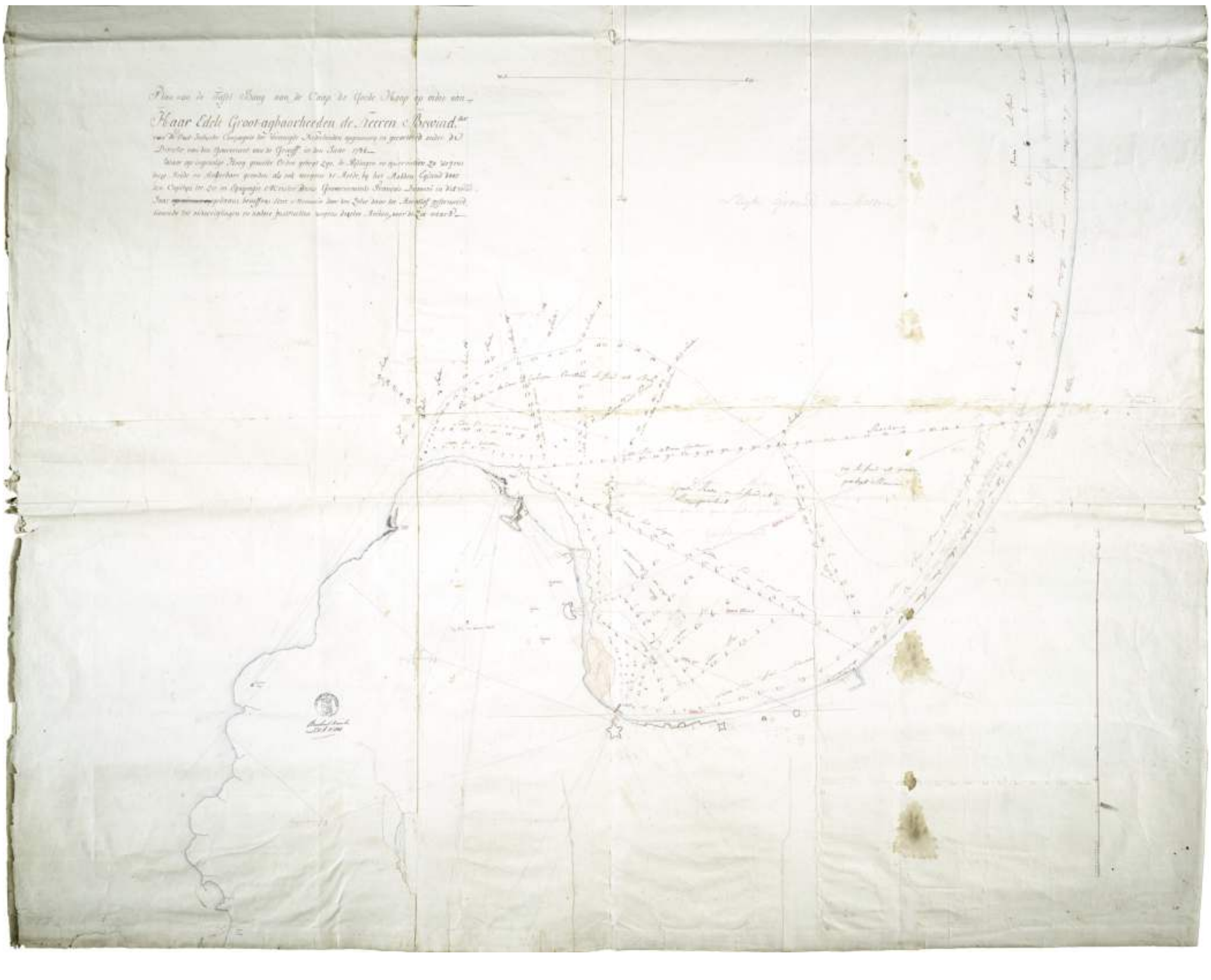

blad / sheet 208:

Nationaal Archief, 4.VEL 185.

Op Ordre van Haar Edele Groot-agbaarheeden de Heeren Bewindhebbers van de Ed: Oost-Indische Compagnie der Vereenigte Nederlanden, opgenomen en gecarteerd onder de directie van den Gouverneur van de Graaff in den jaar 1787 door den Ingenieur Barbier :
On the Orders of The Right Honourable Gentlemen Directors of the Hon: East India Company of the United Netherlands, surveyed and charted under the direction of Governor van de Graaff in the year 1787 by the Engineer Barbier :

Plan van de Tafel Baay aan de Caap / de Goede-Hoop [...].

Chart of Table Bay at the Cape of / Good Hope [...].

Schaalstok van 2000 Toises = [ca. 1 : 39.900].
Scale-bar of *2000 Toises* = [approximately 1 : 39,900].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 118 x 93,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 118 x 93.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verklaringen: [rechtsonder] vervolg van de titel en een aantekening [letters y in transcriptie als ij] :
Explanations: [lower right] continuation of the title and a note [letters y transcribed as ij] :

Waar op ingevolge hooggemelde Ordre gebragt zijn de / Pijlingen en opservatien zo wegens deese Reede en Anker / bare gronden als ook wegens de Reede bij het Robben / Eijland door de Capitijn ter Zee en Equipagie Meester / deeses Gouvernements François Dumeni in dit vernoem:de / Jaar gedan beneffens Eene memorie door den zelve daar toe / relatief geformeerd dienede tot onderrigtingen en nadere / instructien wegens dezelve Reeden voor de Zee-vaard.

Dese Caart behoort tot de Memorie over den Staat van defensie van de Caap de Goede Hoop. Geformeerd door den onderschrv: Gouverneur in den jaren 1787.
C.J. van de Graaff.

Tot de documenten en kaarten die Van de Graaff in 1787 als bijlagen met zijn *Memorie* meezond naar patria, behoorde ook deze kaart van de Tafelbaai en Robbeneiland, die geheel gebaseerd is op Duminy's hydrografische opneming op de bladen 206-207 onder. Hetzelfde geldt voor de deelkaart van het zuidelijke deel van de Tafelbaai op blad 209 boven.

This map of Table bay and Robben Island was also among the documents and maps that Van de Graaff sent home in 1787 as attachments to his *Memorie*, and is based entirely on Duminy's hydrographic survey on sheets 206-207 below. The same applies to the section map of the southern part of Table Bay on sheet 209 above.

blad 209 boven / sheet 209 above:

Nationaal Archief, 4.JSF 26.

Op Ordre van Haar Edele Groot-agbaarheeden de Heeren Bewindhebbers Van de Ed: Oost-Indische Compagnie der vereenigte Nederlanden, opgenomen en gecarteerd onder de Directie van den Gouverneur van de Graaff in den Jaar 1786 door den Ingenieur Barbier :
On the Orders of The Right Honourable Gentlemen Directors Of the Hon: East India Company of the united Netherlands, surveyed and charted under the Direction of Governor van de Graaff in the Year 1786 by the Engineer Barbier :

Plan van de Tafel-Baay aan de Caap de / Goede-Hoop [...].

Chart of Table Bay at the Cape of / Good Hope [...].

Schaalstok van 2000 toises = [ca. 1 : 20.000].
Scale-bar of *2000 toises* = [approximately 1 : 20,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 54 x 88 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 54 x 88 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verklaringen: [rechtsonder] vervolg van de titel en een aantekening [letters y in transcriptie als ij] :
Explanations: [lower right] continuation of the title and a note [letters y transcribed as ij] :

Waar op ingevolge Hoog gemelde Ordre gebragt zijn de Pijlingen en opser= / vatien zo wegens deeze Reede en Ankerbare gronden als ook weegens de / Reede bij het Robben Eijland door den Capitijn ter Zee en Equipagie Meester / deeses Gouvernements François Dumeni in dit vernoemde Jaar gedaan; benef= / fens Eene Memorie door den zelve daar toe relatief geformeerd dienende tot / onderrigtingen en nadere instructien wegens dezelve Reede voor de Zee-vaard.

NB. Dit Plan behoord tot de Memorie over het Defensie Weesen van de Caap de Goede Hoop door den ondergez. Gouverneur geformeerd in den jaren 1786.
C.J. van de Graaff.
En word dit stuk, onder versekering van Hoog-agting aan den Heere Janssens, Benoemd Gouvern:r van dit Etabliesament tot desselfs provisionele Narigt door den ondergesch:e overgelegt, in 't Jaar 1802.

Oud-gouverneur C.J. van de Graaff droeg in 1802 tijdens een bijeenkomst in Utrecht enkele kaarten en plans uit zijn verzameling over aan de nieuw benoemde gouverneur Jan Willem Janssens. Deze voor de navigatie in de Tafelbaai belangrijke kaart behoorde daartoe.

Tafel Baay
Plan van de Tafel Baay aan de Caap de Goede-Hoop op Ordre van
Haar Edele Groot-agbaarheeden
de Heeren Bewindhebbers

In 1802 during a meeting in Utrecht former Governor C.J. van de Graaff transferred several maps and plans from his collection to the newly appointed Governor, Jan Willem Janssens. This chart, which was important for navigation in Table Bay, was among them.

Robbeneiland (Robben Island), ca. 15 kilometer ten noordwesten van het Kasteel en 10 kilometer van het strand bij Blouberg, geniet de twijfelachtige eer al sinds de komst van de eerste Europeanen als verbanningsoord voor gestraften te hebben gefungeerd. Daarnaast was het eiland met zijn grote aantal robben, pinguins en schildpadden belangrijk voor de voedselvoorziening van de vroege oostindiëvaarders. In 1601 liet de commandeur van de eerste vloot naar Oost-Indië uitgerust door de Engelse East India Company, Sir James Lancaster, een kleine van de Khoi verkregen kudde schapen op het eiland achter om voor volgende passanten als voedsel te dienen, waarvan de Nederlandse admiraal Joris van Spilbergen op zijn uitreis naar Ceylon en Atjeh twee maanden later dankbaar gebruik maakte. Bij die gelegenheid gaf hij het eiland de naam Isla de Cornelia, een vernoeming naar zijn moeder. De schapen die Cornelis Matelieff in 1608 op het eiland plaatste, werden een jaar later met smaak verorberd door de Engelse zeevaarder William Keeling en zijn bemanning, die er op hun beurt enkele van de Khoi verkregen magere exemplaren voor in de plaats achterlieten. Hij noemde het eiland Penguin Island en zou in datzelfde jaar de eerste Europeaan zijn die de Cocoseilanden (Keeling Islands) aandeed, zie blad 419. Bij de Nederlanders werd de naam Robbeneiland algemeen. Na de vestiging aan de Kaap in 1652 werd het Robbeneiland meer systematisch geëxploiteerd. In 1654 kwam er een posthouder, die met een aantal medewerkers verantwoordelijk was voor de kudden schapen, voor de vangst van robben om traan van het spek te branden en voor het signaleren en registreren van passerende schepen. De informatie werd via rook- en vuurseinen doorgeven naar het fort, later ook met kanonschoten. De seinpost werd later op de 30 meter hoge Vuurberg geplaatst, zie blad 211 boven. Daar is ook de Zoutklip aangegeven (letter M), waarvan zout werd afgeschraapt voor het inzouten van vlees en vis. Verder leverde het eiland schelpen voor metselkalk en diverse soorten steen, eveneens bestemd voor de bouw. Het werk werd verricht door gestraften, veelal kettinggangers, terwijl er ook geregeld bannelingen uit andere VOC-vestigingen waren geïnterneerd. De bekendste bewoner van Robbeneiland in recente tijden was natuurlijk de latere president van Zuid-Afrika, Nelson Mandela, die hier met tal van andere ANC-activisten jarenlang door het apartheidsregime gevangen is gehouden. Voor een uitgebreide beschrijving van het Robbeneiland en de andere hierna nog te beschrijven compagniesposten wordt verwezen naar de magistrale studie *Die Buitenposte* door Dan Sleigh.

Robben Island (Robbeneiland), about 15 kilometres to the north-west of the Castle and 10 kilometres from the beach at Blouberg, enjoys the dubious honour of having functioned as a place of banishment for convicts since the coming of the first Europeans. Apart from this, with its large numbers of seals, penguins and turtles the island was important for the food supplies of the early travellers to the East Indies. In 1601 the commander of the first fleet fitted out by the English East India Company, Sir James Lancaster, left behind on the island a flock of sheep obtained from the Khoi, in order to serve as food for following passers-by, and two months later the Dutch admiral Joris van Spilbergen made grateful use of this on his voyage out to Ceylon and Aceh. On that occasion he gave the island the name Isla de Cornelia, after his mother. The sheep which Cornelis Matelieff put on the island in 1608 were devoured with relish by the English seafarer William Keeling and his crew, who in turn left behind in their place some scrawny specimens they had obtained from the Khoi. Keeling named the island Penguin Island, and in the same year would be the first European to call at the Cocos Islands (Keeling Islands), see sheet 419. The name Robbeneiland (Seal Island) became general among the Dutch. After the settlement at the Cape in 1652, Robben Island was exploited more systematically. In 1654 a *posthouder* (head of the post) came there, and with a number of helpers was responsible for the flocks of sheep, for hunting seals to boil train-oil from the blubber, and for signalling and listing passing ships. This information was passed on to the fort by means of smoke and fire signals, and later with cannon shots. Later the signal post was placed on the 30 metre high Vuurberg, see sheet 211 above. The Zoutklip is also shown there (the letter M), where salt was scraped off for salting meat and fish. The island also supplied shells for mortar lime and various kinds of stone, similarly intended for building. The work was done by convicts, often chaingangs, while exiles from other VOC establishments were regularly interned there. The best known inhabitant of Robben Island in more recent times was of course the later President of South Africa, Nelson Mandela, who was imprisoned here by the apartheid regime for many years with a large number of other ANC activists. For a detailed description of Robben Island and the other Company posts to be discussed below, we refer to the masterly study *Die Buitenposte van die VOC onder Kaapse bestuur, 1652-1795* by Dan Sleigh.

blad 209 onder / sheet 209 below:

Nationaal Archief, 4.VEL 192.

[Caspar van Weede, toegeschreven, 1654] :
[Caspar van Weede, attributed, 1654] :

Robben Eijlant.

Robben Island.

Schaal: niet aangegeven.
Scale: not indicated.

1 kaart : ms op papier, 32 x 41,5 cm.
1 map : ms on paper, 32 x 41.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechtsonder.
Orientation: north is lower right.

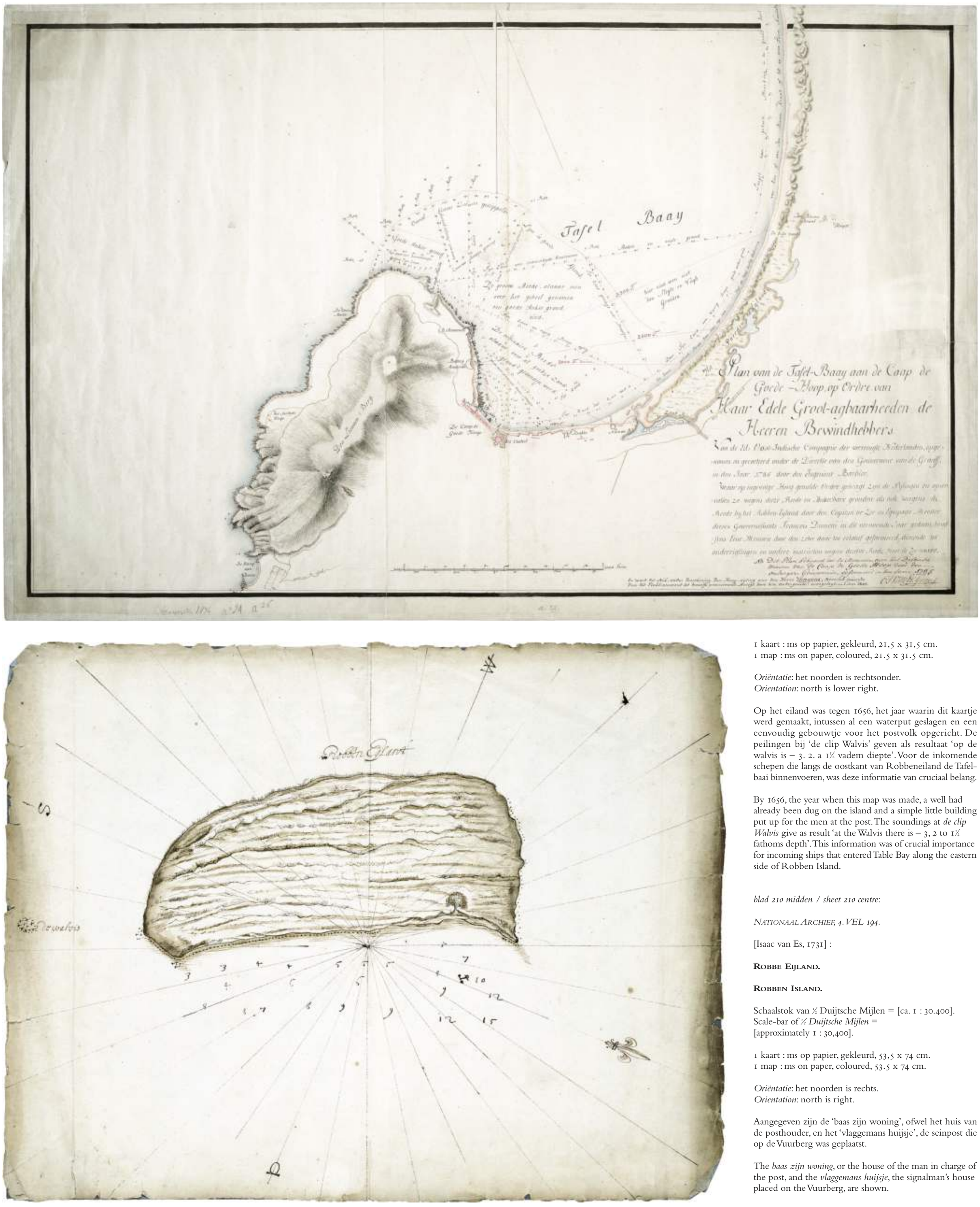

Op het nauwelijks begroeide eiland is op deze kaart één enkele boom afgebeeld en van bebouwing is nog geen sprake. Dat was wel het geval toen Jan van Riebeeck in 1656 met de galjoot *Nachtglas* persoonlijk het eiland inspecteerde en de kustwateren rondom liet 'omvaren, affdiepen ende pertinent op een caertjen brengen', zie blad 210 boven. Ook de gevaarlijk klip De Walvis (Whale Rock) werd nauwkeurig gekarteerd, waarbij toen bleek dat deze op oudere kaarten foutief midden tussen Robbeneiland en de vaste wal was ingetekend.

On this map one single tree is shown on the island, which had scarcely any tree cover, and there is still no trace of building. But it did have some when in 1656 Jan van Riebeeck inspected the island in person with the galliot *Nachtglas* and had the coastal waters 'sailed around, sounded and clearly put on a little map', see sheet 210 above. The dangerous rock De Walvis (Whale Rock) was also accurately charted, and in the process it became apparent that on older maps it had been wrongly drawn midway between Robben Island and the mainland.

blad 210 boven / sheet 210 above:

Nationaal Archief, 4.VEL 193.

[Caspar van Weede, toegeschreven, 1656] :
[Caspar van Weede, attributed, 1656] :

273. / Robben Eijlant.

273. / Robben Island.

Schaalstok van 1 Mijlen = [ca. 1 : 74.800].
Scale-bar of *1 Mijlen* = [approximately 1 : 74,800].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 21,5 x 31,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 21.5 x 31.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechtsonder.
Orientation: north is lower right.

Op het eiland was tegen 1656, het jaar waarin dit kaartje werd gemaakt, intussen al een waterput geslagen en een eenvoudig gebouwtje voor het postvolk opgericht. De peilingen bij 'de clip Walvis' geven als resultaat 'op de walvis is – 3. 2. a 1½ vadem diepte'. Voor de inkomende schepen die langs de oostkant van Robbeneiland de Tafelbaai binnenvoeren, was deze informatie van cruciaal belang.

By 1656, the year when this map was made, a well had already been dug on the island and a simple little building put up for the men at the post. The soundings at *de clip Walvis* give as result 'at the Walvis there is – 3, 2 to 1½ fathoms depth'. This information was of crucial importance for incoming ships that entered Table Bay along the eastern side of Robben Island.

blad 211 midden / sheet 211 centre:

Nationaal Archief, 4.VEL 194.

[Isaac van Es, 1731] :

Robbe Eijland.

Robben Island.

Schaalstok van ½ Duijtsche Mijlen = [ca. 1 : 30.400].
Scale-bar of *½ Duijtsche Mijlen* =
[approximately 1 : 30,400].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 53,5 x 74 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 53.5 x 74 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechts.
Orientation: north is right.

Aangegeven zijn de 'baas zijn woning', ofwel het huis van de posthouder, en het 'vlaggemans huijsje', de seinpost die op de Vuurberg was geplaatst.

The *baas zijn woning*, or the house of the man in charge of the post, and the *vlaggemans huijsje*, the signalman's house placed on the Vuurberg, are shown.

blad 211 boven / sheet 211 above:

Nationaal Archief, 4.TOPO 15.22.

Volgens ordre van den Gouverneur van de Graaff op nieuw opgemeten door den Landmeter Leijsten en den Ingenieur Barbier – in den Jaare – 1785 :
On the orders of Governor van de Graaff surveyed anew by the Surveyor Leijsten and the Engineer Barbier – in the Year – 1785 :

Caart van 't Robben Eijland.

Map of Robben Island.

(vervolg op pag. 210 / continued on p. 210)

(vervolg van pag. 209 / continued from p. 209)

Schaalstok van 1 Holl. uur = [ca. 1 : 10.700].
Scale-bar of *1 Holl. uur* = [approximately 1 : 10,700].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 61 x 46 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 61 x 46 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verklaringen: [onder] een legenda bij de letters A t/m N :
Explanations: [below] a key to the letters A to N :

Explicatie van de Letters.

A. S.E.C. Post.	H. Vogel Clip.
B. [S.E.C.] Thuyn.	I. Bakoven.
C. Kerkhof.	K. Baayen.
D. Vlag mans huys.	L. Paapen Clip.
E. Clip breekery.	M. Soud Clip.
F. Particuliere Thuyne.	N. Speel Clip.
G. Franse Kelder.	

Vaandrig Carel Frederik Brink kreeg in 1777, bij afwezigheid van de landmeter Christoph Hieronimus Leiste, de opdracht nieuwe peilingen rond Robbeneiland te verrichten, samen met equipagemeester Damien Hugo Staring en de op dat moment aan de Kaap verblijvende schippers Gerrit Springer en Pieter Thijssen. In december van dat jaar leverden zij hun rapport met bijbehorende kaart in. Gordon citeerde dit rapport vrijwel letterlijk in zijn onderschrift van het panorama van Robbeneiland op blad 210-211 onder. Tevens maakte hij gebruik van de kaart van Brink c.s. voor zijn overzichtskaart van de Tafelbaai op blad 212 onder; het origineel is tegenwoordig echter niet meer bekend. In 1785 dienden landmeter Leiste en ingenieur Dominicus Michel Barbier het eiland opnieuw op te nemen voor gouverneur C.J. van de Graaff, ten behoeve van diens karteringsproject van de gehele Kaapkolonie. Het resultaat daarvan is de kaart die hier is gereproduceerd.

De simpele en bouwvallig geworden behuizingen op Robbeneiland werden pas in 1760 tijdens het gouverneurschap van Rijk Tulbagh goed opgeknapt en vernieuwd. Tevens diende er voor de 'Inlandsche ballingen van distinctie' uit Oost-Indië een behoorlijk logeergebouw te komen. Een ontwerp hiervoor door ingenieur Joseph Ponté werd goedgekeurd, maar het gebouw is op deze kaart niet te herkennen en evenmin op de plattegrond op blad 212-213 boven; waarschijnlijk had het in 1785 een andere bestemming gekregen. Op het panorama op blad 210-211 onder is althans een plaats aangegeven waar een 'gewesen koning' zich amuseerde 'met allerleij soort van huisjes voor zig van klippen te bouwen', met een toelichting in het onderschrift. Wel duidelijk herkenbaar op deze kaart is de langgerekte moestuin, op het genoemde panorama compagniestuin genoemd, met rechts ervan aparte slaventuinen.

In 1777 the Ensign Carel Frederik Brink, in the absence of the surveyor Christoph Hieronimus Leiste, was given instructions to carry out new soundings around Robben Island, together with Master Attendant Damien Hugo Staring and the skippers Gerrit Springer and Pieter Thijssen who were staying at the Cape at that time. In December of that year they submitted their report with the accompanying map. Gordon cited this report almost literally in his caption to the panorama of Robben Island on sheets 210-211 below. At the same time he made use of the map by Brink and the others for his general map of Table Bay on sheet 212 below; the original is, however, no longer known. In 1785 the surveyor Leiste and the engineer Dominicus Michel Barbier had to survey the island once more for Governor C.J. van de Graaff, for the purpose of his mapping project for the whole Cape Colony. The result of this is the map which is reproduced here.

The simple and derelict accommodation on Robben Island was only properly refurbished and renovated in 1760 during the governorship of Rijk Tulbagh. At the same time a decent lodging for the 'Native exiles of dictinction' from the East Indies was to be built. A design for this by engineer Joseph Ponté was approved, but on this map the building cannot be made out, any more than on the ground-plan on sheet 212-213 above; probably in 1785 it had been given some other purpose. In any case in the panorama on sheet 210-211 a place is indicated where a 'former king' used to amuse himself 'by building all sorts of little houses of rocks', with an explanation in the caption. But what we can recognize on this map is the long vegetable garden, called the Company's garden on the panorama, with to the right of it the separate slave gardens.

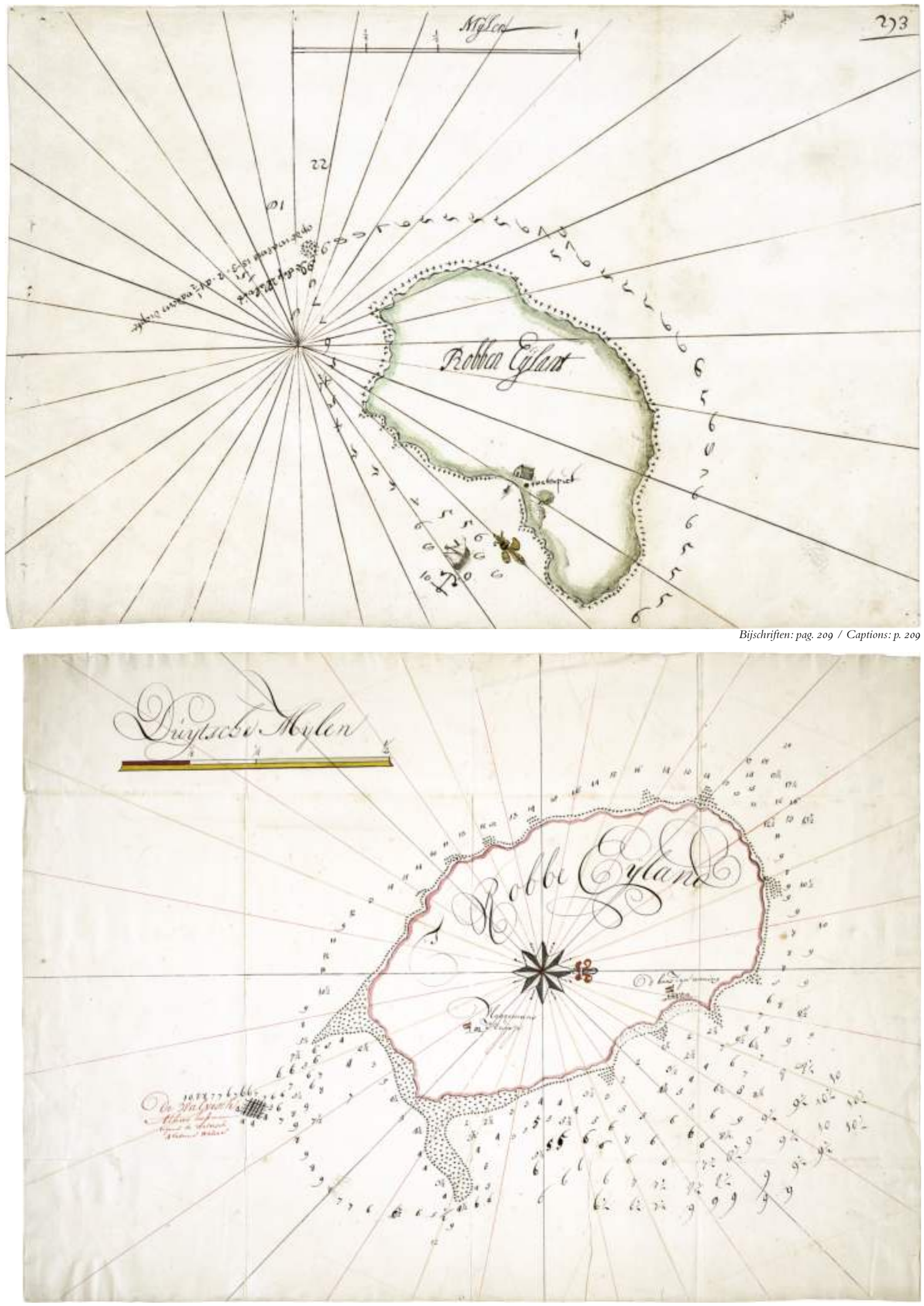

Bijschriften: pag. 209 / Captions: p. 209

bladen 210-211 onder / sheets 210-211 below:

Nationaal Archief, 4.TOPO 15.120B.

[Johannes Schumacher], Den 29 Julij 1777 R:J: Gordon :
[Johannes Schumacher], On the 29th of July 1777 R:J: Gordon :

Gesigt van het Robben Eiland [...].

View of Robben Island [...].

Aquarel op papier, 37,5 x 140,5 cm.
Water-colour on paper, 37.5 x 140.5 cm.

Verklaringen: [onder] vervolg van de titel met een beschrijving [letters y in transcriptie als ij] :
Explanations: [below] continuation of the title with a description [letters y transcibed as ij] :

Van de landsboots Ree, hebbende het Posthouders huis op de distantie van 60 roeden in het westen.
Dese ree is door de tijdt verandert, hebbende de zuidooste wind gemaakt, dat men om de regte ankergrond te hebben voor grote schepen, het Posthouders huis, in het west zuidwest half west, en het flaggemanshuis in het zuidwest ten zuiden moet brengen, een half mijl uit de wal: dan kan men op, tussen de 13 en 15 vademen schone sandgrond ankeren. dit eiland is vier uren gaans in den omtrek. er sijn tegenswoordig 26 man, onder een sergeant, die Posthouder is in besetting, ook nog 12 invalides.
Er zijn nu 130 gebannenen, so voor een tijdt, als voor al hun leven. deselven vergaderen schelpen en klippen tot kalkbranding, en zagen stenen tot gebruik voor de Caap, wordende s'avonds opgesloten. er zijn 5 indische staatsgevangenen, waaronder enen Eugenius Manoppo, koning geweest zijnde van bolang en Nagondo. desen werken niet en gaan waar zij willen, wordende schoon zij weinig weinig kostgeld krijgen, door den tegenswoordigen Posthouder bernardi seer wel onthaald en logeren apart. dus is forsters observatie, in zijne reisbeschrijving van Captain Cook, injurieus en onwaar.

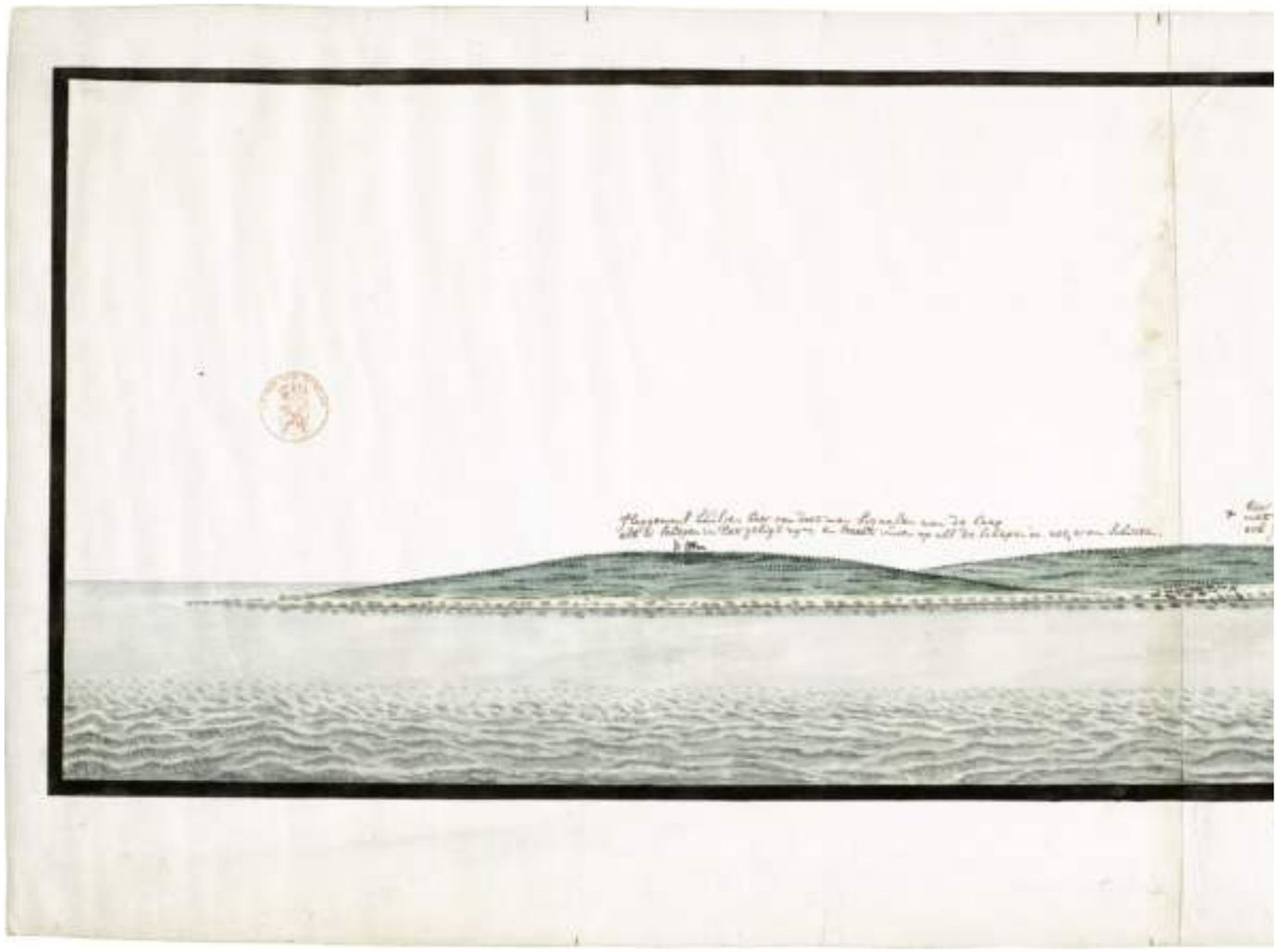

[van links naar rechts] beschrijvingen :
[from left to right] descriptions :

Flaggemans huisje ; hier van doet men signalen aan de Caap als er schepen in het gesigt zijn en steekt vuren op als de schepen in zee er om schieten.
X. Hier amuseerd sig de gewesen koning, met allerleij soort van huisjes voor zig van klippen te bouwen. ook fortificaties na zijne manier.
Gevangen logementen.
Wagt.
Posthouders huis.
Landingplaats.
Kerkhof.
Woningen en tuinen van 12 gegageerde soldaten, dewelke hier uit verkiesing wonen.
Men cultiveert hier veel groente, rekenende men deselve beter dan aan de Caap te zijn.
Bosje ses voet hoog, het enige hoge op het eiland: zijnde alles lage struiken en gras, het terrein gemengt, dog sanderig met klippen, vol kwartels, die het gansche jaar blijven, patrijsen, swarte slangen, cameleons, en hagedissen.
Companiestuin.
Klippen waarop het schip nieuw rhoon in maart 1776 gebleeven is.
Slaven tuinen.
Papeklip.

Dit informatieve panorama, dat ongetwijfeld door Johannes Schumacher werd getekend en mogelijk bijgewerkt en van onderschriften voorzien door Robert Gordon, toont de diverse dienstgebouwen van de compagniespost op Robbeneiland zoals ze in 1760 en volgende jaren werden gebouwd en er in 1777 bijstonden; vergelijk de plattegrond op de bladen 212-213 boven. De twee batterijen ter weerszijden van de landingsplaats in de kaart op blad 211 boven ontbreken hier nog. De kleine halfronde batterij voor het posthuis (veel beter herkenbaar in de tekening op blad 216 onder) werd in 1759 opgeworpen, toen Engeland en Frankrijk verwikkeld waren in de Zevenjarige Oorlog (1756-1763, de Republiek bleef toen neutraal) en vloten van beide naties de Kaap aandeden. In Gordon's tijd vertoefde op Robbeneiland de door hem genoemde banneling Eugenius Manopo, de voormalige vorst van Bolaäng-Mongondou in het noordoosten van Celebes (op oude kaarten Boelang genoemd, zie Deel III: *Indische Archipel en Oceanië*, blad 154). Het retourschip *Nieuw Rhoon*, in maart 1776 op de 'klippen gebleeven', was eind 1775 uit Ceylon vertrokken en moest door dit ongeluk als onherstelbaar worden opgegeven.

This informative panorama, which undoubtedly was drawn by Johannes Schumacher and possibly adapted and provided with captions by Robert Gordon, shows the different service buildings at the Company's post on Robben Island, as they were built in 1760 and following years and stood in 1777; compare the ground-plan on sheets 212-213 above. The two batteries on either side of the landing-place to be seen on the map on sheet 211 top are still missing here. The small semi-circular battery in front of the post house (much clearer in the drawing on sheet 216 below) was erected in 1759, when England and France were involved in the Seven-Year War (1756-1763, the Republic was neutral at that time) and fleets of both nations called at the Cape. In Gordon's time there lived on Robben Island the exile Eugenius Manopo, whom he refers to, the former king of Bolaäng-Mongondou in the north-eastern part of Celebes (called Boelang on old maps, see Volume III: *Malay Archipelago and Oceania*, sheet 154). The return ship *Nieuw Rhoon*, which in March 1776 was 'stuck on the rocks', had left Ceylon at the end of 1775 and because of this mishap had to be given up as irreparable.

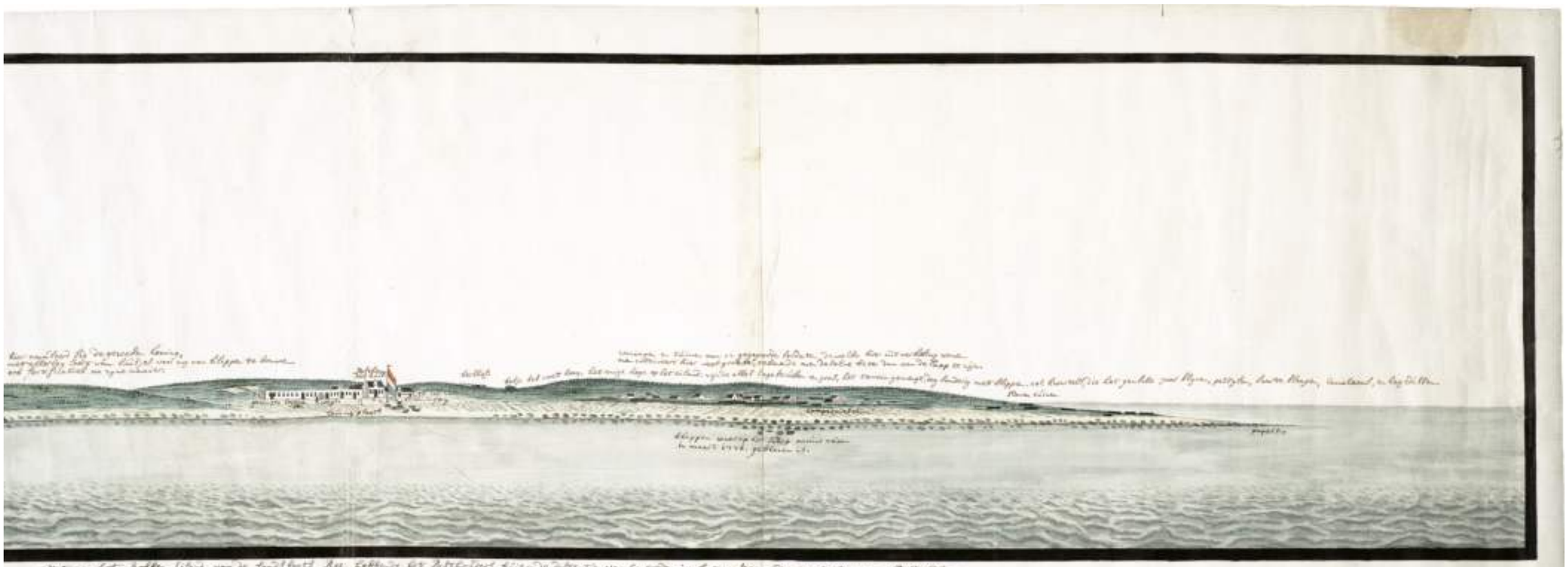

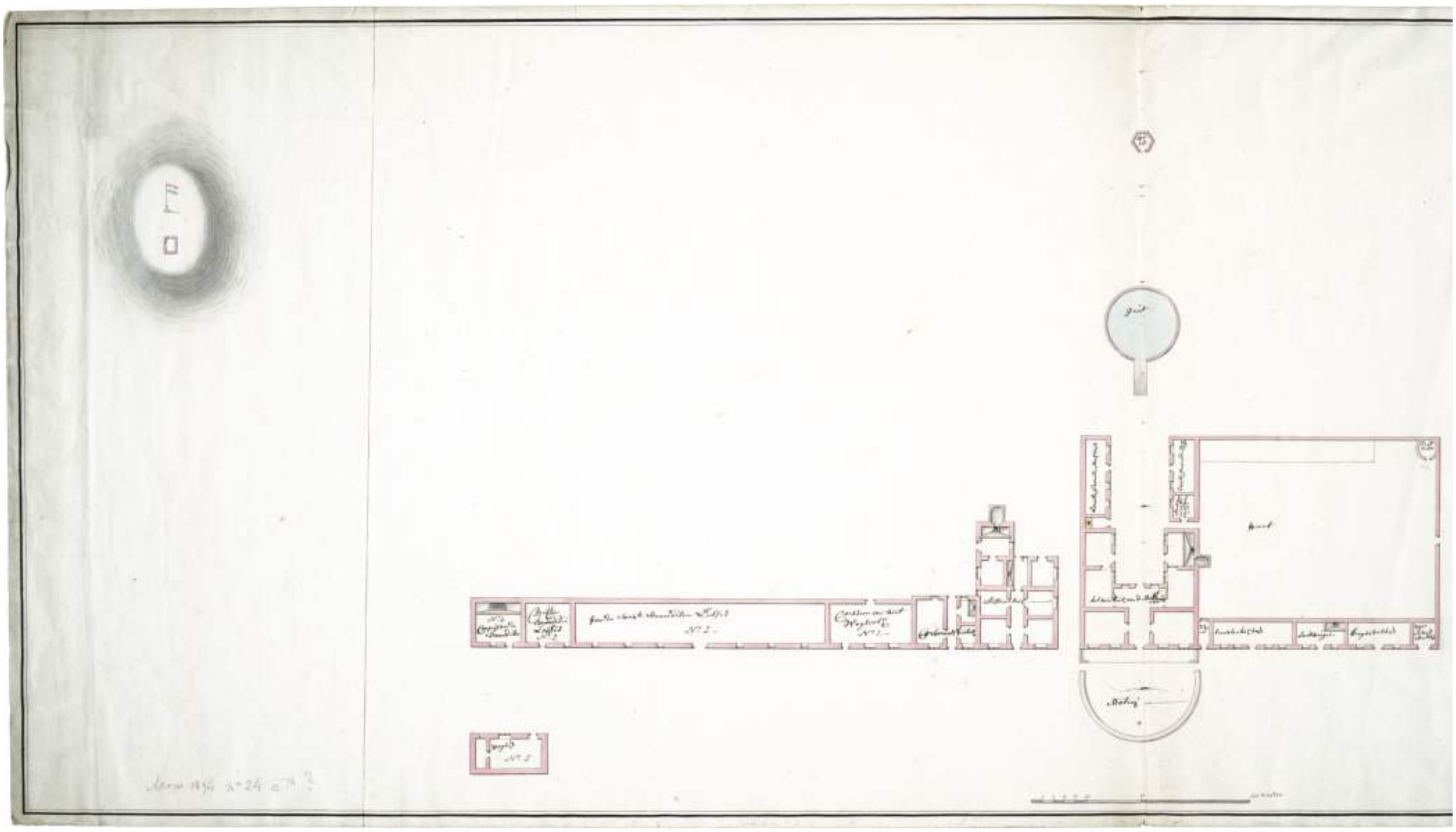
TAFEL BAAY

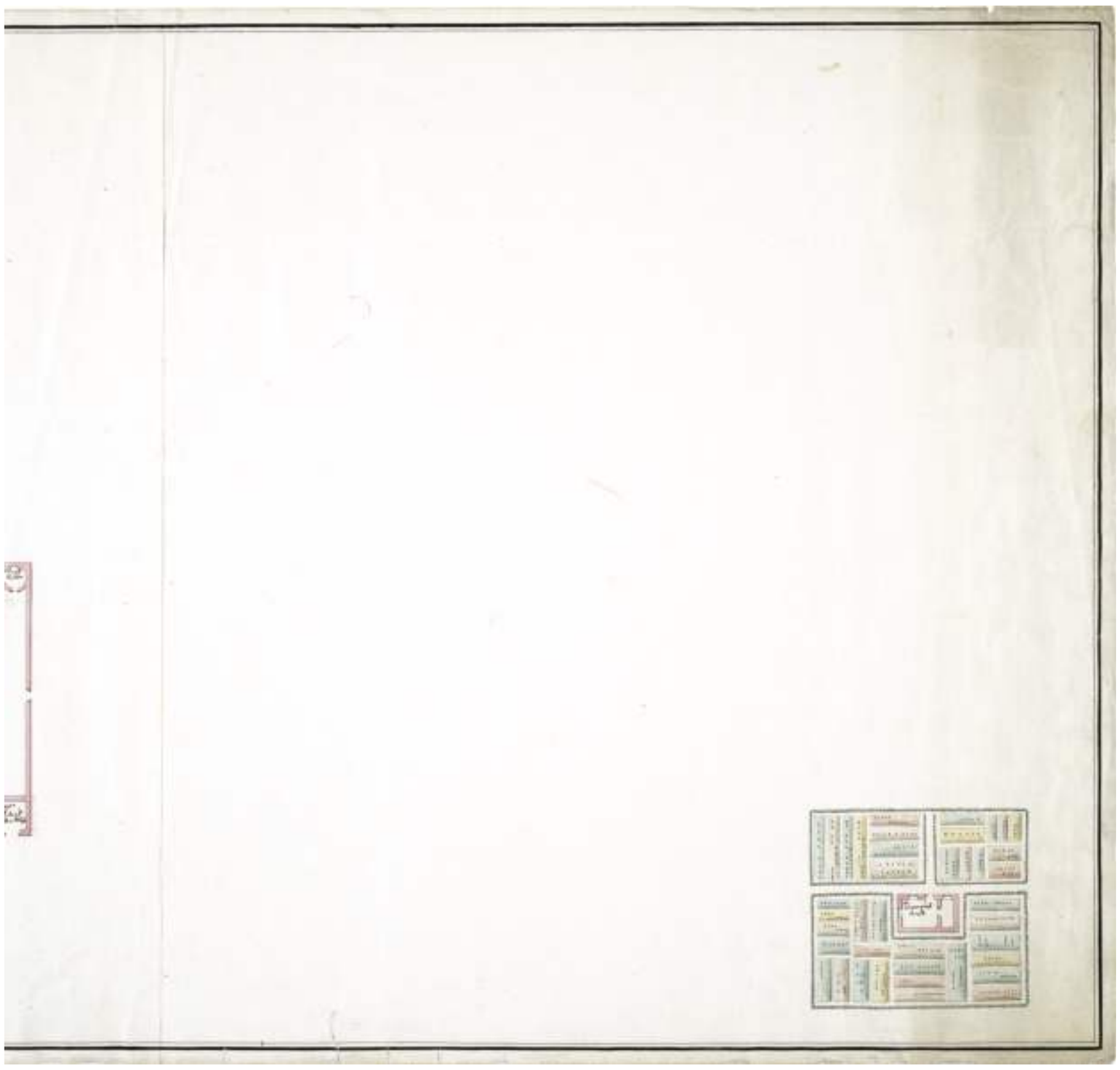

bladen 212-213 boven / sheets 212-213 above:

Nationaal Archief, 4.JSF 74.

[Anoniem, ca. 1803] :
[Anonymous, c. 1803] :

[Plattegrond van de gebouwen op het Robbeneiland].

[Plan of the buildings on Robben Island].

Schaalstok van 100 Voeten = [ca. 1 : 230].
Scale-bar of *100 Voeten* = [approximately 1 : 230].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 51 x 142 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 51 x 142 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechtsonder.
Orientation: north is lower right.

Verso: Platte grond van de op het Robben eyland in den jare 1795 vernietigde gebouwen met twee onderscheiden rapporten (van 1803 en 1805) derzelver herstelling betreffende.

Vanwege de strategische ligging van Robbeneiland werd het bij naderend gevaar volledig ontruimd zodat de vijand er geen voordeel van kon hebben. Dit gebeurde onder meer in 1781 tijdens de Vierde Engelse Oorlog (1780-1784). Een paar man bleven achter om de seinpost te blijven bedienen en hadden de opdracht bij een dreigende vijandelijke landing de kanonnen te vernagelen en de gebouwen in brand te steken. Dit bleek bij die gelegenheid niet nodig te zijn, wel echter in 1795 toen de Britten de Kaapkolonie binnenvielen. De gebouwen die toen vernield werden, moesten tijdens het Bataafse bestuur weer opgebouwd worden op basis van deze daartoe vervaardigde plattegrond. De nauwelijks leesbare inschriften in de afzonderlijke vertrekken, klaarblijkelijk geschreven door een gouvernementsdienaar die het Nederlands niet als moedertaal had, luiden van links naar rechts: N:o 5. Waghuijs [wachthuis], N:o 4. Compuijs van de Bannediten [keuken van de bandieten, d.w.z. gevangenen], N:o 3. Christen Bannediten Lossis [logies van de christelijke gestraften], N:o 2. Van de swarte Bannedite Lossis [logies van de zwarte gestraften] , N:o 1 Carssern van het Wagsvolk [kazerne van het wachtvolk], Corberaals vertrek [kamer van de korporaal], Mestervertrek [officiersvertrek], Zaute Groende Pakhuijs [2x, pakhuis voor zout en groenten, mogelijk ook ingezouten groenten], Pakhuijs voor de Posthouder, het vertrek van de Posthoutter [vertrek van de posthouder], Batreij [batterij], dispens [provisiekamer], [onleesbaar] bakhuijs [bakkerij, keuken], smitswingel [smederij], berg Pakhuijs [vermoedelijk bergplaats voor gereedschappen voor de steengroeven], voor schuijt Pakhuijs [bergplaats voor scheepsbenodigdheden]. Erboven een ommuurde Wart [wacht] en in de rechterhoek de ronde Kruijtkeller [kruitkelder]. Boven het gebouw ligt een ronde Puut [put of waterbassin] en een zeshoekig spuihuijs [mogelijk spiehuis, uitkijkpost]. Geheel rechts de compagniestuin en geheel linksboven de seinpost met vlag op de Vuurberg.

Because of the strategic position of Robben Island, in time of approaching danger it was completely evacuated so that the enemy would not gain any advantage from it. This happened, for example, in 1781, during the Fourth Anglo-Dutch War (1780-1784). A few men stayed behind to keep operating the signal station, and if an enemy attacks was imminent had instructions to spike the cannons and set the building on fire. On that occasion this was not necessary, but it was when the British invaded the Cape Colony in 1795. The buildings that were then destroyed were rebuilt on the basis of this ground-plan drawn for the purpose. The scarcely legible inscriptions in the different rooms, apparently written by a government employee whose mother tongue was not Dutch, read from left to right: No. 5 watchhouse; No. 4 kitchen of the bandits (= convicts); No. 3 lodgings of the Christian convicts; No. 2 lodgings of the black convicts; No. 1 barracks of the watchmen, corporal's room, officers' mess, 2x store for salt and greens (possibly salted greens), room of the head of post, battery, provision room, [illegible], bakery, smithy, probably storage space for tools for the quarry, and storage space for ships' equipment. Above this there is a walled watchhouse, and in the right-hand corner the round powder cellar. Above the building there is a round well or basin and a six-sided lookout. On the far right is the Company's garden and at the far left top the signal station with flagstaff on the Vuurberg.

blad 212 onder / sheet 212 below:

Nationaal Archief, 4.TOPO 15.120A.

R:J: Gordon, [1778] :

Caart van de / tafel baaij / aan de Caap de goede / hoop. met het / robben eilandt.

Chart of / Table Bay / at the Cape of Good / Hope. with Robben Island.

Schaalstok van een duitsche mijl van 15 in een graad = [ca. 1 : 41.400].
Scale-bar of *een duitsche mijl van 15 in een graad* = [approximately 1 : 41,400].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 60 x 87 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 60 x 87 cm.

Oriëntatie: het noorden is links.
Orientation: north is left.

Verklaringen: [rechtsboven, rechtsmidden] een legenda bij de letter S, de letters a t/m r, S, Z, V en a t/m b :
Explanations: [upper right, centre right] a key to the letter S, the letters a to r, S, Z, V and a to b :

S. hoogtens die hier alles commanderen.
Als men die geoccupeert heeft, is men in de rug der linie. en is de kom waar in de stadt legt, ingesloten. alleen een moejelijk voetpad na de houtbaaij over blijvende.

Explicatie van de Caart.
a. De tafelberg.
b. De duivels of windberg.
c. De leeuwe berg.
d. Het fort de goede hoop.
e. De linie.
f. De Sterre Schans de knocke.
g. Batteryen.
h. 2 Kerkhoven.
i. Het zeehooft.
k. Het roodcouleurige is de stad.
l. Compagnies tuin.
m. Het ligt groene der particuliere tuinen.
n. Justitie plaats.
o. De watermolen.
p. De gortmolen.
q. Waterleidings na zee.
r. Valsche leeuwekop.
S. Beduid zand grond.
Z. Zand met schulpen.
V. Vuile grond./

Op 't robben eiland.
a. Posthouders huis.
b. Vlaggestok.
Bij het posthoudershuis is de enige landings plaats, en die nog moejelijk, door de vele klippen waar mede het eiland omgeven is. De gele dubbelde stippen zijn de wagen wegen, de groene, moejelijke voetpaden.

[onder] een beschrijving [letters y in transcriptie als ij] :
[below] a description [letters y transcribed as ij] :

Uit de situatie van de Caap blijkt, dat enige redouten, die elkanderen defendeerde, beter dan de linie waren, die vereist veel volk, en er zijn weinige linies [be]stormd, die niet genomen zijn. dese linie heeft ook geen pallisaden, en kan getourneerd worden. de grond is ook niet seer goed, sijnde taaye klei. die met de regens veel smelt, en door de droogte afbrokkelt. dus wanneer men een vijand de landing niet kan betwisten, souden zij, door de alles commanderende hoogtes S S S een fortres, al was die welgebouwt, schielijk reduceren. dan bleef er niets, dan het moejelijk voetpad, over vele rotsen, daar daar men geen canon kan medevoeren, over, na de houtbaaij, om sig, van daar bij de binnenlandsche inwoonders, dewelke te ver verspreid sijn, om spoedig bij een te komen, te vervoegen. en dit door de vijandt geweten zijnde, souden sij kunnen beletten, door de hoogte van de houtbaaij, aan de oostzijde der bergen te besetten. Had alles egaal avantageus geweest, moest men de stadt op de oostelijke kant des duivels bergs geplaatst hebben. dan sou men hem, met eene fortres hebben kunnen defenderen, en een retraite overhouden, dog om de plaats water te geven, minder wind, en om digter bij de schepen te zijn, is hij, in dese stant gebowt. men moet dus dese stadt nooijt considereren als de enigste resource, en door derselver inneming, de gansche colonie voor verloren houden, maar in cas van oorlogsgevaar, een redoute over de soute rivier opwerpen, om de vijand de verdere pas af te snijden en te fatigueren. altijd in sulke tijden, al het trekvee in de environs houden, tot het vervoeren van alles, wat de vijand van enige nut sou kunnen zijn, vooral proviand. bij tijds sorgen dat alle ammunitie van oorlog niet alleen in de Caap was. en doordien ik geen vijandt so vermetel agte, om diep in dit landt te willen indringen, daar hij sig, zulks ondernemende, seer van beklagen sou, sou hij sig moeten contenteren met de Caap, en baaij fals te besetten. om onse schepen het nodige rafreschissement te benemen. dan moeten onse baaijen vooral mossel en plettenbergs baaij dienen. sijnde het meeste beschut. de eerste legt op 40 en de andere 54 mijlen, van 15 in een graad , beoosten de Caap. dese laatste heb ik in mijne vorige reise, in 1773, aan dit gouvernement aangegeven, als een goede baaij, om schoon timmer hout te halen. men sou hier ook pallisaden, (so nodig in fortificatien) kunnen kappen. de mosselbaaij kan ook dienen om het vervoeren van granen per as, minder kostelijk te maken. sijnde de streek omtrent de mosselbaaij, gourits rivier, en Outeniquas land genaamt, seer goed tot de koornteelt. dog omtrent plettenbergs baaij vol sware bossen van goed timmerhout, dog de wegen daar so moejelijk als men sig naauwlijks verbeelden kan. de hoeker catwijk aan rijn, is gepasseerde Jaar de Caap in storm voorbij geraakt zijnde, in dese baaij geweest. 15 mijl oostelijker, is nog een baaij, die Crommerivierbaaij geheten is, en omtrent 11 mijl verder oost is, baaij de la goa, dog dese moet van die van rio la goa onderscheiden worden. van baaij de la goa tot rio la goa sijn mij gene baijen meer bekent, schoon ik tot rio infante, in het Caffersland, aan strand geweest heb. onse boeren sijn tegenswoordig tot baaij de la goa, in dewelke drie eilandjes leggen, wonende; dus kunnen de schepen overal, desnoods, geassisteerd worden. men moet in de twe voornoemde best beschutte baaijen, ook de saldanha baaij, aan de westkust, een snelseilend klein scheepje houden, in cas van oorlog, om te recognosieren en tijdingen ovr te brengen. dus sou een vijand, gesupponeert hij de Caap en baaij Fals had, niets er aan hebben, moetende al sijn proviand over zee krijgen, terwijl hij door onse stormsaisoenen in gevaar is te raken, en wij hem gedurig souden ontrusten en in cas van ontset, aan weerskanten op het lijf souden vallen.

[midden boven, rechts] beschrijvingen :
[above centre, right] descriptions :

Op de meeste plaatsen waadbaar tot aan de linien.
Hier ook seer ondiep dus isal dit water geen dekking voor de flanq en rug der linie. dierhalven en ook om meer redenen, hadden redouten beter geweest dan de linie, voornamentlijk eene, om de hoogte tussen de rode bloem, en de zee te dekken.
Hier is wel enig sogenaamd welsant dog men eviteert sulks makkelijk.

Weg na baaij fals. vijf uur gaans tot de binnenste westhoek derselve, muisenberg genaamt, sijnde daar bij een lage watervalleij en veel sand. Van de stadt na simons baaij, seven uur gaans.

Schoon dese stranden klippig zijn en bij wind onmogelijk te landen is, kan men met stil weer egter veel doen. de engelsen hebben bij bellille, op veel rotsiger strand gedebarqueert. dus is de defensie van de Caap seer ver uitgestrekt.

Kolonel Robert Jacob Gordon, hoofd der militie aan de Kaap, vervaardigde deze kaart omstreeks 1778 en voorzag hem van een uitgebreid commentaar op de defensiemogelijkheden van de Kaap. Opvallend is zijn opmerking dat bij het eventuele verlies van het Kasteel en de Valsbaai, in feite dus het Kaaps Schiereiland, de Kaapkolonie nog niet verloren hoeft te zijn. Hij achtte de oostelijk van de Kaap gelegen Mosselbaai en Plettenbergbaai (Mossel Bay, Plettenberg Bay) geschikt om als alternatieve havens te dienen. Er woonden intussen al boeren ter hoogte van de 'baaij de la goa' (Algoabaai, Algoa Bay), dus in dat gehele gebied zou voedsel te verkijgen zijn. Indien intussen de vijand afgesneden bleef van de rest van de Kaapkolonie en derhalve verstoken van voedsel en ander benodigdheden, kon gewacht worden op hulp van buiten om vervolgens het Kaaps Schiereiland te heroveren. In deze mening stond hij voor zover bekend alleen. Wel komt hierdoor het uitwijken naar Hottentots Holland in 1806 door generaal Janssens in een iets ander licht te staan; zie de inleiding en blad 294.

Als basiskaart voor de Tafelbaai gebruikte Gordon een van de reeds beschikbare kaarten, mogelijk een exemplaar van de hand van Isaac van Es (bladen 169 boven en 205 onder). Het Robbeneiland met de uitgebreide peilingen eromheen lijkt hij te hebben gekopieerd van de kaart die in 1777 door Carel Frederik Brink werd gemaakt. Deze werd in 1785 verbeterd, zie blad 211 boven. Enigszins amateuristisch maar wel aardig zijn de in opstand getekende Tafelberg en rechtsonder de reeks toppen met de naam de Twaalf Apostelen (Twelve Apostles) tussen de Houtbaai en de Campsbaai.

Colonel Robert Jacob Gordon, head of the militia at the Cape, produced this map in about 1778 and provided it with extensive commentary on the possibilities of defending the Cape. A striking detail is his remark that if the Castle and False Bay were lost, hence in fact the Cape Peninsula, the Cape Colony did not yet need to be given up. He considered Mossel Bay and Plettenberg Bay, located to the east of the Cape, as suitable places to serve as alternative harbours. There were already farmers living near the *baaij de la goa* (Algoa Bay), so food could be obtained in that whole area. If the enemy were cut off from the rest of the Cape Colony and hence deprived of food and other necessities, there would be hope of getting help from outside and then retaking the Cape Peninsula. With this, General Janssens's retreat to Hottentots Holland in 1806 can be seen in a somewhat different light; see the Introduction and sheet 294.

As a basic map for Table Bay Gordon used one of the maps already available, possibly a copy made by Isaac van Es (sheets 169 above and 205 below). It looks as if he copied Robben Island with the extensive soundings around it from the map that Carel Frederik Brink made in 1777. This was improved in 1785; see sheet 211 above. The elevation drawings of Table Mountain and the range of peaks named the Twelve Apostles between Hout Bay and Camps Bay (lower right) are rather amateurish but quite pleasant.

bladen 214-217 boven / sheets 214-217 above:

Nationaal Archief, 4.TOPO 15.120F.

[Johannes Schumacher], Van dit punt is het gesigt genomen aan boord van de Hoeker de Neptunus. den 22 Junij en volgende daagen A:o 1778 R:J: Gordon :
[Johannes Schumacher], From this point the view was taken on board the Hooker Neptunus on 22 June and following days A:o 1778 R:J: Gordon :

Gesigt van de Caap de Goede Hoop, en den omtrek. [...].

View of the Cape of Good Hope, and its environs. [...].

Aquarel op papier, 54 x 765 cm.
Water-colour on paper, 54 x 765 cm.

Verklaringen: [onder] vervolg van de titel :
Explanations: [below] continuation of the title :

So als het zig vertoondt, van de wal, op 120 roeden van de wal, op 18 voet water, volgens de streeken van 't compas, verbetert, 22 gr. n:w:tering miswijsing, soals aangetekent staat. dus is dese tekening een cirkel, daar men zig, op een bepaald punt, moet verbeelden binnen in te staan, en zig rondt te draayen, om dit duidelyker te maken, heb ik, de twe einden der tekening, omtrent robben eiland, ieder, iets van het vorig gesigt doen bevatten; hebbende de relative distantien en hoogtens naauwkeurig genomen.
a. Het nieuwe hospitaal.
De stadt bevat, 774 huisen.

(vervolg op pag. 214 / continued on p. 214)

(vervolg van pag. 213 / continued from p. 213)

[van links naar rechts] beschrijvingen [letters y in transcriptie als ij] :
[from left to right] descriptions [letters y transcribed as ij] :

Sandduinen
Grote batterij, genaamt [Chavonnes], van 12 embrasures in het noordwest ten noorden.
Ordinaire passagie der schepen op de ree komende.
Robben eiland in het noordnoordwesten 1½ mijl ver, van de ree.
Ordinaire passagie van de schepen dewelke van de Caapse ree weg seilen.
Einde van het landt na de kant van de saldanhabaaij, in het noord ten westen.
Een fransch schip dat het hele noordweste stormsaisoen, uitgehouden heeft.
Boots, na het robben eiland seilende om provisie te brengen.
Blaauwe berg in het noord ten oosten op 2 en ⅓ mijl distantie.
Groene cloof berge.
Koeberg noord oost ten noorden.
Riebeeks casteel, met sneeuw bedekt zijnde het nu winter.
Tigerbergen. Het midden in het oost, noord, oost.
Sneeuw of hagel drakesteijns gebergte.
Simons berg, in het oosten, 8 uren gaans van de caap. hier heeft men te vergeefs silver willen graven.
Hier begint de bergrivier en is er een fraaije waterval van de punt a.
De sogenaamde fransche hoek 14 uren gaans van de Caap.
Bottelarij bergen.
Sneeuw of hagel.
Stellenbosch 9 uur.
Soute rivier.
Kleine batterij.
Huisen van particulieren.
Hottentots holland.
Fort de knocke.
Weg na baaij fals.
Rode bloem.
Linie.
Linie en logementen.
Huis van de burger Munnik.
De hele linie is 275 roeden lang.
Duivels, of windberg, het midden in het zuid ten oosten 3106 rijnlands voeten, boven de zee.
Men siet dus dat dese drie bergen, die de noorder einde van een keten zijn die bij de Caap de goede hoop, 7 mijlen van dese plaats begint, ene massa zijn, door versakking en verspoeling iets van een gescheiden, de eerste streep der stratus, begint op een hoogte, schoon het door het verschil in de distantie anders schijnt.
Oostelijke punt des tafelbergs in het zuiden.
Het platte gedeelte is een half quartier meest breed dan daald men bergagtig, na het zuiden af. Hoogte boven de zee 3353, lengte van oost tot west 8346 voet.
Opgang des tafelbergs.
Westhoek der tafelberg zuid west half zuid hier enige voeten lager als de oosthoek.
In het west zuid west flaggemans huisje van de leeuwekop en moejelijke weg na houtbaaij.
Leeuwekop waarop een stuk canon en een vlag om op het sien van schepen signalen aan de stadt te doen, in het west zuid westen 2085 voet hoog.
Kalk brandery.
Kleine waterleiding.
Het fort de goede hoop.
Van dit punt is het gesicht genomen.
Het zeehooft.
Slagthuis.
Kelder.
Koorn magasijnen.
De werf.
Hier sou een batterij veel dienst doen.
Gebouw gedestineert voor een Luitersche kerk.
Steen groeven.

(vervolg op pag. 216 / continued on p. 216)

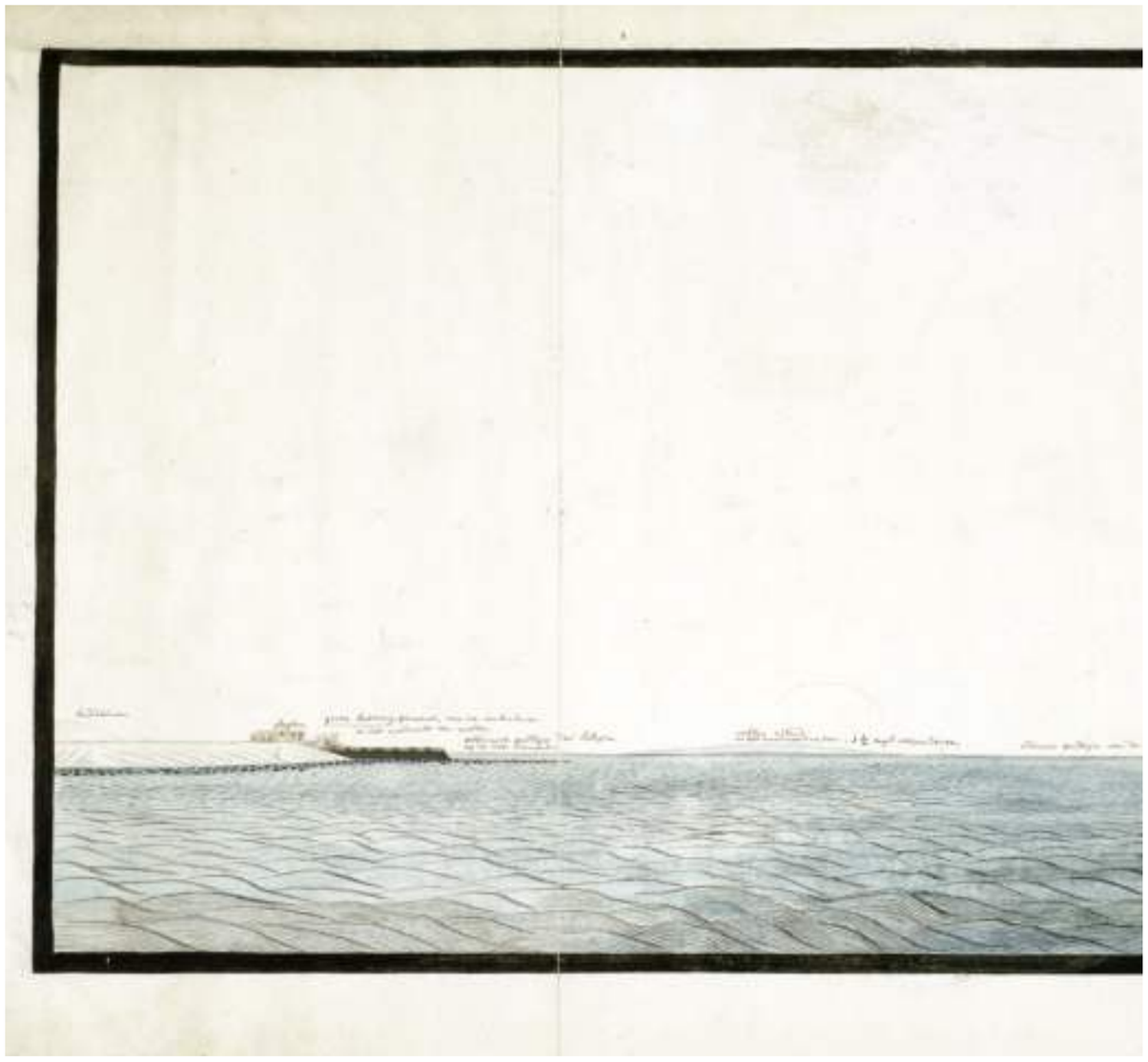

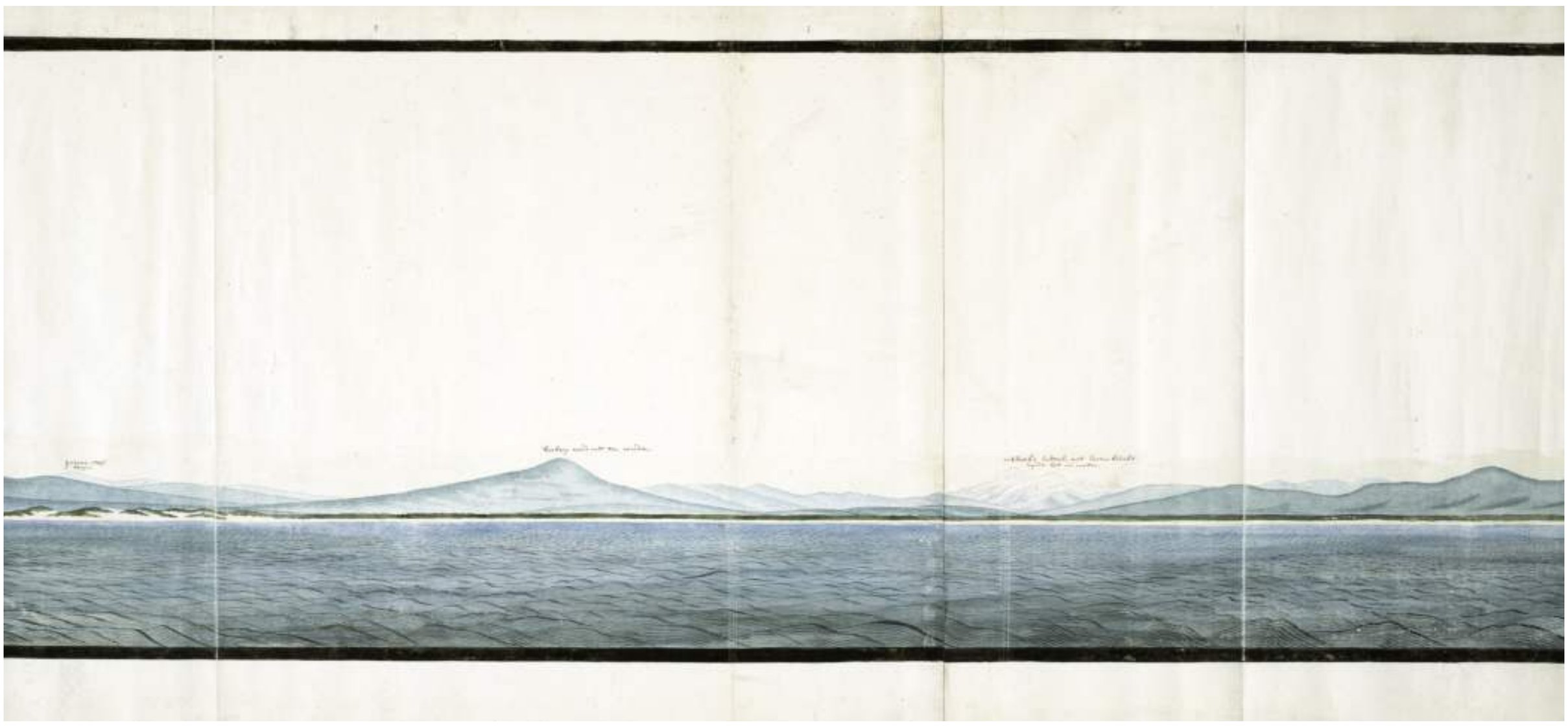

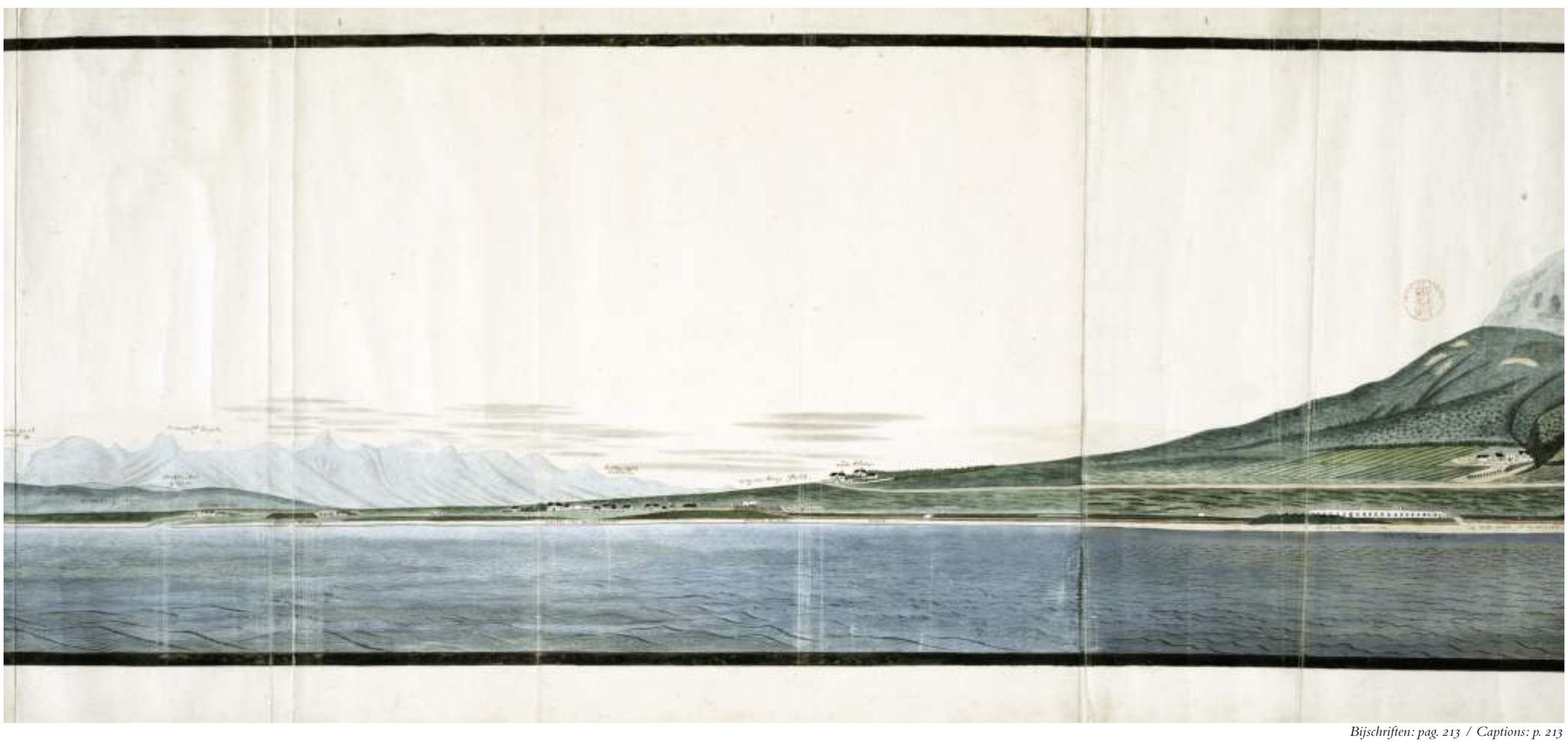

Bijschriften: pag. 213 / Captions: p. 213

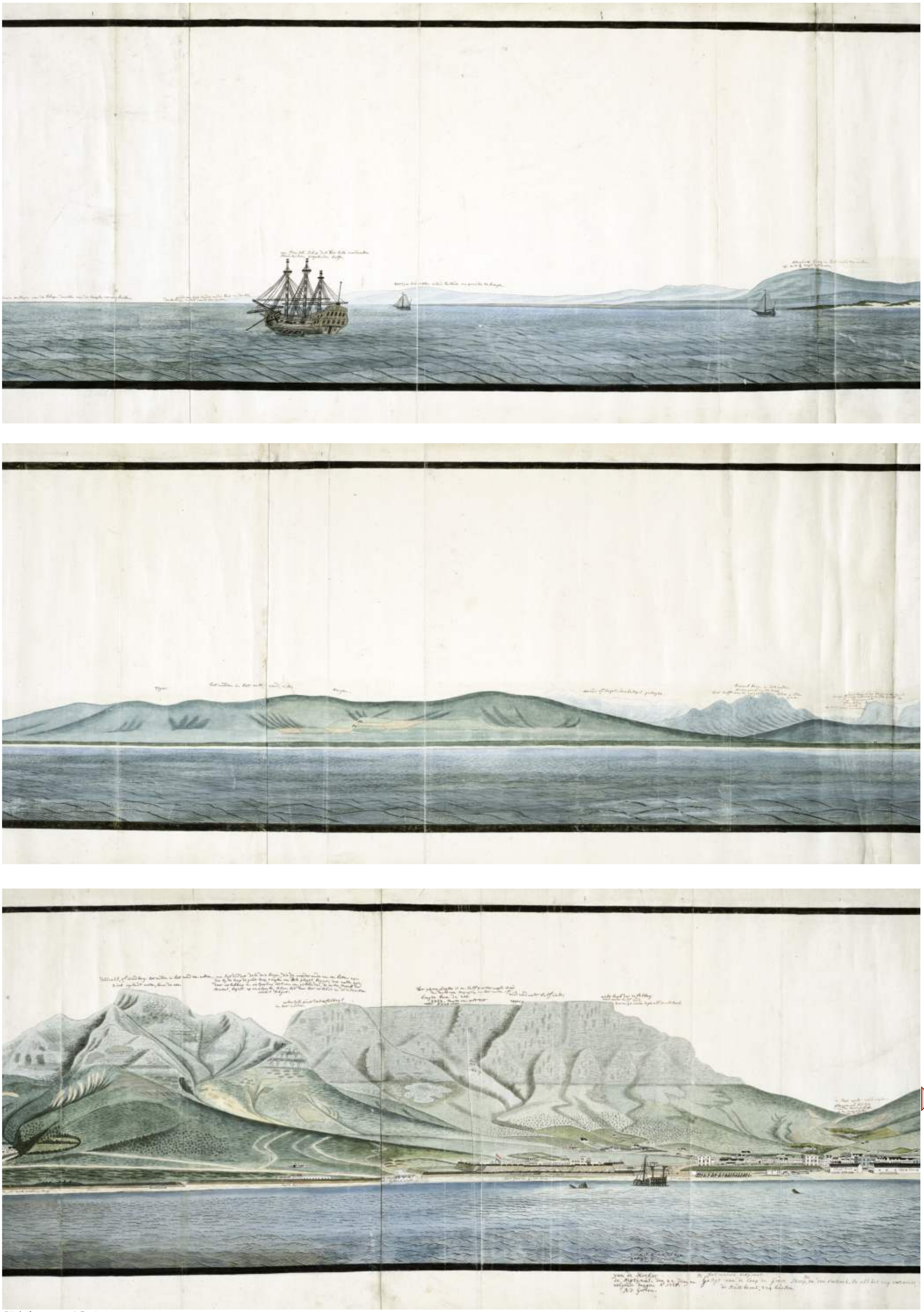

216

Bijschriften: pag. 213 / Captions: p. 213

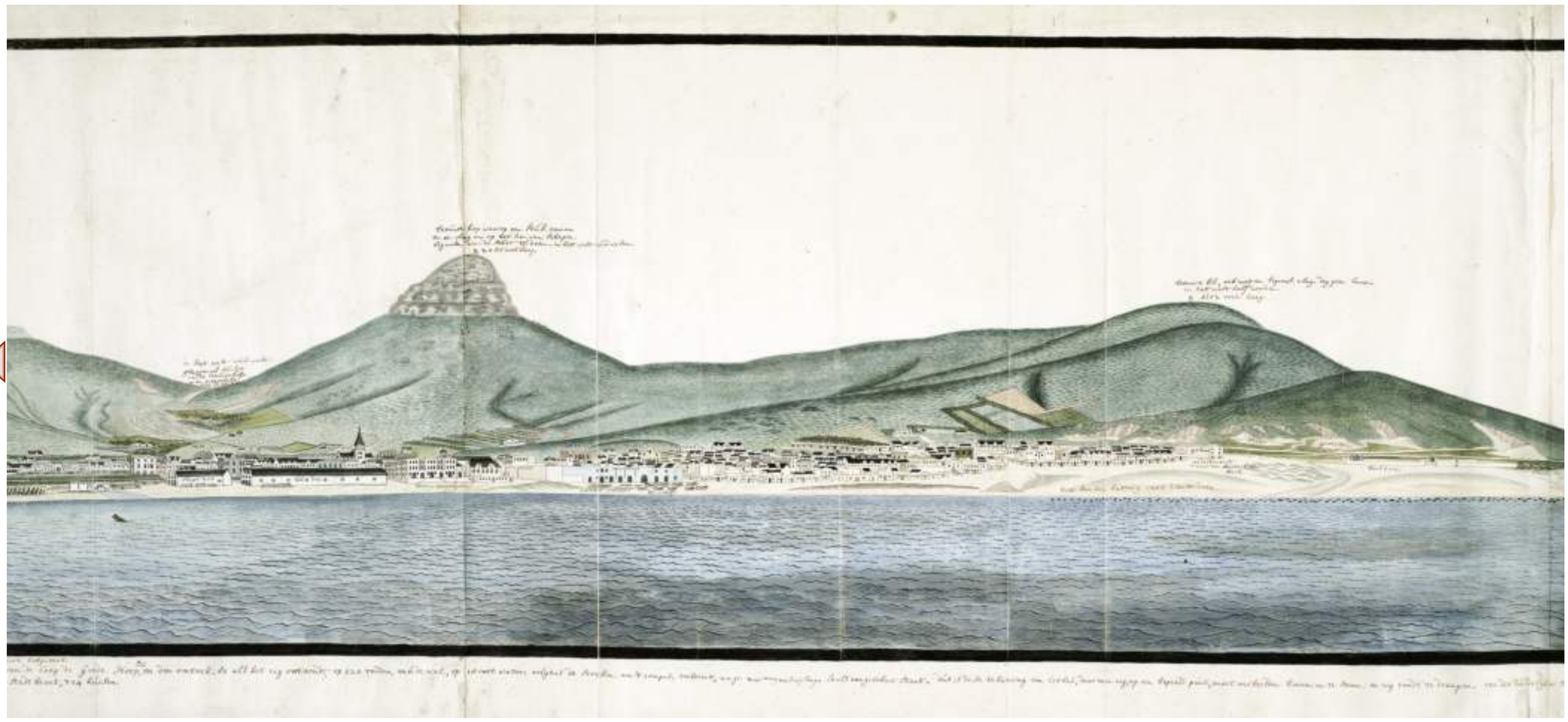

215

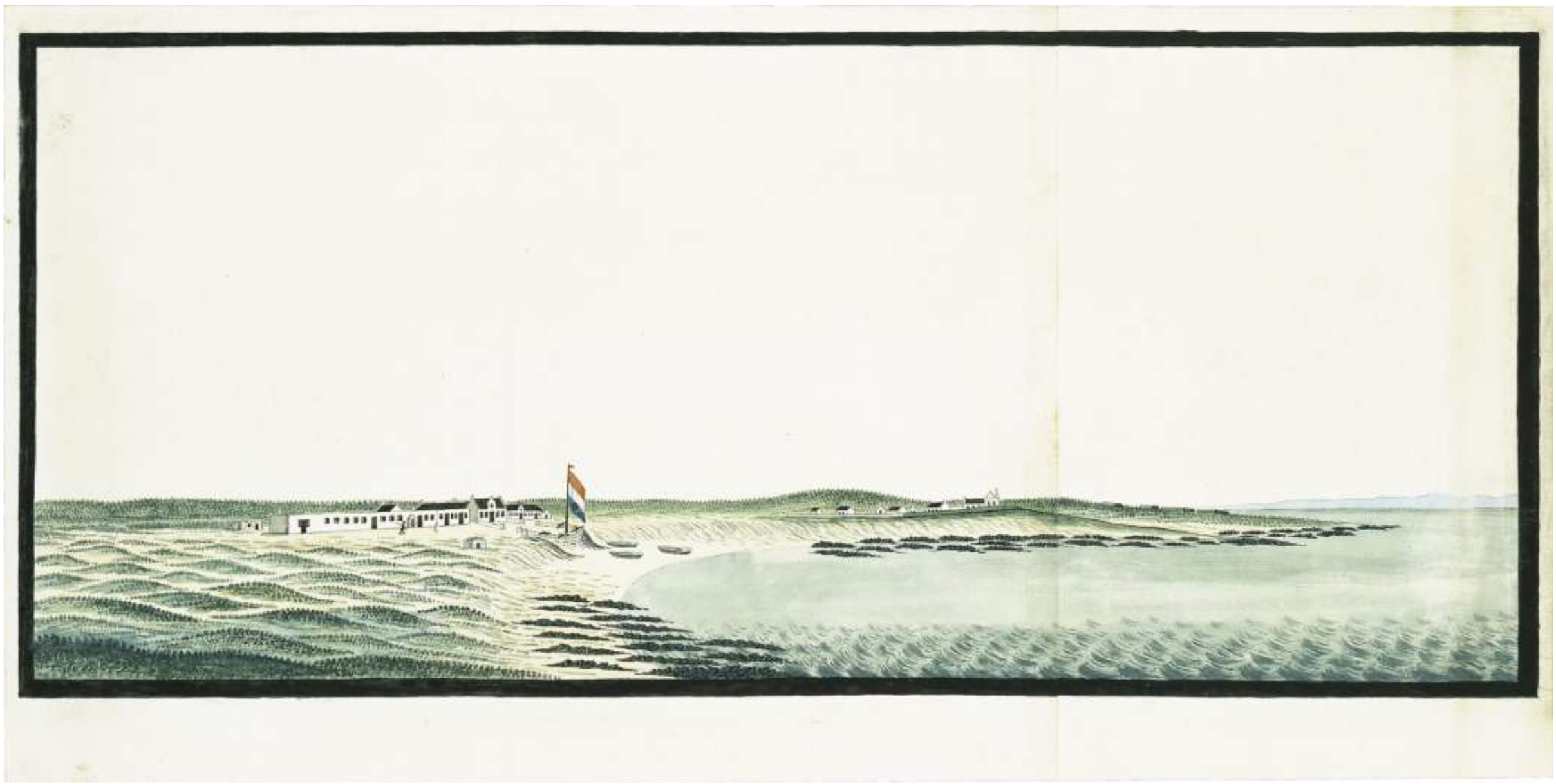

(vervolg van pag. 214 / continued from p. 214)

Leeuwebil, ook met een signaalvlag, dog geen canon in het west half noorden; 1102 voet hoog.
Kerkhoven.
Slaven begrafplaatsen.
Kleine batterij, noordwest ¼ noord.
Grote batterij. twaalf embrasures noord west ten noorden.
Ordinaire passagie der schepen op de ree komende.
Robbene eilandt. 1½ mijl in het noord noord westen.
Ordinaire passagie der schepen, die van de ree vertrekken.

Dit overweldigende panorama, met een totale lengte van meer dan 7,5 meter, geeft een gedetailleerd beeld van de Tafelbaai in 1778. Bij de stad zijn van links naar rechts de Linie met Fort de Knokke, het Fort de Goede Hoop ofwel het Kasteel en de verder open stad te zien. In het baaitje rechts, de Roggebaai, staat Gordon's opmerking dat hier een fortje zou moeten komen. Dit zou werkelijkheid worden toen er vanwege de oorlog met Groot-Brittannië kort na 1782 inderhaast een aarden batterijtje opgeworpen werd. Rechts ervan ligt de kleine Batterij 's Heeren Hendriks Kinderen, bij de plaats waar later de Batterij Amsterdam zou verrijzen, en geheel rechts de Batterij Chavonnes. In de stad herkent men van links naar rechts eerst het nieuwe hospitaal in aanbouw met ervoor het grote Plein c.q. de Parade, vervolgens de torenspits van de Nederduitse Kerk en het rode gebouw van het Stadhuis annex Burgerwachthuis, dat vanwege het verschuivende perspectief tweemaal is afgebeeld, en ten slotte het pakhuis dat in 1780 verbouwd zou worden tot de Lutherse Kerk maar waar al sinds 1774 diensten werden gehouden. Langs de waterkant ligt de rij compagniesgebouwen met van links naar rechts het 'slagthuis', de 'kelder' ofwel het wijnpakhuis, de 'koornmagasijnen' of graanpakhuizen en de Equipagewerf. Bij het 'zeehoofd' of laadsteiger in de baai liggen de wrakken van enkele afgedankte schepen. Vergelijk het dertig jaar later gemaakte panorama van Kaapstad door Josephus Jones op de bladen 156-157.

This overwhelming panorama, with a total length of over 7.5 metres, gives a detailed picture of Table Bay in 1778. At the town from left to right the Sea Line with Fort de Knokke, the Fort de Goede Hoop or Castle, and the otherwise open town can be seen. In the little bay on the right, Rogge Bay, there is Gordon's remark that a fort ought to be put here. This would in fact be realized during the Fourth Anglo-Dutch War when shortly after 1782 an earthen battery was hastily erected. To the right of this there is the little 's Heeren Hendriks Kinderen Battery, near the spot where later the Amsterdam Battery would be built, and on the far right the Chavonnes Battery. Within the town we can recognize from left to right first the new hospital under construction with in front of it the large Plein or Parade, and then the steeple of the Dutch Reformed Church and the red building of the *Stadhuys* cum Civil Guard house, which because of the shift in perspective has been depicted twice, and finally the warehouse that would be rebuilt in 1780 as the Lutheran Church, but where services had been held since 1774. Along the waterfront is the row of Company buildings with from left to right the slaughterhouse, the 'cellar' or wine store, the corn stores or grain warehouses and the Chandler's Yard. At the pier or loading jetty there lie the wrecks of several broken-up ships. Compare the panorama of Cape Town by Josephus Jones on sheets 156-157 which was made thirty years later.

blad 216 onder / sheet 216 below:

Rijksmuseum Amsterdam, RP-T-1914-17-25.

[Johannes Schumacher, ca. 1777] :
[Johannes Schumacher, c. 1777] :

[Gezicht op Robbeneiland].

[View of Robben Island].

Aquarel op papier, 28 x 66 cm.
Water-colour on paper, 28 x 66 cm.

Schepen die van de Kaap naar de Saldanhabaai in het noorden gingen of verder door naar patria, namen bij het verlaten van de Tafelbaai de route ten oosten van Robbeneiland. Daarbij kon men het posthoudershuis en de bijgebouwen aan bakboord zien liggen, zoals afgebeeld op deze aquarel van Johannes Schumacher uit de Gordon Atlas in de collectie van het Rijksmuseum Amsterdam.

Ships that sailed from the Cape to Saldanha Bay in the north or went onwards to the Republic took the route to the east of Robben Island when leaving Table Bay. Passing the island one could see the head of post's house and the outhouses lying to port, as depicted in this water-colour by Johannes Schumacher from the Gordon Atlas in the collection of the *Rijksmuseum*, Amsterdam.

Dasseneiland (Dassen Island) werd in 1601 aangedaan door admiraal Joris van Spilbergen tijdens zijn uitreis voor het Veerse handelshuis De Moucheron naar Ceylon en Atjeh. Hij vernoemde het toen naar zijn vrouw, Isla d'Elisabeth, maar de gangbare naam werd later Dasseneiland, al was de schuur die er omstreeks 1654 werd gebouwd nog bekend als 'de loots St. Elisabeth'. Evenals Robbeneiland vormde het eiland een bron van voedsel voor passerende oostindiëvaarders, tot later de dassen en de door Van Riebeeck uitgezette konijnen waren uitgeroeid en de robben en pinguins hier niet meer aan wal kwamen. De Compagnie heeft nooit een permanente bezetting op Dasseneiland gehad. Het werk op het eiland, naast de jacht zelf onder meer het inzouten van dassenvlees, het uitsmelten van het robbenspek tot traan en het prepareren van huiden, was seizoensgebonden en verminderde bovendien sterk toen de dierpopulaties in aantal achteruitgingen. De loods werd dan ook al in 1657 weer afgebroken en naar Robbeneiland vervoerd om daar als schapenstal te dienen. Bezoekend commissaris Rijklof van Goens gaf in 1657 wel opdracht een VOC-eigendomsteken op het eiland te plaatsen. Dasseneiland bleek later uitermate geschikt voor de schapenteelt, die hier, anders dan op Robbeneiland, afwisselend door vrijburgers en de Compagnie zelf werd uitgeoefend. Op deze eilanden konden de schapen vrij grazen en dieven of roofdieren konden ze niet bereiken. In 1705 werd op Dasseneiland toch weer een huis gemetseld, als onderkomen voor de traanbranders die hier toen nog werkzaam waren, en voor andere tijdelijk op het eiland aanwezige compagniesemployés.

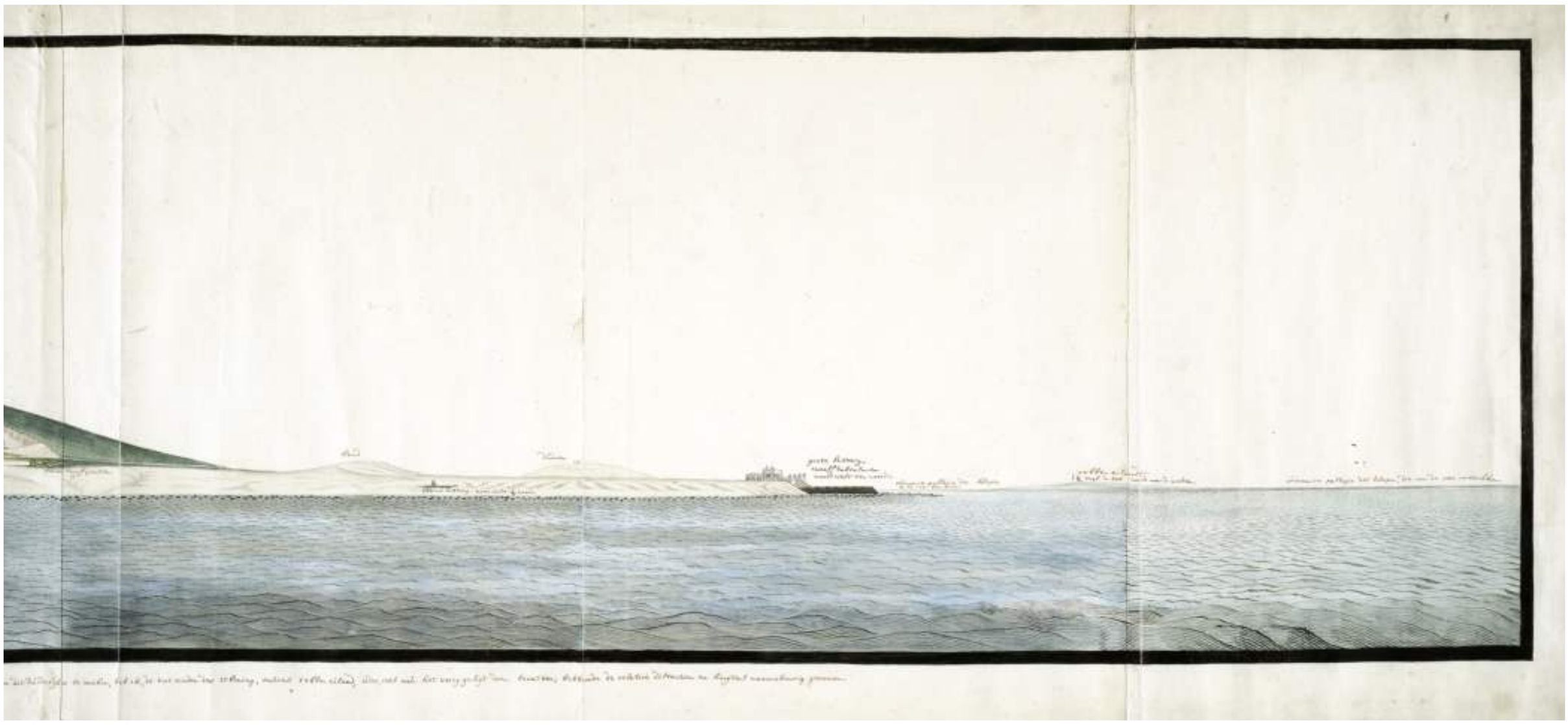

Bijschriften: pag. 213 / Captions: p. 213

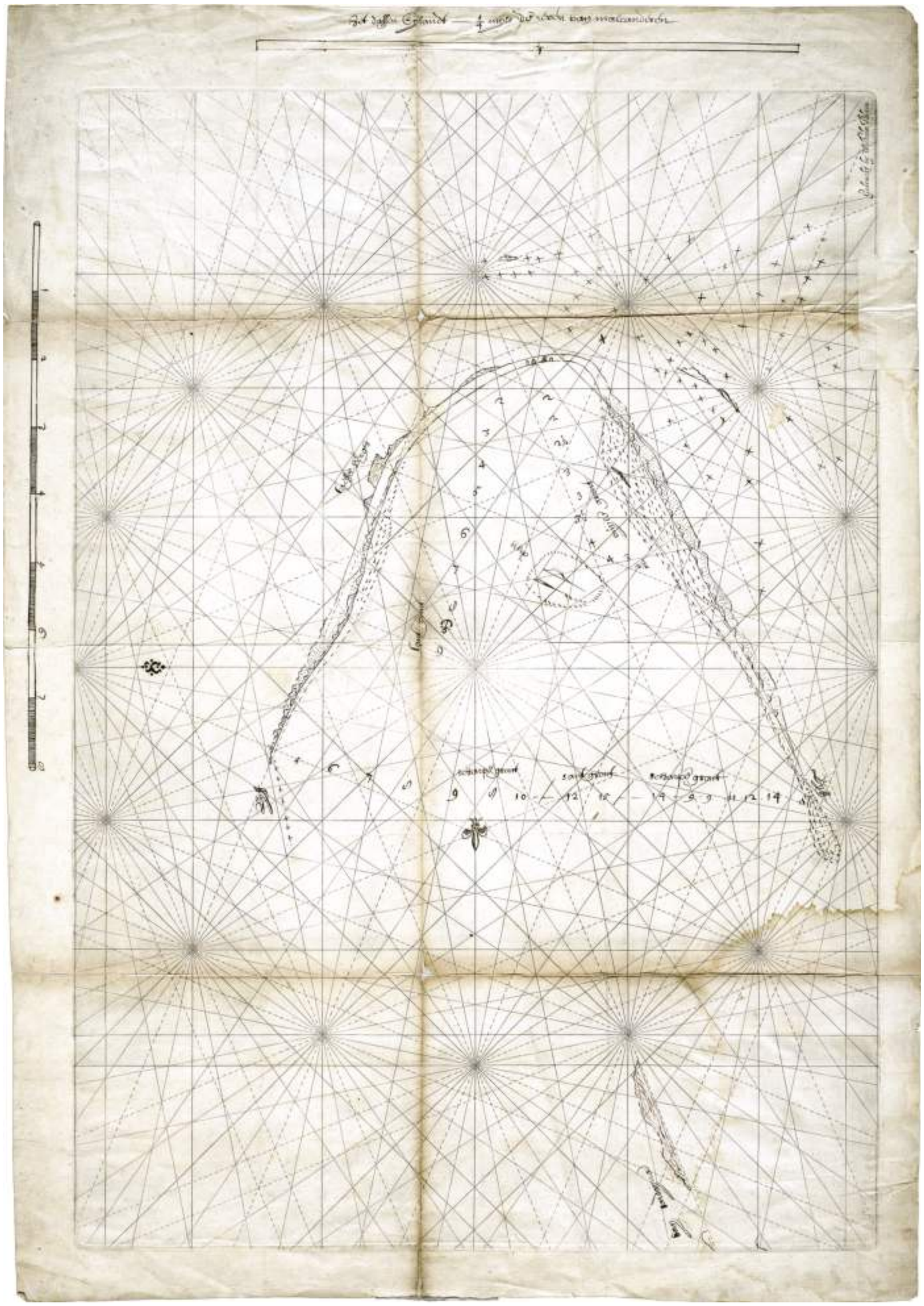

Dassen Island (Dasseneiland) was visited by Admiral Joris van Spilbergen in 1601, during his outward voyage for the Veere trading company De Moucheron to Ceylon and Aceh. He then named it Isla d'Elisabeth after his wife, but the usual name later became Dassen Island (Badger Island), although the barn that was built there in about 1654 was still known as 'St. Elizabeth's shed'. Just like Robben Island, the island formed a source of food for passing travellers to the East Indies, until later the badgers and rabbits that Van Riebeeck had released were wiped out and the seals and penguins no longer came ashore. The Company never had a permanent settlement on Dassen Island. The work on the island, alongside hunting itself also salting badger meat, cooking seal blubber to make train-oil and preparing skins, was seasonal and moreover diminished as the numbers of animals declined. So the shed was already demolished in 1657 and transported to Robben Island to serve as a sheep stall there. In 1657 the visiting commissioner Rijklof van Goens gave orders to place a sign claiming VOC ownership on the island. Dassen Island turned out to be extremely suitable for sheep breeding, which here, unlike on Robben Island, was carried on alternately by free burghers and the Company. Sheep were able to graze freely on these islands, and thieves or predatory animals could not get near them. In 1705 a brick house was again built on Dassen Island, as shelter for the train-oil cookers who then were still working there, and for any other Company employees temporarily staying on the island.

blad 217 onder / sheet 217 below:

Nationaal Archief, 4.VEL 188.

[Teunis Ayssen, toegeschreven, 1653] :
[Teunis Ayssen, attributed, 1653] :

Het dassen Eijlandt [...].

Dassen Island [...].

Schaalstok van 8 [Duitse mijlen] = [ca. 1 : 171.700].
Scale-bar of *8* [*Duitse mijlen*] = [approximately 1 : 171,700].

1 kaart : ms op papier, 81,5 x 57 cm.
1 map : ms on paper, 81.5 x 57 cm.

Oriëntatie: het noorden is onder.
Orientation: north is below.

Verso: Baijken aen't dassen Eijlandt.

Verklaringen: [boven] vervolg van de titel :
Explanations: [above] continuation of the title :

- ¼ mijls de reven van malcanderen.

In februari 1653 keerde de galjoot *Vos* terug van het Dasseneiland met een aantal levende dassen en een vat ingezouten dassenvlees. Het schip had in een 'fray bayken aen voorsz. eylant gelegen, waervan d'affteyckeninge ons schipper Teunis Ayssen heefft ter hant gestelt'. Diens enigszins wonderlijk uitgevoerde tekening toont vanuit zee de contouren van de wijde baai aan de noordkant van Dasseneiland, met de 80 kilometer verder zuidoostwaarts gelegen Tafelberg op de achtergrond en het apart getekende profiel van de ingang van de Saldanhabaai rechtsonder. Ayssen vermeldt voor de breedte van de baai tussen de twee riffen bij benadering correct een afstand van een kwart (Duitse) mijl, bijna 2 kilometer. De schaal van 8 Duitse mijlen links in de marge heeft uitsluitend betrekking op de afstandsaanduiding tussen de Saldanhabaai rechtsonder en de Tafelberg linksboven.

In February 1653 the galliot *Vos* returned from Dassen Island with a number of live badgers and a cask of salted badger meat. The ship had 'lain in a fine bay, the drawing of which our skipper Teunis Ayssen has handed to us'. His rather strangely done drawing shows from the sea the contours of the wide bay on the northern side of Dassen Island, with in the background Table Mountain lying some 80 kilometres to the south-east, and the separate profile of the entrance of Saldanha Bay in lower right. For the breadth of the bay between the two reefs Ayssen mentions a more or less correct distance of a quarter of a (German) mile, that is, almost 2 kilometres. The scale of 8 German miles on the left in the margin applies only to the indication of the distance between Saldanha Bay (lower right) and Table Mountain (upper left).

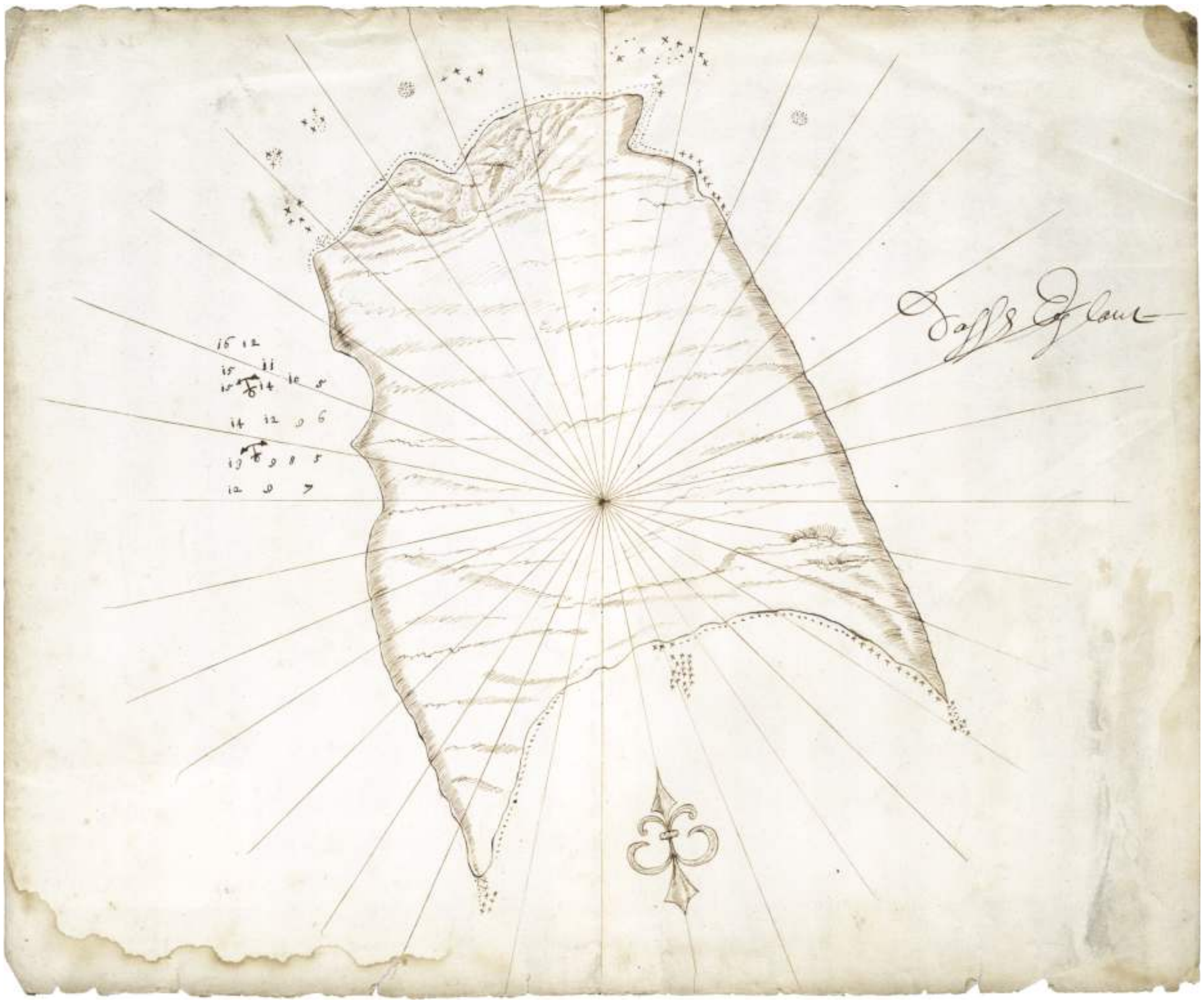

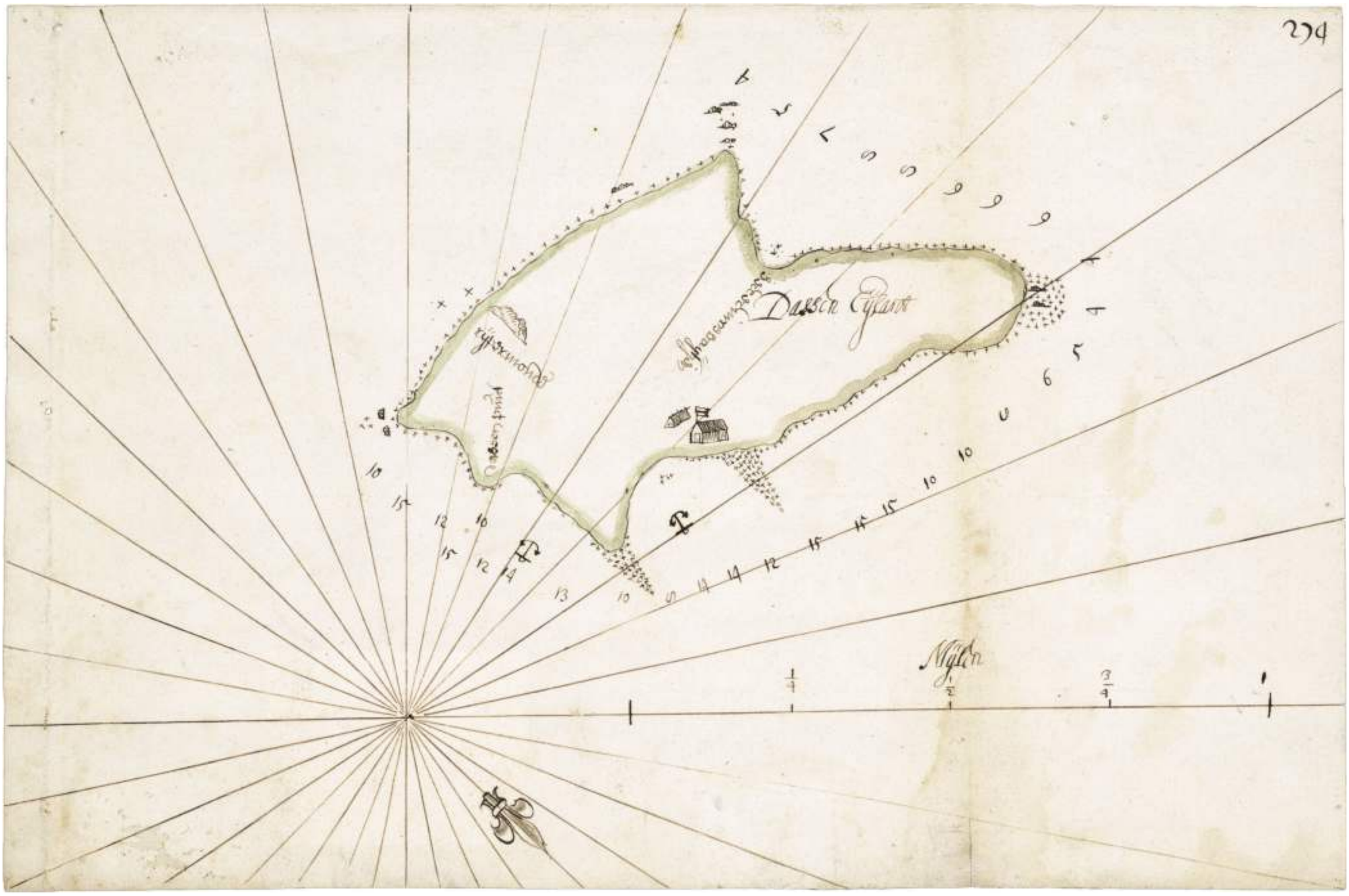
294
Dansch Eylant
Nyeth

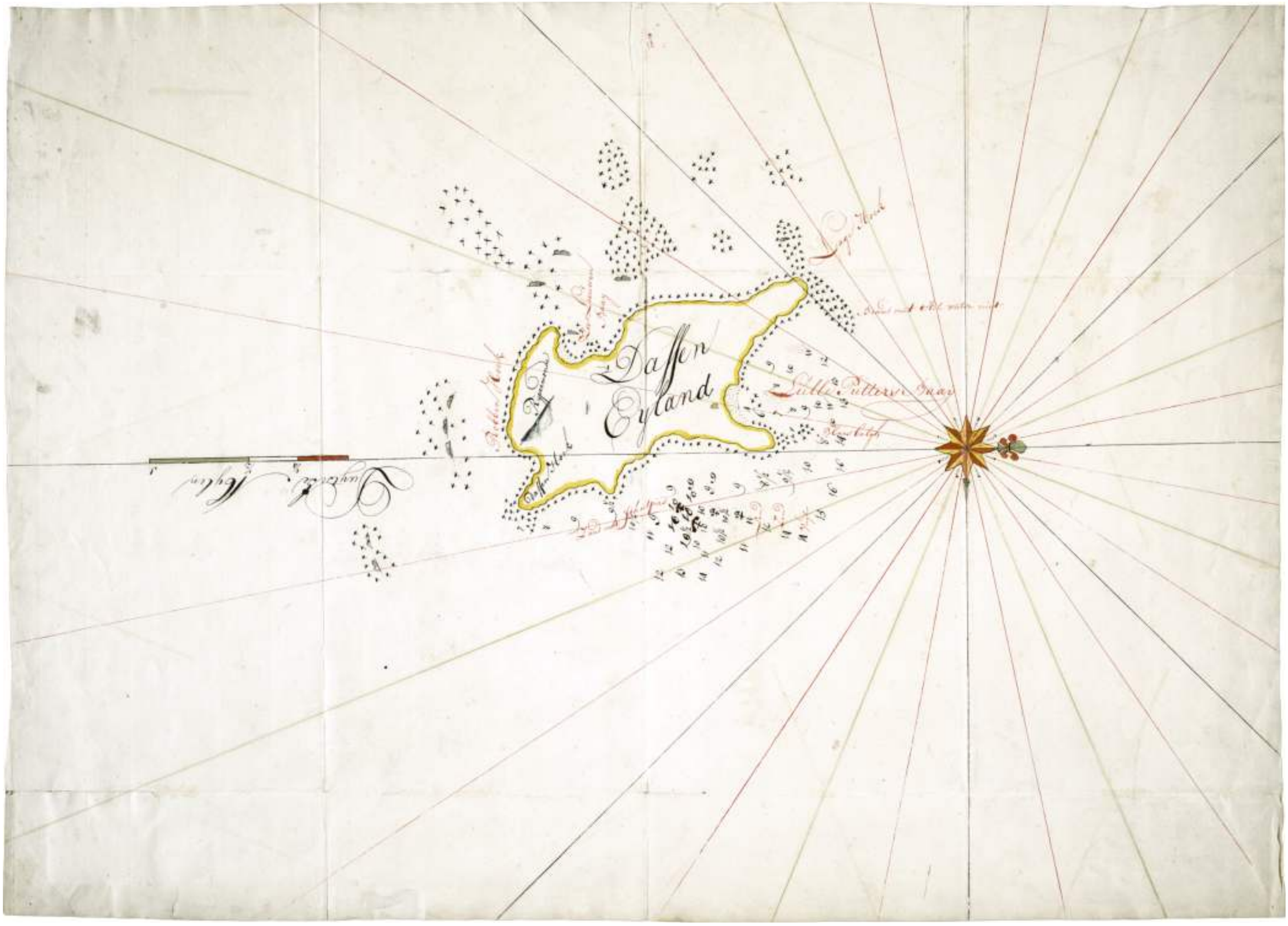

blad 218 boven / sheet 218 above:

Nationaal Archief, 4.VEL 189.

[Anoniem, ca. 1654] :
[Anonymous, c. 1654] :

Dassen Eylant.

Dassen Island.

Schaal: niet aangegeven.
Scale: not indicated.

1 kaart : ms op papier, 32 x 39 cm.
1 map : ms on paper, 32 x 39 cm.

Oriëntatie: het noorden is onder.
Orientation: north is below.

In 1653 verbleef bij het Dasseneiland enige tijd een gewapend Frans schip, waarvan de bemanning hier robben ving en traan kookte. Pas na het vertrek van de Fransen, aan het eind van het jaar, kon Jan van Riebeeck aldus een gedegen onderzoek van het eiland laten uitvoeren. Mogelijk was het de hiertoe aangewezen boekhouder Frederick Verburgh of de schipper Sijmon Pietersz Turver van het uitgezonden jacht *Goede Hoope* die toen deze eenvoudige kaart tekende.

In 1653 an armed French ship stayed at Dassen Island for some time, where the crew caught seals and cooked train-oil. So only after the French had left, at the end of the year, could Jan van Riebeeck order a thorough investigation of the island to be carried out. Possibly it was the bookkeeper Frederick Verburgh delegated for this or the skipper Sijmon Pietersz Turver of the yacht *Goede Hoope* who then drew this simple map.

blad 218 onder / sheet 218 below:

Nationaal Archief, 4.VEL 190.

[Caspar van Weede, toegeschreven, ca. 1656] :
[Caspar van Weede, attributed, c. 1656] :

Dassen Eijlant.

Dassen Island.

Schaalstok van 1 Mijlen = [ca. 1 : 49.400].
Scale-bar of *1 Mijlen* = [approximately 1 : 49,400].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 21 x 31,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 21 x 31.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechtsonder.
Orientation: north is lower right.

Dit omstreeks 1656 getekende kaartje toont de loods St. Elisabeth, met een berghok erachter waar de traanbranders huisden. De baai aan de noordoostkant (rechtsonder) werd waarschijnlijk in kaart gebracht door schipper Ayssen, zie blad 217 onder. Op de heuvel aangeduid als 'rijpermonde' was het VOC-baken geplaatst.

This little map drawn in about 1656 shows the shed St. Elizabeth with a storage hut behind it where the train-oil cookers were housed. The bay on the north-eastern side (lower right) was probably mapped by skipper Ayssen, see sheet 217 below. The VOC marker was placed on the hill indicated as *rijpermonde*.

blad / sheet 219:

Nationaal Archief, 4.VEL 191.

[Isaac van Es of / or Jacob Möller, 1731] :

Dassen Eyland.

Dassen Island.

Schaalstok van 1 Duytsche Mylen = [ca. 1 : 66.500].
Scale-bar of *1 Duytsche Mylen* = [approximately 1 : 66,500].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 52,5 x 74 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 52.5 x 74 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechts.
Orientation: north is right.

Om beter inzicht te krijgen in de mogelijkheden van het Dasseneiland voor de Compagnie, speciaal met betrekking tot de aanwezigheid van veilige ankergronden, gaven Heren Zeventien in 1731 aan het Kaapse bestuur opdracht een nieuwe kaart van het eiland te maken. Equipagemeester Jacob Möller werd hiermee belast en het was ofwel hijzelf of anders Isaac van Es, die samen met hem al meerdere kaarten gemaakt had (bladen 176 onder, 205 onder en 225 onder), die deze kaart tekende. De kleine bruine plek aan de noordkant van het eiland duidt mogelijk het restant van het in 1705 gebouwde onderkomen voor de seizoensarbeiders aan.

In order to get a better insight into the possibilities of Dassen Island for the Company, relating in particular to the presence of safe anchorages, in 1731 the Gentlemen Seventeen gave the Cape authorities instructions to make a new map of the island. Master Attendant Jacob Möller was charged with this, and it was either he or Isaac van Es, who had already made several maps with him (sheets 176 below, 205 below and 225 below), who drew this map. The little brown spot on the northern side of the island possibly indicates the remains of the shelter for the seasonal workers built in 1705.

De Saldanhabaai (Saldanha Bay) werd al kort na de komst van Jan van Riebeeck in 1652 geëxploreerd, mede met het oog op een alternatieve ankerplaats en verversingspost voor VOC-schepen die de Tafelbaai niet konden aandoen. De beschutte baai, door foutieve spelling op oudere Nederlandse kaarten ook wel Sardijnjebaai of Sardinibaai genoemd, bleek zeer gunstig gelegen om te ankeren, ook voor grotere aantallen schepen, maar door gebrek aan voldoende drinkwater en geschikt bouwland waren er geen mogelijkheden voor voedselproductie op enige schaal. Wel kon er vis in overvloed worden gevangen, terwijl een eilandje in de Saldanhabaai net als Robben- en Dasseneiland geschikt was voor de schapenweiderij en dan ook spoedig als 'Schaepen Eijlandt' (Schaapen Island) werd aangeduid op de kaarten. In opdracht van Heren Zeventien reisde Van Riebeeck in 1660 persoonlijk naar de Saldanhabaai om een geschikte locatie voor een militaire post te kiezen, die de inbezitneming van de baai door andere naties moest voorkomen. In de zeventiende eeuw was dit vooral van de kant van de Fransen te duchten, die toen eveneens op zoek waren naar een vestigingplaats voor een verversingspost halverwege Azië. In 1666 en 1670 werden door hen aan de Saldanhabaai palen met de Franse tekenen geplaatst, maar in beide gevallen werd er geen Franse bezetting achtergelaten zodat de VOC de baai weer in bezit kon nemen; zie ook de inleiding. Met enkele onderbrekingen heeft de VOC hier tot het laatst van de compagniestijd een post aangehouden. De baai werd vooral door vrijburgers geëxploiteerd, bijvoorbeeld Hendrik Oostwalt Eksteen die in 1714 het recht op een vispost verwierf, zie de kaart op blad 225 boven. In de tweede helft van de achttiende eeuw groeide het aantal particulieren dat zich in de buurt van de Saldanhabaai vestigde (blad 257 onder). De Saldanhabaai vormde tevens het toneel van de succesvolle Britse aanvallen op de retourvloot van 1781 (blad 229) en op de in 1796 ter bevrijding van de Kaap uitgezonden Bataafse vloot (blad 231).

Saldanha Bay (Saldanhabaai) was already explored shortly after Jan van Riebeeck arrived in 1652, also with an eye to finding an alternative anchorage and victualling station for VOC ships that were not able to call at Table Bay. The sheltered bay, which on older Dutch maps is sometimes wrongly spelt *Sardijnjebaai* or *Sardinibaai*, turned out to be very favourably located for anchoring, also for a larger number of ships, but because of a dearth of drinking water and agricultural land there were no prospects for producing food on any scale. There was, however, an abundance of fish, while a little island in Saldanha Bay was suitable for pasturing sheep, just like Robben and Dassen Islands, and so was soon marked as *Schaepen Eijlandt* (Schaapen Island, Sheep Island) on the maps. On the instructions of the Gentlemen Seventeen, in 1660 Van Riebeeck himself sailed to Saldanha Bay to choose a suitable place for a military post to prevent other nations from taking possession of the bay. In the seventeenth century this was primarily to be feared from the French, who were then also in search of a place for a victualling station halfway to Asia. In 1666 and 1670 they planted poles with French emblems at Saldanha Bay, but in both cases a French garrison was not left behind, so that the VOC was able to regain possession of the bay; see also the Introduction. With several interruptions, the VOC maintained a post here up to the end of the Company period. The bay was mainly used by free burghers, for example Hendrik Oostwalt Eksteen, who in 1714 received the right to a fishing place, see the map on sheet 225 above. In the second half of the eighteenth century the number of private persons who settled in the neighbourhood of Saldanha Bay steadily grew (sheet 257 below). Saldanha Bay was also the scene of the succesful British attacks on the return fleet in 1781 (sheet 229) and on the Batavian fleet sent out in 1796 to free the Cape (sheet 231).

bladen / sheets 220-221:

Rijksmuseum Amsterdam, RP-T-1914-17-6.

Opgenomen en gecarteerdd door den Lieut:t. der Artillerie J:C: Friderici in den jaare 1788 :
Surveyed and drawn by the Lieut. of the Artillery J:C: Friderici in the year 1788 :

Kaart van de Situatie langs de westelijke kust van Africa / strekkende van den zuidelijken oever van den Tafel Baaij tot Benoorden de Saldanha Baaij.

Map of the Situation along the west coast of Africa / extending from the southern shore of Table Bay to the North of Saldanha Bay.

Schaalstok van 3000 Rhijnl Roeden = [ca. 1 : 43.300].
Scale-bar of *3000 Rhijnl Roeden* = [approximately 1 : 43,300].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 301,5 x 90 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 301.5 x 90 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

(vervolg op pag. 222 / continued on p. 222)

Kaart van de Situatie langs de westelyke kust van Africa
Baai van Saldanha
Tafel Baay
Robbe Eyland
Dassen Eyland
Olifants Berg
Olifants Rivier
Berg Rivier
Cabo de Bona Esperanza

Bijschriften: pag. 219 / Captions: p. 219

(vervolg van pag. 219 / continued from p. 219)

Deze fraaie en zeer grote kaart uit de particuliere atlas van Robert Jacob Gordon in het Rijksmuseum Amsterdam, in twee delen gereproduceerd op de bladen 220 en 221, werd in 1788 getekend door de militair Johann Christian Friderici. Gouverneur Van de Graaff liet op kleinere schaal een kopie van deze overzichtskaart maken, zie blad 204, en behield die nadien voor zijn privécollectie. Pikant detail is dat kolonel Gordon in 1794 opdracht kreeg de kaartencollectie van de Secretarie aan de Kaap te inventariseren, aangezien er toen zo verbazend weinig recent kaartmateriaal meer aanwezig bleek te zijn; bij zijn vertrek in 1791 had Van de Graaff een groot deel meegenomen. Ondanks de instructie aan alle officieren in 1794 om het in hun bezit zijnde kaartmateriaal in te leveren, op straffe van een boete van 3000 rijksdaalders, behoorde klaarblijkelijk juist Gordon tot degenen die hieraan geen gehoor hebben gegeven. Zie ook de inleiding.

This fine and very large map from the personal atlas of Robert Jacob Gordon in the *Rijksmuseum* in Amsterdam, reproduced here in two parts on sheets 220 and 221, was drawn in 1788 by the soldier Johann Christian Friderici. Governor Van de Graaff had a copy of this general map made to a smaller scale, see sheet 204, and then kept it for his private collection. A juicy detail is that in 1794 Colonel Gordon was given instructions to make a list of the map collection in the Secretariate Office at the Cape, seeing that apparently so little map material was still present there – when he left in 1791 Van de Graaff had taken a large proportion of it with him. Despite the order to all officers in 1794 to hand in the maps in their possession, on penalty of a fine of 3000 rixdollars, apparently it was precisely Gordon who was one of those who did not comply with this. See also the Introduction.

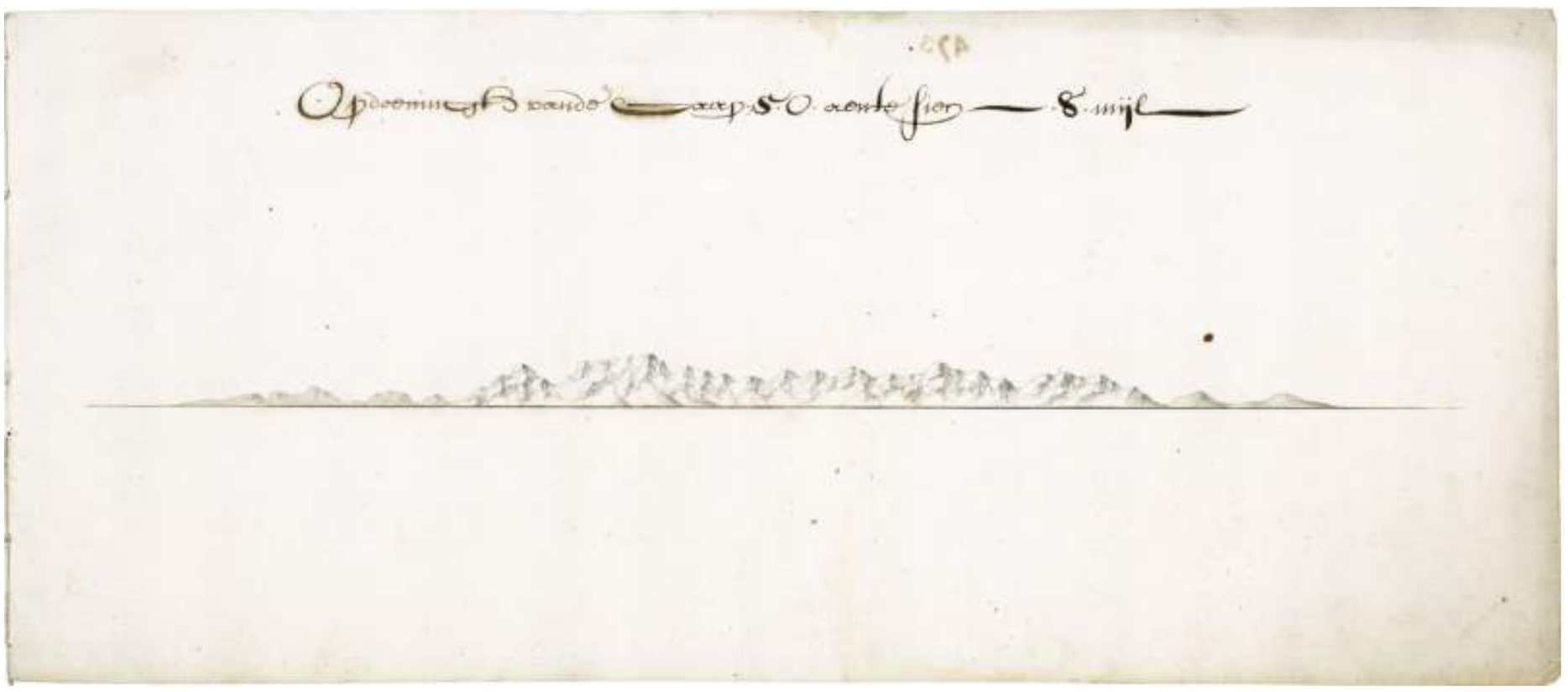

blad 222 boven / sheet 222 above:

Nationaal Archief, 4.VEL 169 fol. 2R.

[Pieter Potter, 1659] :

Opdoeningh van de Caap. S.O. aente sien – .8. mijl.

Profile of the Cape. as seen [to the] S.E. – .8. miles.

1 profiel : ms op papier, 16 x 37 cm.
1 profile : ms on paper, 16 x 37 cm.

Zowel tekenstijl als handschrift wijzen op Pieter Potter als de maker van deze vier bladen 'zeespiegeltjens' of landopdoeningen van de westkust ten noorden van de Tafelbaai. Potter werd in 1659 uitgezonden voor een verkenningstocht langs de westkust naar de Saldanhabaai en de St. Helenabaai, mede met de opdracht de bestaande kaarten te verbeteren, zie de bladen 202 onder en 224 onder. Het maken van deze serie kustopdoeningen maakte waarschijnlijk eveneens deel uit van de instructie. De vier profielen sluiten op elkaar aan en geven een totaalbeeld van de kust van de Tafelbaai tot aan de Saldanhabaai in het noorden, gezien vanuit het westen (Potters opschriften kunnen hier verwarring wekken).

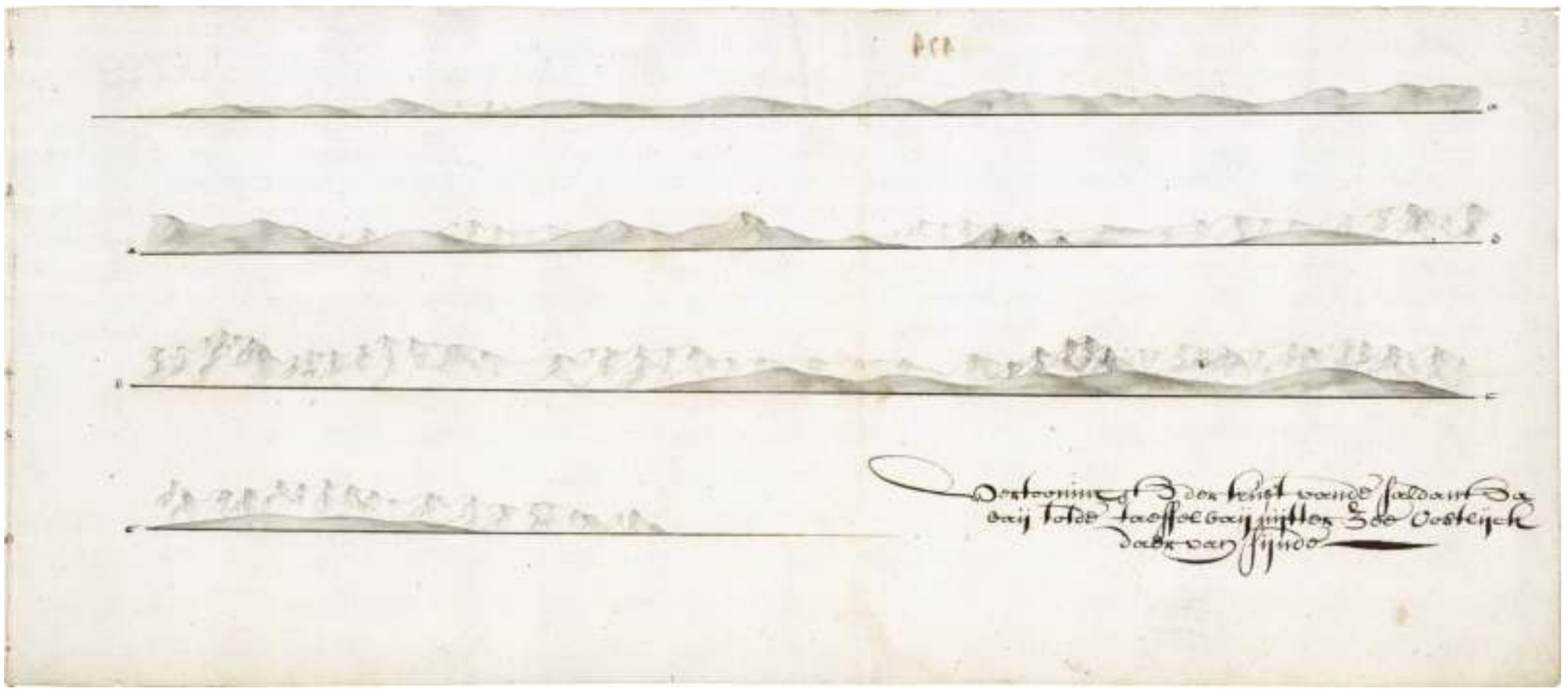

Both drawing style and handwriting point to Pieter Potter as maker of these four sheets of *zeespiegeltjens* or land profiles of the west coast to the north of Table Bay. In 1659 Potter was sent on a reconnaisance along the west coast to Saldanha Bay and St. Helena Bay, also with the task of improving the existing maps, see sheets 202 below and 224 below. Making this series of coastal profiles apparently was part of the instructions. The four profiles adjoin each other and give a total picture of the coast from Table Bay as far as Saldahna Bay in the north, as seen from the west (Potter's captions here may cause confusion).

blad 222 midden boven / sheet 222 above centre:

Nationaal Archief, 4.VEL 169 fol. 3R.

[Pieter Potter, 1659] :

Vertooningh der kust vande saldanha / baij totde taeffel baij uijtter Zee Oostelijk / daervan sijnde.

View of the coast from Saldanhabaai / to Table Bay from the Sea / [the coast] being to the East of it.

4 profielen : ms op papier, 16 x 37 cm.
4 profiles : ms on paper, 16 x 37 cm.

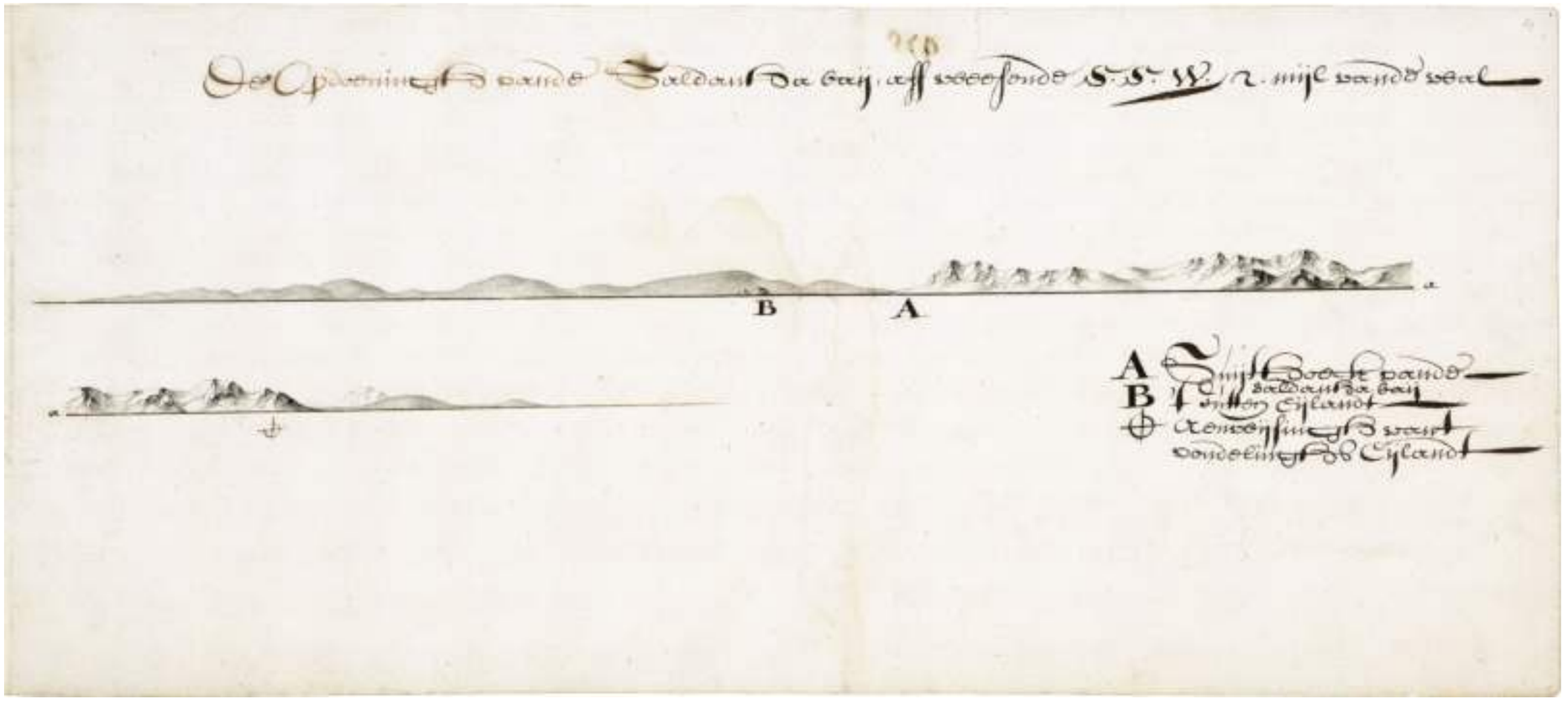

blad 222 midden onder / sheet 222 below centre:

Nationaal Archief, 4.VEL 169 fol. 4R.

[Pieter Potter, 1659] :

De Opdoeningh vande Saldanha baij, aff weesende S.S.W. 2. mijl vande wal.

The View of Saldanha Bay, being S.S.W. 2 miles from the shore.

2 profielen : ms op papier, 16 x 37 cm.
2 profiles : ms on paper, 16 x 37 cm.

Verklaringen: [rechtsonder] een legenda bij de letters A, B en een kaartsymbool :
Explanations: [lower right] a key to the letters A, B and a cartographic symbol :

A. Suijthoeck vande saldanhabaij.
B. 'T Jutten Eijlandt.
[kaartsymbool] Aenwijsingh vant vondelings Eijlandt.

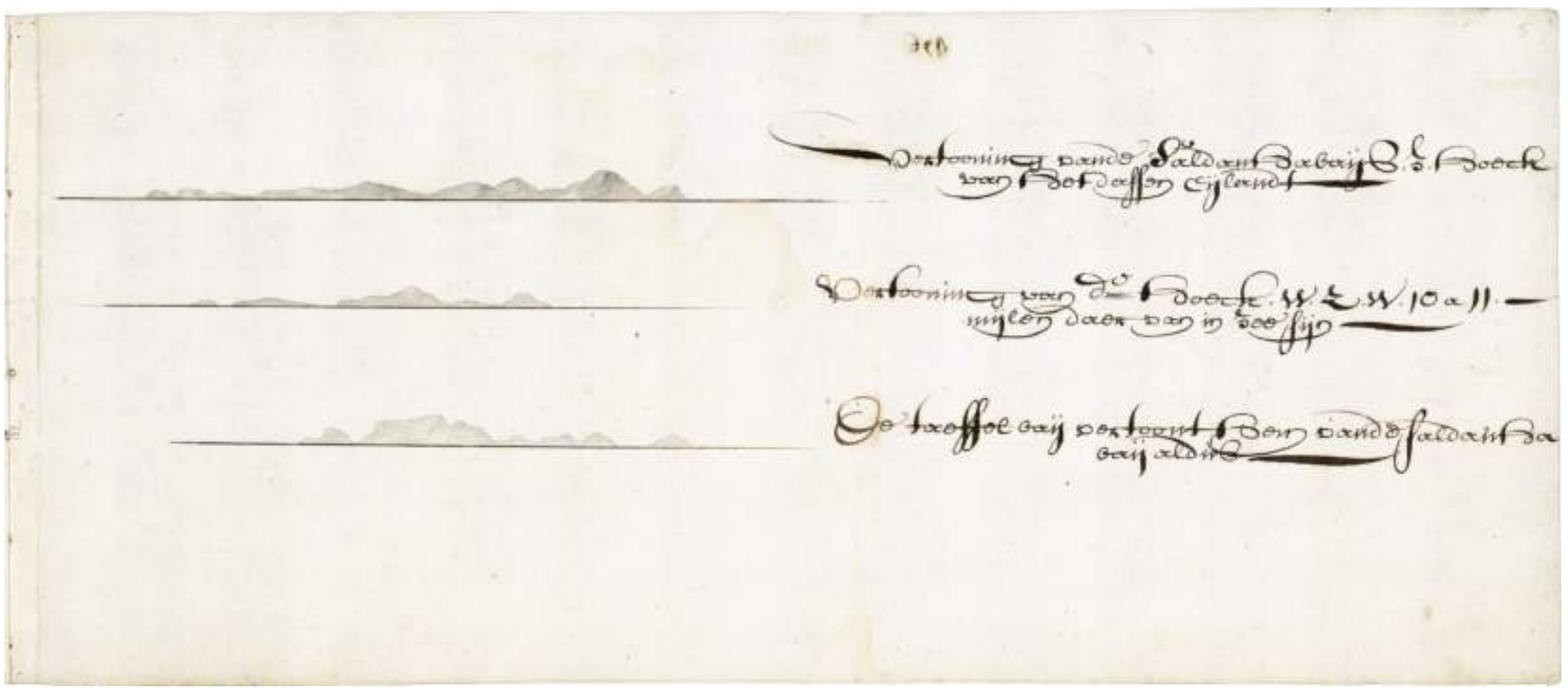

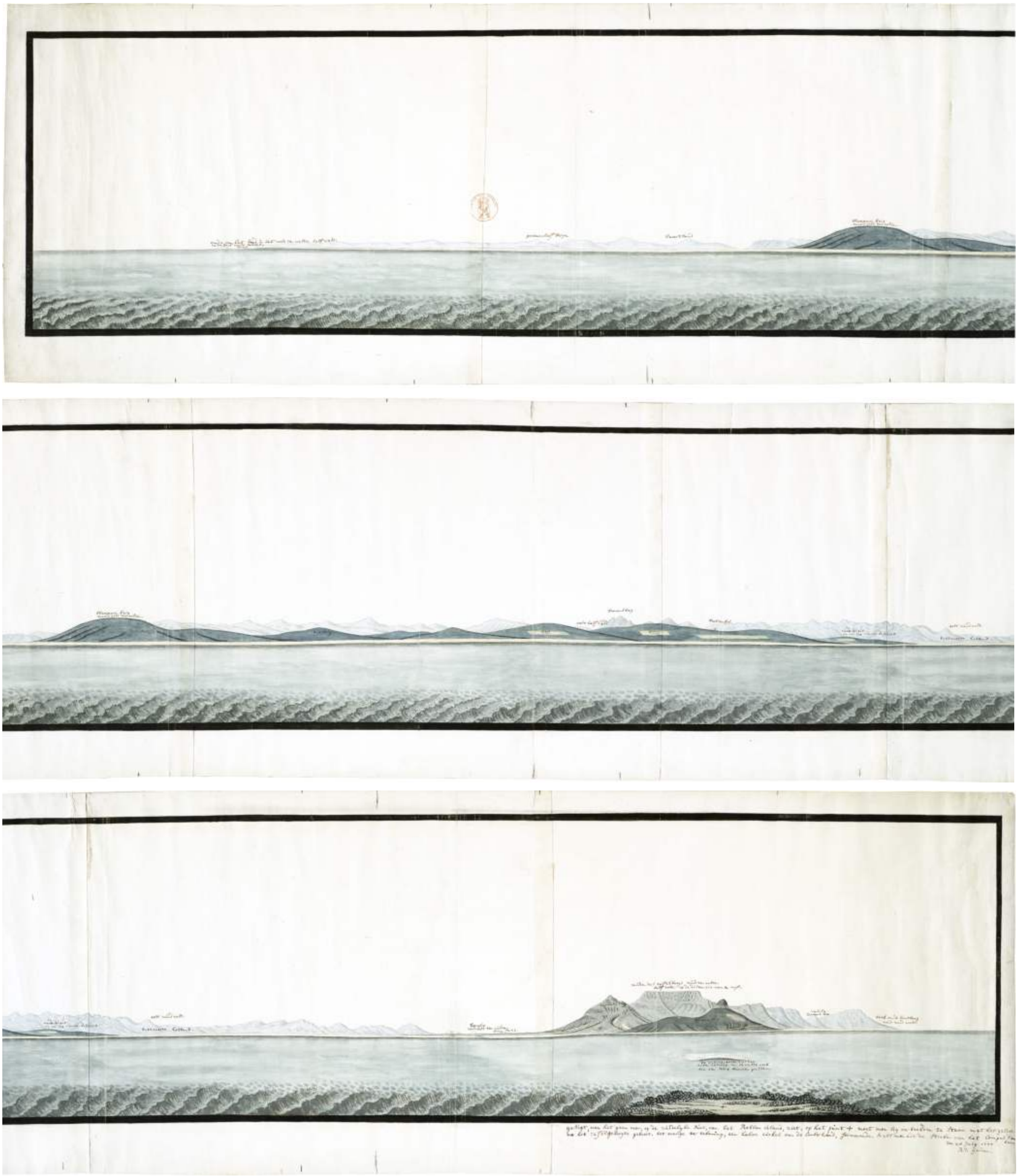

blad 222 onder / sheet 222 below:

Nationaal Archief, 4.VEL 169 fol. 5R.

[Pieter Potter, 1659] :

Vertooning vande Saldanhabaijs Z.hoeck / van het Dassen Eijlandt.

Depiction of the S. point of Saldanha Bay / from Dassen Island.

Vertooning van d:o hoeck W.Z.W. 10 a 11. / mijlen daervan in zee sijn.

Depiction of the same point W.S.W. being 10 to 11. / miles out at sea.

De taeffelbaij vertoont hem van de saldanha / baij aldus.

Table Bay appears thus from / Saldanha Bay.

3 profielen : ms op papier, 16 x 37 cm.
3 profiles : ms on paper, 16 x 37 cm.

blad / sheet 223:

Nationaal Archief, 4.TOPO 15.120C.

[Johannes Schumacher], R:J: Gordon, den 28 July 1777 :
[Johannes Schumacher], R:J: Gordon, the 28th of July 1777 :

Gesigt, van hetgeen men op de zuidelijke Punt, van het Robben eiland ziet [...].

View, of what one sees from the southern Point, of Robben Island [...].

Aquarel op papier, 37,5 x 260 cm.
Water-colour on paper, 37.5 x 260 cm.

Verklaringen: [rechtsonder] vervolg van de titel :
Explanations: [lower right] continuation of the title :

Op het punt [kaartsymbool] moet men sig verbeelden te staan met het gesigt / na het tafelgebergte gekeert. het overige ter tekening, een halve cirkel om de linkerhand, formerende, so als men uit de streken van het Compas sien / kan.

[rechtsonder] een beschrijving :
[lower right] a description :

De walvis, altijd sigtbaar tussen deselve en de vaste wal sou een schip kunnen passeren.

[overige inschriften: geen transcriptie]
[other inscriptions: not transcribed]

Ruim een eeuw na Potter tekende Johannes Schumacher dit panorama van de westkust ten noorden van de Kaap, mogelijk met aanvullingen door Robert Jacob Gordon, die ook de beschrijvingen maakte. Het panorama is getekend vanaf de zuidpunt van het Robbeneiland. Met de vaste wal bij de klip de Walvis bedoelt Gordon de vaste wal van het Robbeneiland. Inkomende schepen gebruikten de passage tussen de Walvis en het Kaaps Schiereiland. Zie verder de beschrijvingen bij het panorama op blad 214-217.

More than a century after Potter, Johannes Schumacher made this panorama of the west coast to the north of the Cape, possibly with additions by Robert Jacob Gordon, who also did the descriptions. The panorama has been drawn from the southern point of Robben Island. With the mainland (*vaste wal*) at the Walvis rock Gordon means the mainland of Robben Island. Incoming ships used the passage between the Walvis and the Cape Peninsula. See also the descriptions with the panorama on sheets 214-217.

blad 224 boven / sheet 224 above:

Nationaal Archief, 4.VEL 171.

[Anoniem, 1652-1653] :
[Anonymous, 1652-1653] :

[Kaart van de Saldanhabaai].

[Chart of Saldanha Bay].

Schaalstok van 10 [Duitse mijlen] = [ca. 1 : 214.700] [ca. 1 : 40.000].
Scale-bar of *10* [*Duitse mijlen*] = [approximately 1 : 214,700] [approximately 1 : 40,000].

1 kaart : ms op papier, 31 x 40,5 cm.
1 map : ms on paper, 31 x 40.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is links.
Orientation: north is left.

Verso: Saldanhabaij.

In oktober en november 1652 onderzochten boekhouder Frederick Verburgh en schipper Sijmon Pietersz Turver met het jacht *Goede Hoope* de Saldanhabaai en de St. Helenabaai. Een van de opvarenden maakte waarschijnlijk deze eerste en nog enigszins onbeholpen kaart van de Saldanhabaai, waarvan de diep landinwaarts reikende en ondiepe binnenbaai niet als zodanig werd onderkend maar aangezien werd voor een riviermonding. Hun opdracht was zoals gewoonlijk breed: het onderzoeken van de eilanden, baaien, kusten, inwoners en handelsmogelijkheden in dit gebied. Op 14 november keerden ze terug met een onverwachte buit die bestond uit '2700 stux extraordinaire schoone, wel gedrooghde, robbenvellen, gevonden op een eijlantjen in de Baije van Saldanha'. Schipper Turver had het jaar daarvoor bij St. Helena een 'Frans scheepjen' aangetroffen met robbevellen uit de Saldanhabaai, die naar de opvarenden pochten 'wel een tonne gouts' waard was; ze hadden zelfs niet alle vellen kunnen inladen. Een robbevel kon in die tijd in Europa drie gulden opbrengen, dus de vondst van de 2700 vellen betekende een meevaller van ruim 8000 gulden. Een eigen poging om tijdens een tweede bezoek in december 1652 en januari 1653 robben te vangen en hun vellen te bereiden was geen groot succes, omdat het de Nederlanders aan de Kaap toen nog aan kennis ontbrak en de mannen het maar vies werk vonden. Wel werden toen VOC-merktekens bij de baai geplaatst. Het was waarschijnlijk tijdens dit tweede bezoek dat deze kaart werd gemaakt. De ingetekende schaalbalk is overigens geheel onjuist; de werkelijke schaal bedraagt ca. 1 : 40.000.

In October and November of 1652 bookkeeper Frederick Verburgh and skipper Sijmon Pietersz Turver investigated Saldanha Bay and St. Helena Bay in the yacht *Goede Hoope*. One of the men on board must have made this first and somewhat clumsy map of Saldanha Bay, not recognizing its shallow inner bay reaching deep inland as such, but taking it for a river mouth. As usual, their instructions were broad: to investigate the islands, bays, coasts, inhabitants and the possibilities for trade in this region. On 14 November they returned with an unexpected booty, consisting of '2700 extraordinarily fine, well dried sealskins, found on a little island in the Bay of Saldanha'. The previous year skipper Turver had found a 'small French ship' off St. Helena with sealskins from Saldanha Bay, that the crew boasted was worth 'a good ton of gold', adding that they had not even been able to load all the skins. At that time a sealskin could fetch three guilders in Europe, so the discovery of the 2700 skins meant a windfall of around 8000 guilders. Their own attempt during a second visit in December 1652 and January 1653 to hunt seals and prepare their skins was not a great success, because the Dutch at the Cape at that time still lacked the knowledge and the men thought it dirty work. But they did place VOC markers on the bay. It was probably during this second visit that this map was made. The scale-bar drawn here is, however, completely wrong; the true scale is approximately 1 : 40,000.

blad 224 onder / sheet 224 below:

Nationaal Archief, 4.VEL 172.

[Pieter Potter, 1659] :

[Kaart van de Saldanhabaai].

[Chart of Saldanhabaai].

Schaalstok van 4000 roeden = [ca. 1 : 78.500].
Scale-bar of *4000 roeden* = [approximately 1 : 78,500].

1 kaart : ms op papier, 40 x 52 cm.
1 map : ms on paper, 40 x 52 cm.

Oriëntatie: het noorden is linksboven.
Orientation: north is upper left.

Verklaringen: [boven] een legenda bij de letters E t/m Y en een aantekening :
Explanations: [above] a key to the letters E to Y and a note :

E. Baij de Saldanha.
F. Vondelingh Eijlandt.
G. D'Suijthoeck vande saldanhabaij.
H. Madegaesen Eijlandt.
I. Jutten Eijlandt.
K. D'Noordthoeck vandeSaldanhabaij.
L. Salamanders baij. Best voor de retourschepen die haer genougen daer becoomen hebbende voorts na't Patria willen om met een Z.ooste Coelte uijt te loopen en met eenen reijs te vorderen.
M. Marcus Eijlandt.
N. Rietbaij.
O. Meeuwen Eijlandt.
P. Schaepen Eijlandt.
Q. Pottersbaij. De beste voor schepen om stil te leggen ende uijt en in te coomen. Vermidts de suijvere grondt ende slegt waeter, verstaende voor die met een Noordtwestelijcke windt nae de taeffelbaij willen seijlen.
R. Lacusbaij. De beste voor schepen om stil te leggen ende uijt en in te coomen. Vermidts de suijvere grondt ende slegt waeter, verstaende voor die met een Noordtwestelijcke windt nae de taeffelbaij willen seijlen.
S. Salamandersbaij. Idem als de Salamandersbaij geteeckent met de letter L.
T. Eene clip leggende 3 a 4 voet onder waeter.
V. Waeterplaets bequaem voor boots om waeter te haelen.
W. Schoon fonteijn waeter verstaende inde Regentijt.
Y. Schoon fonteijn waeter onbequaem voor boots om waeter te haelen.
NB. Periculeuse clip omtrent een voet onder waeter daer haer de schepen (laveerende) voor moeten wachten.

Zoals vermeld bij de grote overzichtskaart op blad 202 onder, reisde de landmeter en kaartenmaker Pieter Potter in juli 1659 naar de Saldanhabaai om de bestaande kaarten te verbeteren. De tocht resulteerde onder meer in dit blad, waarop zijn assistent Hendricq Lacus de aanvullingen van de bijschriften schreef. De vorm van de Saldanhabaai benadert al veel beter de werkelijkheid en ook de schaal is realistischer dan die van de kaart op blad 224 boven. Toen Jan van Riebeeck in december 1660, de droge tijd, zelf een inspectiereis naar Saldanhabaai maakte, nam hij deze kaart mee. Volgens zijn waarnemingen ter plaatse was er geen 'goet vers water' te vinden en hij achtte de baai dan ook slechts geschikt als tijdelijke ankerplek voor een compagniesvloot. Zijn conclusie was dat de Saldanhabaai 'nergens anders tot nut sijn' kon dan voor retourschepen die door 'Zuyt-Zuyt-Oostewinden' dermate verzeilden dat ze 'Robben- ende Dassen-eylant misraecken' en hun toevlucht moesten zoeken in de Saldanhabaai. Op deze kaart hebben diverse eilanden en inhammen al namen gekregen, waarvan de meeste tot op heden weinig zijn veranderd. In de moderne spelling zijn dit: F. Vondelingeiland (Foundling Island), H. Malgaseneiland (Malgas Island), I. Jutteneiland (Jutten Island), L. Salamanderbaai (Salamander Bay), M. Marcuseiland (Marcus Island), N. Rietbaai (Riet Bay), O. Meeuweneiland (Meeuwen Island), P. Skaapeiland (Schaapen Island), Q. Hoedjiesbaai (Hoedjesbaai, Hoedjies Bay, voorheen Pottersbaai), R. Noordbaai (North Bay, voorheen Lacusbaai en later Baviaansbaai c.q. Baviaans Bay).

As mentioned with the large general map on sheet 202 below, in July 1659 the surveyor and map-maker Pieter Potter travelled to Saldanha Bay to improve the existing maps. Among other things the journey resulted in this map, on which his assistant Hendricq Lacus wrote the additions to the captions. The shape of Saldanha Bay already approximates to the facts and the scale is more realistic than the one for the map on sheet 224 top. When Jan van Riebeeck himself made an inspection to Saldanha Bay in December 1660, the dry season, he took this map with him. According to his observations on the spot, there was no 'good, fresh water' to be found, and he regarded Saldanha Bay as only suited as a temporary place for the

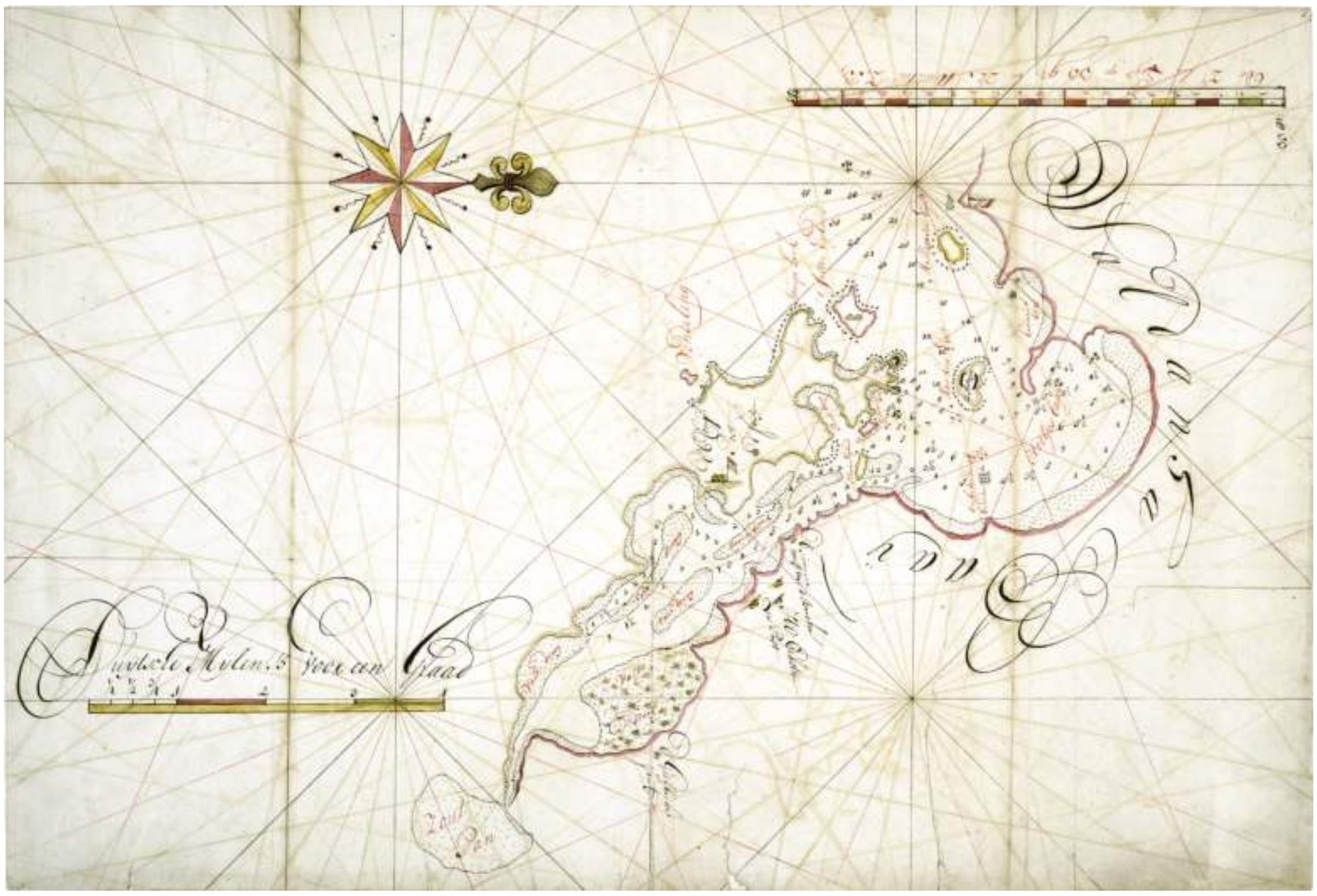

Company fleet to anchor. His conclusion was that Saldanha Bay could be 'of no other use' than for the return ships that because of 'South-South-East winds' had sailed so far off course that they 'missed Robben and Dassen Islands' and had to seek shelter in Saldanha Bay. On this map various islands and inlets have already been given names, most of which have changed little till now. In the modern spelling these are: F. Vondelingeiland (Foundling Island), H. Malgaseneiland (Malgas Island), I. Jutteneiland (Jutten Island), L. Salamanderbaai (Salamander Bay), M. Marcuseiland (Marcus Island), N. Rietbaai (Riet Bay), O. Meeuweneiland (Meeuwen Island), P. Skaapeiland (Schaapen Island), Q. Hoedjiesbaai (Hoedjesbaai, Hoedjies Bay, formerly Pottersbaai), and R. Noordbaai (North Bay, formerly Lacusbaai and later Baviaansbaai, or Baviaans Bay).

blad 225 boven / sheet 225 above:

Nationaal Archief, 4.VEL 173.

[Isaac van Es, 1729] :

Saldanha baaij.

Saldanha Bay.

Schaalstok van 4 Duijtsche Mijlen 15 voor een Graad = [ca. 1 : 148.900].
Scale-bar of *4 Duijtsche Mijlen 15 voor een Graad* = [approximately 1 : 148,900].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 49,5 x 73 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 49.5 x 73 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechts.
Orientation: north is right.

Bij het al eerder genoemde rapport dat Jacob Möller en Jan de Heere in 1729 opstelden, zie blad 176 onder, werd ook deze kaart van de Saldanhabaai gevoegd. Een van de opdrachten was om hier de drinkwatervoorziening te onderzoeken. Op de landtong ligt de toenmalige compagniespost zoals aangegeven bij een 'fontijn' of bron, die evenwel slechts brak water gaf. De post is in 1730 naar het noorden verplaatst, waar nieuwe putten waren geslagen; ook die bevatten echter alleen brak water. Een andere 'fontijn' met brak water lag bij Geelbeck (rechtsonder aan de baai, niet geheel juist aangeduid; zie voor de correcte locatie van deze plaats de kaart op blad 230). Toen hier in 1761 door de eigenaar, de vrijburger J. Heufken die hier vee hield, alsnog goed drinkwater werd gevonden, zorgde de Compagnie ervoor dat een fout werd gevonden in de afbakening van zijn terrein, zodat zij zich deze belangrijke drinkwatervoorziening kon toeëigenen (blad 226 boven). In de zomerperiode droogden diverse bronnen op. Een van Möllers aanbevelingen was dan ook om jaarlijks een hoeveelheid drinkwater in tonnen vanuit de Kaap naar de Saldanhabaai te transporteren, maar dit advies is niet opgevolgd. Op de oever tegenover de post ligt de 'Timmer werff voor de Bercken', een reparatiewerf voor passerende schepen en de eigen vaartuigen aan de Kaap. In de daartoe zeer geschikte binnenbaaien van de Saldanhabaai waren meerdere van zulke herstelplaatsen in gebruik, waarvan in vredestijd ook buitenlandse schepen gebruik konden maken. Ten zuiden van de werf had de vrijburger Herman Oostwalt Eksteen in 1714 een vispost ingericht. Hij leverde volgens contract vis aan de Compagnie, die daaraan steeds grote behoefte had omdat slaven algemeen vis boven vlees prefereerden. Bovendien was vis goedkoper en op deze manier kon meer vlees gereserveerd blijven voor het provianderen van de schepen. Möller gaf op deze kaart, net als op die van de Valsbaai, de plaatsen aan waar door de aanleg van batterijen de toegang tot de baai effectief zou kunnen worden verdedigd; deze zijn in zwart getekend op de noordpunt van de landtong en op het Marcuseiland. De batterijen werden in de VOC-periode overigens nooit gebouwd. Het Marcuseiland is tegenwoordig met een dam aan het vasteland verbonden en is in gebruik bij de Zuid-Afrikaanse marine.

(vervolg op pag. 226 / continued on p. 226)

Bijschriften: pag. 226 / Captions: p. 226

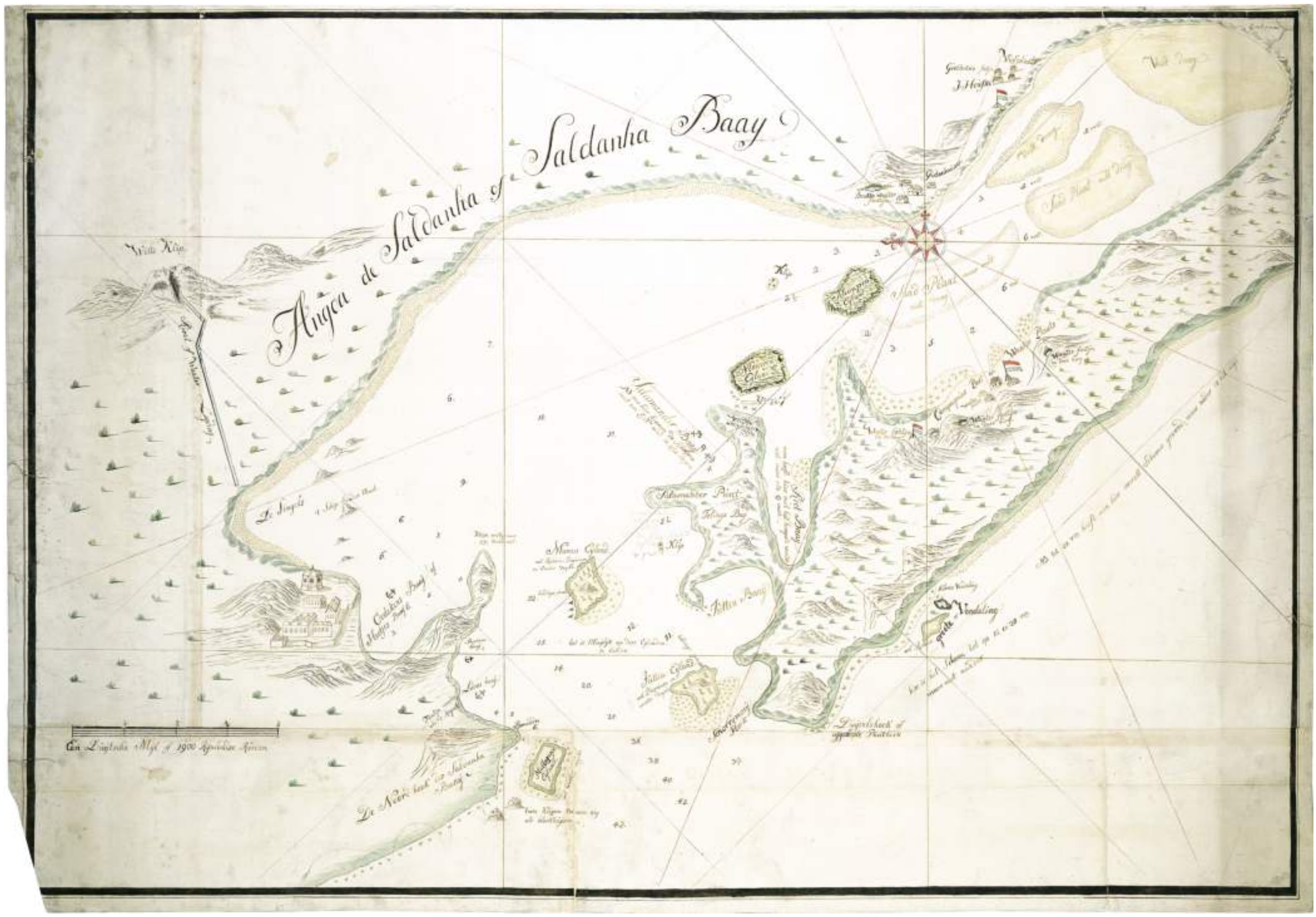

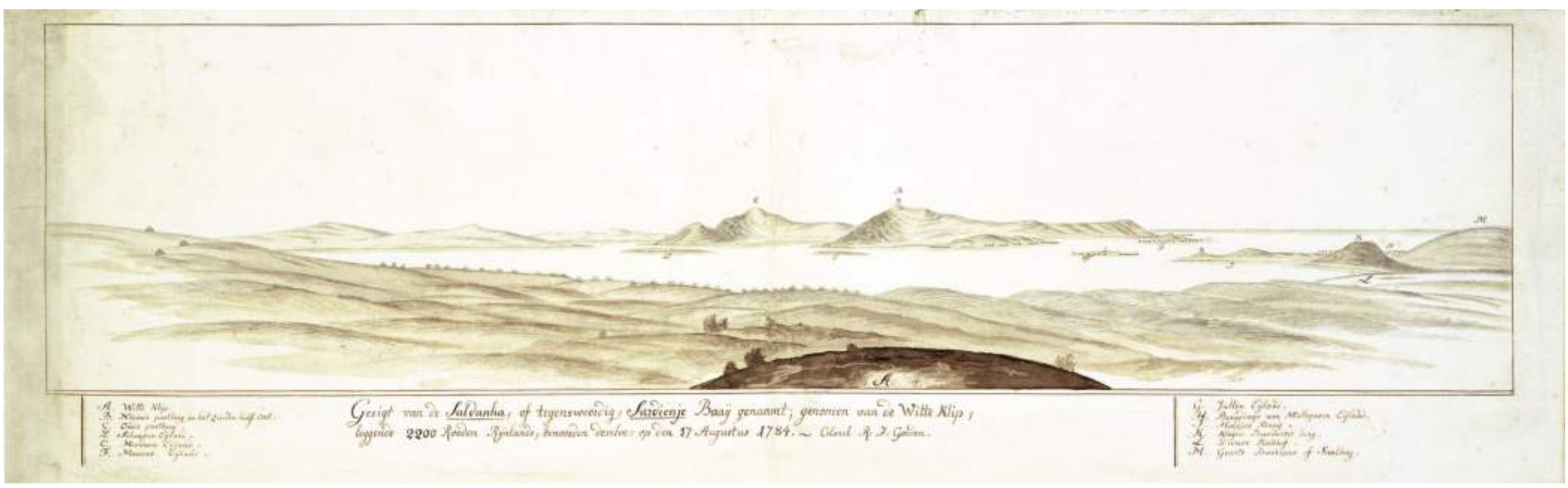
Gesigt van de Saldanha, of tegenswoordig Suydoosje Baay genaamt; genomen van de Witte Klip;
leggende 2200 Roeden Rijnlands, benoorden verre: op den 17 Augustus 1784.

(vervolg van pag. 225 / continued from p. 225)

This map of Saldanha Bay was also attached to the above-mentioned report that Jacob Möller and Jan de Heere compiled in 1729, see sheet 176 below. One of their duties was to investigate the supply of potable water there. On the tongue of land the then Company post is shown next to a *fontijn* or spring, which however only gave brackish water. In 1730 the post was moved to the north, and new wells were dug, but these too only contained brackish water. Another *fontijn* with brackish water lay at Geelbeck (lower right on the bay, not indicated quite correctly; for the correct location of this place, see the map on sheet 230). When in 1761 the owner, the free burgher J. Heufken who kept cattle, found good drinking water after all, the Company saw to it that an error was discovered in the demarcation of his holding, so that it could appropriate this important source of water (sheet 226 above). In the summer period various springs dried up. One of Möller's recommendations was therefore to transport a fair quantity of drinking water from the Cape to Saldanha Bay in casks each year, but this advice was not followed. On the shore opposite the post there is the *Timmer werff voor de Bercken*, a repair yard for passing ships and the Company's own vessels at the Cape. Several such places for repair were in use in the highly suitable inner bays of Saldanha Bay, and in times of peace foreign ships could also make use of them. To the south of the yard the free burgher Herman Oostwalt Eksteen had set up a fishing post in 1714. He supplied fish on contract to the Company, which always had great need of it because in general the slaves preferred fish to meat. Moreover fish was cheaper and in this way more meat could be reserved for provisioning the ships. On this map Möller indicated, just as on the one of False Bay, the places where access to the bay could effectively be defended by setting up batteries; these have been drawn in black on the northern point of the tongue of land and on Marcus Island. However, the batteries were never built in the Company period. At present Marcus Island is joined to the mainland by a causeway, and is used by the South African Navy.

blad 225 onder / sheet 225 below:

Nationaal Archief, 4.VEL 174.

[Jan Helmis van den Berg, 1738] :

Angoa de Saldanha off Saldanha Baay.

Aguada de Saldanha or Saldanha Bay.

[inzettekening / inset drawing] :

Afbeelding der Wartels, Zodanig op de dieptens van 12. tot 18. v:m maar dieper kan / men swaarder cabels neemen en meer Dobbers daaran doen.

Depiction of the Swivels, As [can be used] at the depth of 12. to 18. fathoms but deeper one / can take heavier cables and add more Floats.

Schaalstok van Een Duijtsche Mijl offte 1900 Rijnlandsche Roeden = [ca. 1 : 55.300].
Scale-bar of *Een Duijtsche Mijl offte 1900 Rijnlandsche Roeden* = [approximately 1 : 55,300].

1 kaart + 1 inzettekening : ms op perkament, gekleurd, 73 x 86 cm.
1 map + 1 inset drawing : ms on vellum, coloured, 73 x 86 cm.

Oriëntatie: het noorden is links.
Orientation: north is left.

Verklaringen: [linksboven] een legenda bij de letters A t/m O :
Explanations: [upper left] a key to the letters A to O :

A. Is een waaterfonteijn hoog 65: voeten boven den Zee strand geeft een goede Aader die zig na de Laagte vloeijende tusschen de rotsen verliest, het water is mede wat brak maar wel Zoo goet als in C. men kan wanneer men het met pannen wil leijden, op die plaats waar de boots tans anleggen, meer waater daarvan krijgen als uijt C. voorn:
B. Is hoog 81.v:t, heeft minder water en is ook Zoo goet niet maar bequaan tot besproeijen van een thuijn daar angelegen, offte ook wel voor twee, want hier is goet Land ook weijde, ande voet langst gebergte.
C. Is de E: Comp: Post, ofte de Hutt waar men tans het waater haalt.
D. Is Zoo gelijk A. en kan an den Oever der Rietvaij geleijt werden, hier is mede een goede grond om gecultiveerd te werden.
E. Is in den Zoomer brak, maar in de wintertijd vers, dog kan men alhier Zoowel als in F. Zoo veel putten graven als men begeert, het is eenderleij waater.
G. Zijn de twee groote Vijvers der witten Klip wier waater Zoo goet is als dat van de Tafelberg af komt, en in Zoodanige Quantiteijt dat men alle Etmaal 50. Legger in den Zoomer uijt de kleijnste der beijden kan vullen.
H. Beduijt de waater Leijding die men tot an den Strand kan maaken, tZij met houte Buijsen, Metselwerk, offte Loode Pijpen.
I. Wijst de plaats waar men een Pakhuijs, Loots etc: kan bouwen.

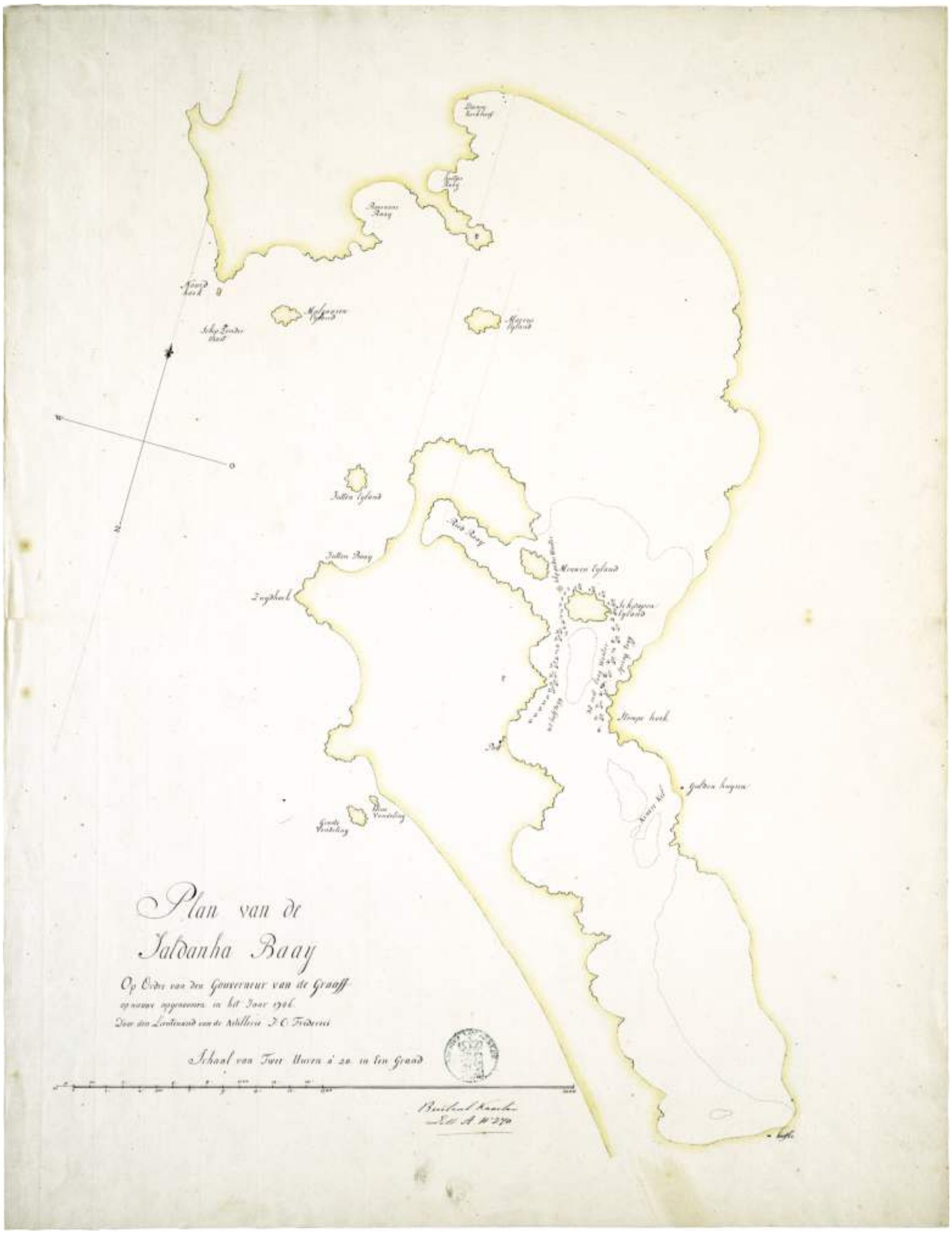
Plan van de
Saldanha Baay
Op Ordre van den Gouverneur van de Graaff
op nieuw opgenoomen in het Jaar 1786.
Door den Lieutenant van de Artillerie J.C. Friderici
Schaal van Twee Uuren à 20 in Een Graad
Buitenl. Kaarten
No A. № 270

blad 226 onder / sheet 226 below:

Rijksmuseum Amsterdam, RP-T-1914-17-35.

Op den 17 Augustus 1784. – Colonel R:J: Gordon :
On the 17th of August 1784. – Colonel R:J: Gordon :

Gesigt van de Saldanha, of tegenswoordig, Sardienje Baaij genaamt; genomen van de Witte Klip, / leggende 2200 Roeden Rijnlands, benoorden deselve.

View of Saldanha [Bay] or, as it is nowadays called, Sardienje Bay; taken from the Witte Klip, / situated 2200 Rhineland Rods, to the north of the same.

Aquarel op papier, 22 x 89 cm.
Water-colour on paper, 22 x 89 cm.

Verklaringen: [onder] een legenda bij de letters A t/m M :
Explanations: [below] a key to the letters A to M :

A. Witte Klip.
B. Nieuwe postberg in het Zuiden half Oost.
C. Oude postberg.
D. Schaapen Eijland.
E. Meeuwen Eijland.
F. Marcus Eijland.
G. Jutten Eijland.
H. Brandings van Mallegasen Eijland.
J. Hoedjes Baaij.
K. Kleijne Baviaans berg.
L. Deense Kerkhof.
M. Groote Baviaanse of Saalberg.

Vanaf de Witte Klip naar het zuidwesten en zuiden kijkend, toont dit panorama rechts de ingang van de baai en de open zee met het Marcuseiland en Jutteneiland, waarachter de heuvels van de landtong liggen en links daarvan de lange binnenbaai richting Geelbeck. Bij de tegenwoordige Postberg, toen Nieuwe Postberg (B), was de compagniespost gelegen na de verplaatsing in 1730 vanaf de Oude Postberg (C), nu de Konstabelberg. Zie de afbeelding van de post in 1796 op blad 231 onder.

Looking from the Witte Klip to the south-west and south, this panorama shows on the right the entrance of the bay and the open sea with Marcus Island and Jutten Island, behind which there lie the hills of the headland and to the left of this the long inner bay in the direction of Geelbeck. The Company post had been located at the present Postberg, then Nieuwe Postberg (B), after the move from the Oude Postberg (C), now the Konstabelberg. See the depiction of the post in 1796 on sheet 231 below.

K. Dito, dito, dito: Stukken kan planten, omme daar mede buijten en binnen alles te konnen beschieten.
L. M. N. O. Zijn plaatsen waar men de scheepen vert in Zee kan ontwaaren.

De assistent Jan Helmis van den Berg bood in januari 1738 aan om een plan ter verbetering van de Saldanhabaai te maken. Het resultaat van zijn onderzoek ter plaatse vervatte hij in een rapport, dat hij samen met deze kaart in april van dat jaar indiende. De Politieke Raad kwam daarbij tot de conclusie dat zijn plan om een grote, versterkte post op te richten bij de 'Oedekensbaai' (Hoedjesbaai) met zo te zien zelfs een zeshoekig kerkje (I) op zich uitvoerbaar was. Zijn ideeën echter over het aanleggen van een waterleiding vanuit de Witte Klip (G, H) en het aanwenden van wartels om de 'scheepen in zee te helpen' (hier waarschijnlijk bedoeld als een systeem van onderling met kabels verbonden boeien aan verzwaarde ankers waarlangs een schip bij tegenwind door de bemanning naar open zee getrokken kon worden) werden echter afgedaan als 'harzenschimmen van geen al te gezont vernuft'. Voor de zekerheid werd het plan voor advies voorgelegd aan equipagemeester Jacob Möller en anderen die 'genoegsame kennis van de Saldanhabaaij hebben verkreegen'. Daarna is er niets meer over gehoord.

In January 1738 the Assistant Jan Helmis van den Berg offered to make a plan for improving Saldanha Bay. He embodied the results of his research there in a report that he submitted together with this map in April of that year. The Political Council then came to the conclusion that his plan to set up a large, fortified post at the *Oedekensbaai* (Hoedjies Bay), apparently with even a hexagonal church, in itself could be carried out. However, his ideas on laying a water channel from the Witte Klip (G, H) and employing swivels to 'help ships into the sea' (here apparently intended as a system of buoys linked to each other on weighted anchors along which the crew could winch a ship into the open sea against the wind) were dismissed as 'numbskull delusions without much common sense'. Just to be sure, the plan was put before Master Attendant Möller and others who 'have gained sufficient knowledge of Saldanha Bay' for advice. After that nothing more was heard of the matter.

blad 226 boven / sheet 226 above:

Rijksmuseum Amsterdam, RP-T-1914-17-9.

[Robert Jacob Gordon, 1780-1785] :

Angoa de Saldanha of Saldanha Baaij.

Agoada de Saldanha or Saldanha Bay.

Schaalstok van Een Duijtsche Mijl of 1900 Rijnlandse Roeden = [ca. 1 : 43.100].
Scale-bar of *Een Duijtsche Mijl of 1900 Rijnlandse Roeden* = [approximately 1 : 43,100].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 76 x 109 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 76 x 109 cm.

Oriëntatie: het noorden is links.
Orientation: north is left.

Gordon gebruikte de kaart van Jan Helmis van den Berg (blad 225 onder), die hij blijkbaar uit het archief in Kaapstad had opgediept, als voorbeeld voor deze eigen kaart in zijn particuliere atlas, inclusief het nooit gebouwde complex van versterkte pakhuizen aan de Hoedjesbaai. Hij voegde er enige informatie uit latere tijd aan toe, zoals de naam van de burger J. Heufken die in 1761 een goede drinkwaterbron op zijn grond aantrof.

Gordon used the map by Jan Helmis van den Berg (sheet 225 below), which he apparently had dug up in the archive in Cape Town, as a model for his own map in his personal atlas, including the complex of fortified warehouses at Hoedjies Bay that was never built. He added some information from a later time, such as the name of the burgher J. Heufken, who discovered a good source of drinking water on his land in 1761.

blad / sheet 227:

Nationaal Archief, 4. TOPO 15.61.

Op Ordre van den Gouverneur van de Graaff op nieuwe opgenoomen in het Jaar 1786. Door den Lieutenand van de Artillerie J:C: Friderici :
On the Orders of the Governor van de Graaff surveyed anew in the Year 1786. By the Lieutenant of the Artillery J:C: Friderici :

Plan van de / Saldanha Baaij.

Chart of / Saldanha Bay.

Schaalstok van Twee Uuren à 20 in Een Graad = [ca. 1 : 41.400].
Scale-bar of *Twee Uuren à 20 in Een Graad* = [approximately 1 : 41,400].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 65 x 50,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 65 x 50.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechtsboven.
Orientation: north is upper right.

In het kader van de kartering van de gehele Kaapkolonie die volgens de opzet van gouverneur C.J. van de Graaff in 1785 in gang werd gezet, maakte de luitenant Johann Christian Friderici in het jaar daarop deze verbeterde opname van de Saldanhabaai. Zijn kaart werd twee jaar later door de ingenieur Dominicus Michel Barbier als onderlegger gebruikt voor zijn uitgewerkte kaart op blad 228.

In the context of the mapping project for the entire Cape Colony that was set in motion in 1785 in accordance with Governor C.J. van de Graaff's scheme, Lieutenant Johann Christian Friderici made this improved survey of Saldanha Bay in the next year. Two years later his map was used by the engineer Dominicus Michel Barbier as a basis for his more developed chart on sheet 228.

blad / sheet 228:

Nationaal Archief, 4. TOPO 15.63.

Op Ordre van den Gouverneur van de Graaff, op nieuw Opgenomen in het Jaar 1788. en in deese ordre gebragt door den Ingenieur Barbier :
On the Orders of Governor van de Graaff, Surveyed anew in the Year 1788. and brought in this order by the Engineer Barbier :

Plan van de / Saldanha Baay.

Chart of / Saldanha Bay.

Schaalstok van Twee Uuren à 20 in Een Graad =
[ca. 1 : 42.200].
Scale-bar of *Twee Uuren à 20 in Een Graad* =
[approximately 1 : 42,200].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 60 x 48 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 60 x 48 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechtsboven.
Orientation: north is upper right.

Toen Dominicus Michel Barbier in 1788 de kaart van de Saldanhabaai van Friderici (blad 227) kopieerde, nam hij ook diens opschrift met de datum 1786 over, die naderhand werd verbeterd tot 1788.

When Dominicus Michel Barbier copied the map of Saldanha Bay by Friderici (sheet 227) in 1788, he also included the latter's caption with the year 1786, which was later corrected to 1788.

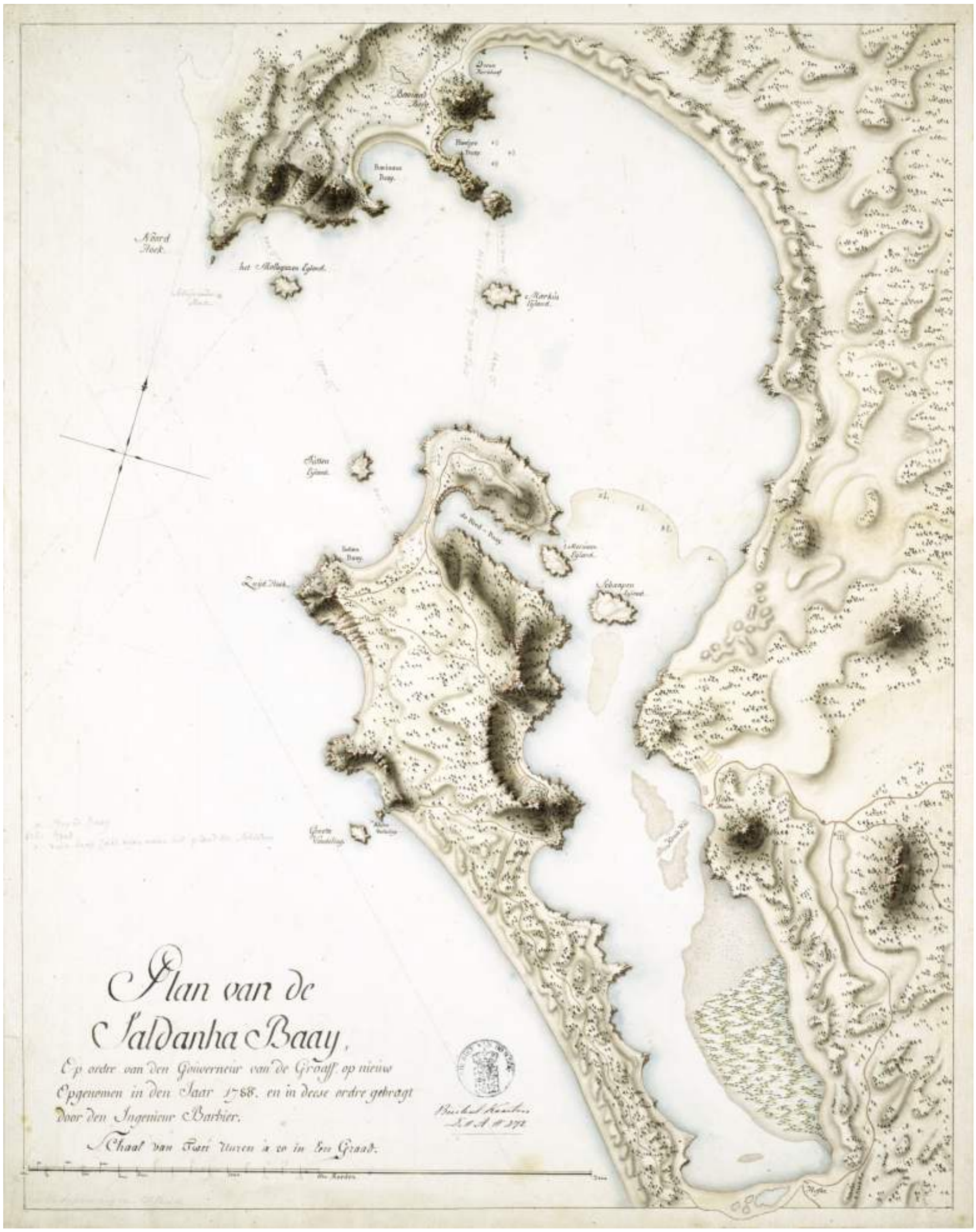
Plan van de
Saldanha Baay,
Op order van den Gouverneur van de Graaff op nieuw
Opgenomen in den Jaar 1788. en in deese ordre gebragt
door den Ingenieur Barbier.
Schaal van Twee Uuren à 20 in Een Graad.

blad / sheet 229:

Nationaal Archief, 4. TOPO 15.62.

C:G:, 1798 :

Plan van de / Saldahna / Baaij / 1786. / Waarop aangetoond werd / de Expeditie van den Admir:l / Jhonstone in 1781.

Chart of / Saldanha Bay / 1786. / On which is shown / the Expedition of Admiral / Johnstone in 1781.

Schaalstok van een Uur gaans van 20 in een Graad =
[ca. 1 : 50.900].
Scale-bar of *een Uur gaans van 20 in een Graad* =
[approximately 1 : 50,900].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 60 x 47,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 60 x 47.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verklaringen: [rechts en onder] een beschrijving :
Explanations: [right and below] a description :

A B. - Eerst genomen Positie.
C D. - Tweede Positie der Engelse.
E F. - Positie der Hol:s O.I. Scheepen.
G. - D'Hoeker waar in NB. alle de zeilen der voorn: Comp:s Schepen geborgen waaren.

In de Baviaans Baaij, had Elphens:t [sic] Eenige Scheepen van Oorlog doen ankeren, met oogmerk om den doortogt tusen de wal en Markus Eijland te assureeren, daar den zelven aprehendeerde, dat den Fransen Admiraal de Suffren, die met zijn Esquader, bij na, tegelijk met den Engl Admiraal voorn:, dog in de Baaij Fals ten anker gecomen was, hem attaqueeren zou. Den admiraal de Suffren had aan zijne Boorden. En het welk de Reeden was, dat den Ad:ml Jhonston [sic], van de voorgenomen attaque op den Caap moest afzien, die zig buijten de toevallige aankomst van t frans Esquader in eene geheel weerlosen staad bevond en dus anders zeer zeer zeker genomen zoude geweest zijn.

De Peilingen zijn door den Heer Capitijn ter Zee J. van Gennip in persoon gedaan teijde dat den zelve aldaar, in den Jaare 1781, commanderende Een der Hol:s Comp:s Scheepen in de Hoetjes Baaij, ten anker lag.
Op dit stuck is ook volgens opgave van den Heer van Gennip gebragt, de Routte die door den Engelsen Commedore is gehouden met Eene N.Weste Wind, wanneer den zelve deze Baaij met zijn Esquader is binnengevallen en de voorn: Com:ps Scheepen weg-genomen heeft.
NB. Alle dese peilingen zijn gedaan wanneer op ⅔ na, de vloed, tijde van d'Nieuwe of volle-Maan, op zijn hoogste was: de Vloed gaat circa 7 a 8 vt. op, en Neer.
De gronden zijn alle Fijn Zand gemengt met Schulpen.
De Vloot van Jhonston was sterk 6 schepen van Linie 3 Fregtt:n en 36 Transport Scheepen – hij Lande sold. en gewap. matroosen cira 4000 man. Dit viel voor in de maand van Julij des jaars 1781.

Het Engels Esquad:r is volgens de met rood en geel gecouleurde gestippelde Lijn, binnen gevallen. En er Zijn eenige schepen van oorlog in, of voor de Hoedjes Baaij ten anker gekomen; onse Copag:s schepen lagen aldaar digt tegen de Wal gequoteerd, a, b, c, & d: – het volk van d'Holl:s scheepen is bij A, b, c, & d, aan wal geset, en hebben zig toen Noordwaards op, geretireerd; - Voords waren de overige Engel:s scheepen ten Anker gekomen omtrent bij, e, f, g, h , en i: – En hebben Eenige Trouppes geland bij, D, dewelke gemarcheerd zijn door de Landengte k, en l, en wijders langst, de zogenaamde Ried-Baij, over den Berg waar op de Vlag geplaadst is, tot op de Comp:s Post &a: – nader-hand zijn ze geland bij, E, dat veel beter was.
NB. Wanneer den Vijand van zijn scheepen in de Baviaans-Baaij eenige Troeppes had doen Landen hadden deese ons zee-Volk de Retraitte te Lande konnen Afsnijden; (a) de Baviaans Baaij is een goede anker-plaats: – Een Copm:s Hoeker waar in alle de zeilen der voorn: O.Ind: Retour Scheepen geborgen waaren had men onvoorsigtig omtrent den stompen Hoek geankerd, die dus den Vijand in handen viel – en daar door al de scheepen weg voeren kon.
(a) onse zee luiden zijn dus bij a, b, c, en d; op het aannaderen van den Vijand aan Wal geset en zijn benoorden om, in het Land gemarcheerd – den Cap:t van Gennip had dog ook ordre gesteld dat desnoods het volk van zijn Boord, met sloeppen in het deense kerkhof aan wal had konnen geset worden het Gouver:nt had ook wel order gegeven, om des noods de scheepen in Brand te steeken, dog daar aan is alleen door den voorn Cap:t van Gennip voldaan.
C:G: 1798.

Oud-gouverneur Cornelis Jacob van de Graaff bleef na zijn terugroeping in 1791 zeer betrokken bij het gebeuren in de Kaapkolonie. Niet alleen nam hij een groot deel van het kaartenarchief uit de Kaap mee, hij werkte er nadien ook nog jaren aan, getuige de vele aanvullingen en opmerkingen op de meeste kaarten. Op deze naar Friderici of Barbier gekopieerde kaart (zie de bladen 227 en 228) van de Saldanhabaai schreef Van de Graaff een niet al te duidelijk geformuleerd relaas over de Britse aanval op de VOC-retourvloot van 1781. Dit gebeurde nadat een geraamde aanval onder leiding van commodore George Johnstone om de Kaap in te nemen was verijdeld door tussenkomst van de Franse vloot van admiraal Pierre André graaf de Suffren. Johnstone week daarna uit naar de Saldanhabaai, waar hij de retourvloot van zes vol beladen oostindiëvaarders zonder zeilen aantrof (deze waren in verband met het langere verblijf in de baai opgeborgen op een hulpschip). Deze konden vrijwel zonder slag of stoot overmeesterd worden; slechts één retourschip ontging de Britten, doordat het door de eigen bemanning in brand werd gestoken. Een enigszins vergelijkbare gebeurtenis deed zich voor in 1796, zie de bladen 230-231.

After he was recalled in 1791 former Governor Cornelis Jacob van de Graaff continued to be much involved in the events in the Cape Colony. Not only did he take with him a large proportion of the map archive from the Cape, but he also worked on it for years after that, in view of the many additions and remarks on most of the maps. On this map of Saldanha Bay copied from Friderici or Barbier (see sheets 227 and 228) Van de Graaff wrote a not very clearly expressed account of the attack on the VOC return fleet by the British in 1781. This occurred after a planned assault led by Commodore George Johnstone to take the Cape was foiled by the intervention of the French fleet of Admiral Pierre André Count de Suffren. Following this Johnstone withdrew to Saldanha Bay, where he found the return fleet of six fully laden East Indiamen without sails (in view of their intended prolonged stay in the bay these had been stowed in an auxiliary ship). He was able to overpower them almost without striking a blow; only one ship escaped the British, because its own crew set it on fire. A somewhat similar event occurred in 1796; see sheets 230-231.

Plan van de
Saldanha
Baaij
1786
waar op aangetoond werd
de Expeditie van den Admirl
Thonstone in 1781
A B- Eerst genomen Positie
C D- Tweede Positie der Engelse
E F- Positie der Holl. O.I. Schepen
G- d'Hoeker waar in N. alle de
Zeilen der Voorn. Compt. Schepen
gebergen waaren
Maykins Eyland
Schaal van een Duit gunne van 20 in een graad.

blad / sheet 230:

Nationaal Archief, 4. TOPO 15.64.

[Cornelis Jacob van de Graaff, ca. / c. 1798] :

[Kaart van de Saldanhabaai].

[Chart of Saldanha Bay].

Schaalstok van 1500 Roeden = [ca. 1 : 51.300].
Scale-bar of *1500 Roeden* = [approximately 1 : 51,300].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 66,5 x 50,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 66.5 x 50.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verso: Plan van de Saldhanna Baay waarop gebracht is de positie der Engelse en Hollandse esquaders, wanneer den Admiraal Lucas, door den Engelse admiraal Elphenstone genomen werd, in 1796.

Na de inname van de Kaapkolonie en tal van andere compagniesvestigingen in de Oost door de Britten in 1795 werd door de Bataafse Republiek in februari 1796 een marine-eskader van negen schepen uitgezonden naar Oost-Indië, onder commando van de kapitein-ter-zee (tijdens de expeditie schout-bij-nacht) Engelbertus Lucas. Doel van deze expeditie was de herovering van de belangrijkste van de verloren bezittingen, waaronder in de eerste plaats de Kaap. Bij de nadering van Kaapstad begin augustus 1796 gaf Lucas conform de instructies bevel eerst in de Saldanhabaai te ankeren om te verversen, waarmee een eventueel nog bestaand verrassingseffect bij de geplande aanval direct al verloren ging. De goed voorbereide Britten reageerden adequaat door terstond een aanzienlijke troepenmacht over land naar de Saldanhabaai te zenden, onder leiding van generaal-majoor James Henry Craig, die enkele maanden eerder de aanval bij Muizenberg had geleid. Tezelfdertijd voer het gehele aan de Kaap aanwezige Britse marine-eskader uit, dertien schepen onder bevel van vice-admiraal Sir George Keith Elphinstone, dat de Nederlandse schepen – ondanks tijdige waarschuwingen van vrijburgers uit de omgeving – op 16 augustus effectief kon insluiten in de baai; zie de ingetekende posities van de vloten op de kaart. Daags nadien accepteerde Lucas Elphinstone's aanbod tot vreedzame overgave, deels gedwongen door een opkomende muiterij onder zijn overwegend Oranjegezinde scheepsvolk, dat vervolgens in grote meerderheid in Britse dienst overging. Deze afloop leidde in de Bataafse Republiek begrijpelijkerwijs tot grote commotie en toen Lucas en zijn officieren in mei 1797 uit Britse gevangenschap terugkeerden, volgde dan ook snel een proces voor de Hoge Zeekrijgsraad. Dit was mede op verzoek van Lucas zelf, die hiermee zijn naam hoopte te kunnen zuiveren. Hij overleed echter al op 21 juni 1797, toen het proces nog gaande was. In het uiteindelijke vonnis van december van dat jaar werden alle officieren van het Bataafse eskader om politieke redenen vrijgesproken van de beschuldiging van landverraad. Vergelijk de meer informatieve kaart op blad 231 boven, waar dezelfde gebeurtenis is afgebeeld.

(vervolg op pag. 230 / continued on p. 230)

(vervolg van pag. 229 / continued from p. 229)

After the Cape Colony and numerous other Company settlements in the East had been taken by the British in 1795, in February 1796 the Batavian Republic sent a naval squadron of nine ships out to the East Indies under the command of Naval Captain (during the expedition Rear Admiral) Engelbertus Lucas. This expedition aimed to recapture the most important of the possessions lost, including in the first place the Cape. When approaching Cape Town at the beginning of August 1796, in accordance with his instructions Lucas gave orders first to anchor in Saldanha Bay in order to take on fresh supplies, and thereby any remaining element of surprise for the planned attack was lost straight away. The British were well prepared and responded adequately by immediately sending a considerable force by land to Saldanha Bay, commanded by Major General James Henry Craig, who had led the attack at Muizenberg several months earlier. At the same time the entire British naval squadron at the Cape sailed out under the command of Vice-Admiral Sir George Keith Elphinstone, and this was able to effectively enclose the Dutch ships in the bay on 16 August, despite timely warnings from free burghers in the surrounding area; see the positions of the fleets drawn on the map. The next day Lucas accepted Elphinstone's offer to reach a peaceful surrender, partly forced on him by a rising mutiny among the mainly Orangeist seamen, the vast majority of whom then went over to serve the British. Understandably this outcome led to a great commotion in the Batavian Republic, and when Lucas and his officers returned from British captivity in May 1797 a court-martial before the High Sea Council of War soon followed. This was also at the request of Lucas himself, who in this way was hoping to clear his name. However, he died on 21 June 1797, while the case was still in progress. In the ultimate judgment in December of that year, for political reasons all the officers of the Batavian squadron were acquitted of the accusation of treason against the state. Compare the more informative map on sheet 231 above, that depicts the same event.

Bijschriften: pag. 229 / Captions: p. 229

blad 231 boven / sheet 231 above:

Nationaal Archief, 4. JSF 37.

Door P.L. Henry Adjud:t Generaal 1796 :
By P.L. Henry Adjudant-General 1796 :

Sadhana Bay, met de Positie van d'Englisch Escardre, ondre d'Admiraal Elphinston, en de Bataafsche gecommandeere dor Lucas den 16 Augustus 1796.

Saldanha Bay, with the Position of the British Squadron, under Admiral Elphinstone, and the Batavian [Dutch] commanded by Lucas on 16 August 1796.

Schaalstok van 6 Duits Mijlen = [ca. 1 : 385.100]
[ca. 1 : 90.000].
Scale-bar of *6 Duits Mijlen* = [approximately 1 : 385,100]
[approximately 1 : 90,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 35 x 50,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 35 x 50.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is links.
Orientation: north is left.

Verklaringen: [onder] een legenda bij 4 kaartsymbolen en de letters R, S, H en E :
Explanations: [below] a key to 4 cartographic symbols and the letters R, S, H, and E :

[kaartsymbool] 200 dragonders, Englischen.
[kaartsymbool] 4000 Infanterie.
[kaartsymbool] 500 Jagers of Schott.
[kaartsymbool] 4 Hand Mortier van 6 Pondre
De, R, Rotelsmak [Rattlesnake], S, Sphinx, H, Hoop [Hope], E, Echo.

De zich hier 'Adjudant-Generaal' (dus aide-de-camp) noemende P.L. Henry was waarschijnlijk de kapitein P. Louis Henry le Nieps, die in 1783 met het Régiment Suisse de Meuron aan de Kaap aankwam en in 1788 verzocht daaruit ontslagen te worden en 'bij de Troupes ten desen Gouvernement geplaatst te mogen worden'. Zijn verzoek werd ingewilligd en hij bleef in compagniesdienst tot zijn vertrek naar de Republiek in 1795 in de rang van luitenant-kolonel. Mogelijk maakte hij in 1796 deel uit van de expeditie van Lucas en was hij derhalve ooggetuige van de overgave aan de Britten in de Saldanhabaai. Waarschijnlijk trad Henry later in 1796 aan de Kaap in Britse dienst. Na de komst van gouverneur Janssens werd hij door deze in 1803 aangesteld als commandant der troepen in de Kaapkolonie. Henry geeft in de legenda bij deze kaart in aanvulling op de posities van de beide vloten in de Saldanhabaai de namen van vier Britse hulpschepen (R, S, H, E). Van belang is ook de aanduiding van de stellingen op de wal, waar de landtroepen van generaal-majoor Craig zich strategisch hadden gepositioneerd. Zie ook de aquarel op blad 231 onder. De aangegeven schaal van Henry's kaart is opmerkelijk ver bezijden de werkelijkheid.

The P.L. Henry who here calls himself *Adjudant-Generaal* (that is, *Aide-de-Camp*) was probably Captain P. Louis Henry le Nieps, who arrived at the Cape with the *Régiment Suisse de Meuron* in 1783, and in 1788 requested to be discharged from it and 'to be allowed to be placed with the Troops of this Government'. His request was granted, and he remained in the service of the Company till his departure for the Republic in 1795 with the rank of Lieutenant-Colonel. It is possible that he participated in Lucas's expedition, and hence was an eye-witness to the surrender to the British in Saldanha Bay. Henry probably later entered the service of the British at the Cape in 1796. After Governor Janssens arrived, in 1803 Le Nieps was appointed commander of the troops in the Cape Colony. In the legend with this map Henry gives the names of four British auxiliary ships (R, S, H, E), in addition to the positions of the two fleets in Saldanha Bay. An important detail is also the indication of the positions on the shore, where Major-General Craig's land troops had placed themselves strategically. The scale shown on Henry's map is remarkably beside the truth.

blad 231 onder / sheet 231 below:

Library of Parliament, Cape Town, 17997.

Fecit Joh:Chr: Friderici, [ca. /c. 1796] :

Saldanha Baay den XVI August anno MDCCXCVI.

Saldanha Bay the 16th of August anno MDCCXCVI.

Aquarel op papier, 30 x 43 cm.
Water-colour on paper, 30 x 43 cm.

Verklaringen: [onder] een legenda bij de letters A t/m E :
Explanations: [below] a key to the letters A to E :

A. Daß Post Hauß.
B. Die Ried Baay.
C. Die Meuwen Insul.
D. Die Schafen Insul.
E. Die Marcus Insul.
F. Anmarch der Englischen Truppen.
G. Holländische Flotte vom Admiral Lukas.
H. Englische Flotte vom Admiral Elphenstone.

Waarschijnlijk trad luitenant Johann Christian Friderici na de inname van de Kaapkolonie in 1795 in Britse dienst. Op deze wijze kan hij de actie in de Saldanhabaai in augustus 1796 hebben meegemaakt en getuige zijn geweest van de smadelijke nederlaag van het Bataafse eskader. Het jaar daarvoor had hij zich nog manhaftig geweerd bij de verdediging van Muizenberg tegen de Britten; zie zijn afbeelding daarvan op blad 188 boven.

Lieutenant Johann Christian Friderici apparently entered the service of the British in 1795, following the capture of the Cape Colony. In this way he may have seen the action in Saldanha Bay in August 1796, and have been a witness to the humiliating defeat of the Batavian squadron. The previous year he had conducted himself bravely at the defence of Muizenberg against the British; see his depiction of this on sheet 188 above.

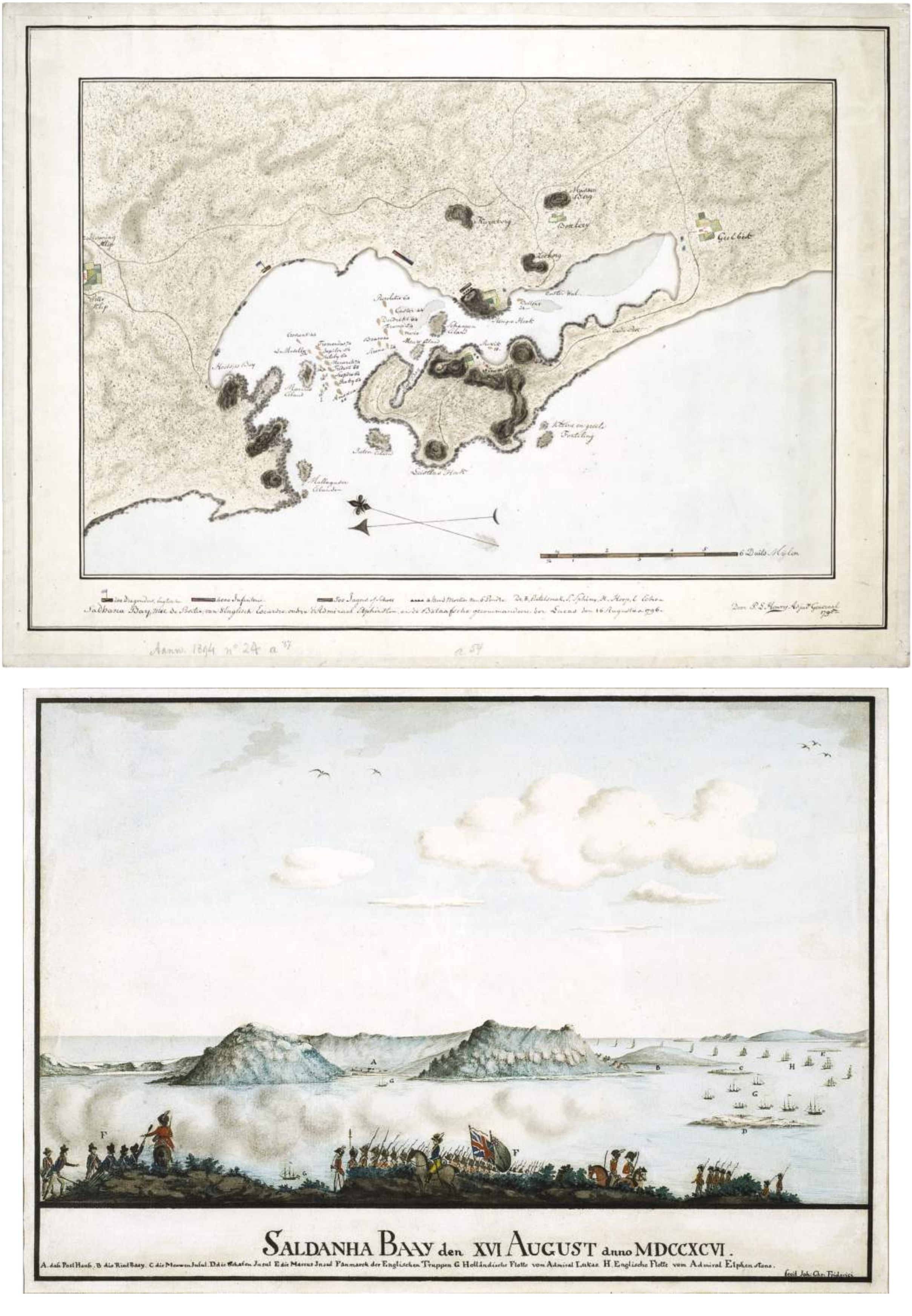
Saldanha Bay, met de Boats van Vlaglink Escadre onder Vlaamiraal Elphinston en de Batavische gecommandeerde onder Lucas den 16 August a 1796.
Aanw. 1894 n° 24 a 57
Saldanha Baay den XVI August anno MDCCXCVI.
A. dak Post Hauk. B. die Riet Baay. C die Meuwen Insel. D die Schaafen Insel E die Marcus Insel Fanmarck der Englischen Truppen G Holländische Flotte vom Admiral Lukas H. Englische Flotte vom Admiral Elphenstone.
6 Duits Mylen